

בבלי ירושלמי תוספתא

חוברת שבועית ללימוד בי"ת
ביחד עם **תכשיטי הבית**
פרק נ"ך ליום

בעידודו של מו"ר הרה"ץ שליט"א

פרשת
צו
ח' – י"ד ניסן תשפ"ה

יוצא לאור ע"י חסידי ברסלב
יבנאל עיר ברסלב – עיר השמחה

ניתן להשיג בתיבה בכניסה ל'היכל מוהרא"ש'
או שלח צרף למייל: breslevsheli1@gmail.com

נדפס לזכות נשמתו הטהורה
של כ"ק אדמו"ר עט"ר
מוהרא"ש
ר' אליעזר שלמה בן
ר' מנחם זאב זי"ע

לזכות מורנו ורבנו הרה"צ
ר' יצחק שמואל אהרן לעזער
שליט"א

יהי רצון שימשיך להנהיג את הקהילה הקדושה מתוך
בריאות איתנה ונחת מכל יצ"ח ותלמידיו

לזכות נשמתם הקדושה והטהורה של
רבי חייא ובניו חזקיה ויהודה
ולזכות
רב המנונא סבא ורב הונא ריש גלותא

טוֹב לוֹמַר לִפְנֵי הַלְמוּד :
הַלְמוּד בָּבְלִי, יְרוּשַׁלְמִי, תּוֹסֶפְתָּא וּנְבִיאִים כְּתוּבִים יִהְיֶה לְעִלּוּי
הַשְׁכִינָה הַקְדוֹשָׁה וּלְהָקֵל צַעֲרָהּ, לְעִלּוּי כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
שֶׁנִּפְטְרוּ מִן הָעוֹלָם, גְּאֻלָּה, יְשׁוּעָה, רְפוּאָה וְהַצָּלָחָה לְכֻלָּל
נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּרוּחָנִיוּת וּבְגַשְׁמִיוּת, גִּלּוּי מָשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בְּרַחֲמִים
וּבְנִין בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְתִפְאַרְתֵּנוּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.

פתרה למוזה. שערה וישבה על פתח הבית כל מי שהיה בא לקרוא רואה ראשה פרוע וחוזר: **מעשר.** ראשון דשקליתו אתון אמר הבו חד מע' לכהן: דניירו למזייכו. דכתיב (במדבר ח) והעבירו תער על (כל) בשרם ומשקוף בכם באילו אתם שוטים: **כבופתא.** רעי כמו בטולא דכופתא דאמרן לעיל (דף צח:) (כגלל הזה אתם חשובים בעיניו: **עינא יהב.** עין נתן בשעריכם כדי שלא יהא בכם צורה כמותו: **אמר לה.** קרח איהו נמי משה עצמו גלח כל שערו: **כיון דכולא רבותא דידיה הוא.** אינו חרוש אם גילח עצמו דקאמר לנפשיה תמות נפשי עם פלשתים אגוזו שערי כמותם ומה לי בכך שהם מקיימין אפילו מה שאני מצוה לשחוק אגוזו עבשיו כמותם כדי להפיס דעתם: **ועד דקאמר לכו.** עשו פתיל תכלת בד' כנפות הבגד ואי ס"ד תכלת חשוב מפני מה לא יאמר לעשות כל הבגד כולו תכלת: **אפיק גלימא דתכלתא.** קח לך בגדים של תכלת וכסינהו לכולהו מתיבתך וכסה בהן בבה"מ אתה וחבורתך: **קנא לאשתו.** אל (הסהר) [והסתרי] עם משה. קנוי היינו התראה: **ונטה לו מחוץ למחנה.** יצא מחוץ למחנה שלא יחשדוהו עוד: **מכאן שאין מחזיקין במחלוקת.** שמחל על כבודו והוא עצמו הלך לבטל מחלוקת: **חולק על רבו.** חולק על ישיבתו: **אשר הצו על משה ועל אהרן בעדת קרח בהצותם על ה'.** מעלה עליהם הכתוב כאלו היו חולקים כלפי שכינה: **מריבה.** תגר וקטטה לפטפט נגדו בדברים: **מתרעם.** אומר על רבו שנוהג לו מדה כבושה ומדת אכזוריות: **מהרהר.** מחפה עליו דברים: **אקלידי.** מפתחות: **וקולפי.** מנעולים: **דינילד.** כולם המפתחות והמנעולים של עור היו ואעפ"כ היו שלש מאות פרדות טעונות ל"א דגלדא לצורך שקים והמרצופין וכיסין של עור היו: **לא** מן הבלועין **ולא** מן השרופין. אלא במגפה מת: **ולא קרח.** ר"נ היו לבד קרח דכתיב חמשים ומאתים מחתות ואתה ואהרן איש מחתתו: **מן הבלועים ומן השרופין היה.** שנשרפה נשמתו וגוף קיים ואח"כ נתגלגל עד שמקוק בכם באילו אתם שוטים: **ותבלע אותם ואת קרח עמהם ורבי יוחנן דאמר לעיל (דף צח:) (כגלל הזה אתם חשובים דריש ליה להאי ואת קרח לאחריו ואת קרח** במות העדה במגפה: **וקרח בהדייהו.** מדכתיב ותאכל את החמשים ומאתים איש מקריבי הקטרת וקרח ממקריבי הקטרת הזה דכתיב חמשים ומאתים מחתות ואתה ואהרן איש מחתתו א"נ ואת לרבות קרח עמהם: **שמש ירח עמד זבולה.** לעיל מיניה כתיב ותבקע ארץ בשעת בקיעת הארץ שנבלעו בקרקע שמש וירח עלו לאותו רקיע ששמו זבול ואמרו להקב"ה אם אי אתה עושה דין לבן עמרם מקרח ועדתו: **לא נצא.** ונאיר לעולם: **בכבודי לא מחיתם.** שהרי בכל יום מלכי מזרח ומערב בשעה שמניחין כתריהן בראשם משתחוים לחמה: **והאידנא לא נפקי עד דמחו להו.** שכך גזר עליהם המקום כן שמעתי ל"א והאידנא לא נפקי מאהר שראו שהקפיד הקב"ה על שלא מיחה לכבודו עד דמחו להו לא נפקי שחשו לכבוד המקום על בני אדם שמשתחוים לשמש וירח: **אין כל חדש תחת השמש.** ואי גיהנם לא אברי עד ההוא שעתא הוה ליה חדש: **לקרויי פתחה.** שיקרב פתחה של גיהנם ותפתח הארץ במקום שהן: **נתבצר.** מלשון (ישעיה כז) עיר בצורה התקין להזן הקב"ה מקום גבוה שלא העמיקו כל כך בגיהנם ולא מתו: **בזיעא.** סוחר ישמעאל: **בלועי.** מקום שנתבלעו לשם עדת קרח: **בוצא.** ראה נקב שממנו יצא עשן: **נבבא.** גיזה: **אבשיה.** שרה אות' במים לשון (ברכות דף ידי) משי ידידה: **(ובל שלשים יום.** חסר לגידם ועולה לשם): א"ל

וְסִתְרָתָהּ לְמָזֶה. כָּל דַּאֲתָא, חָזֵיהּ, הֲדַר. אֲדַהֲכֵי וְהָכֵי, אֲבַלְּעוּ לְהוּ. אִיתְּתֵיהּ דְּקָרַח אֲמָרָה לֵיהּ, חֲזִי מַאי קָעָבִיד מֹשֶׁה. אִיהוּ הֲוָה מִלְּבָּא, לַאֲחוּהּ שָׁוְיוּהּ כַּהֲנָא. אִי אָתֵיא תְּרוּמָה, אֲמַר הַבוּ חַד מַעֲשַׂר לַכֹּהֵן. אִי אָתוּ מַעֲשַׂר דְּשָׁקְלִילְתּוּ אַתּוּן, אֲמַר הַבוּ חַד מַעֲשַׂר לַכֹּהֵן. וְעוֹד, דְּנַיֵּיז לֵיהּ לְמְזַיֵּיכוּ, וּמִיטַּלְלָא לְכוּ כִּי כּוּפְתָא, עֵינָא יְהַב בְּמְזַיֵּיכוּ. אֲמַר לָהּ, הָא אִיהוּ נַמֵּי קָא עָבֵיד. אֲמָרָה לֵיהּ, בֵּינַיִן דְּכוּלְּהוּ רְבוּתָא דִּידֵיהּ, אֲמַר אִיהוּ נַמֵּי 'תְּמוּת נַפְשִׁי עִם פְּלִשְׁתִּים'. וְעוֹד, דְּקָאֲמַר לְכוּ, עֲבַדִיתוּ תְּכֵלְתָּא. אִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ תְּכֵלְתָּא חֲשִׁיבָה [מְצוּה], אֲפִיק גְּלִימֵי דִּתְכֵלְתָּא וְכַסִּינְהוּ לְכוּלְּהוּ מִתִּיבְתָּךְ. הֲיִינוּ דִּכְתִיב 'חַכְמוֹת נָשִׁים בָּנְתָה בֵיתָהּ', זוֹ אִשְׁתּוֹ שֶׁל אוֹן בֶּן פֶּלֶת, 'וְאִוֶּלֶת בְּיָדֶיהָ תֲּהָרְסֶנּוּ', זוֹ אִשְׁתּוֹ שֶׁל קָרַח. 'וַיִּקָּחוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וַאֲנָשִׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם', מְיוּחָדִים שֶׁבָּעֲדָה. 'קְרִיאֵי מוֹעֵד', שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים לְעַבֵּר שָׁנִים וְלְקַבּוֹעַ חֳדָשִׁים. 'אַנְשֵׁי שֵׁם', שֶׁהָיָה לָהֶם שֵׁם בְּכָל הָעוֹלָם. 'וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו', מַה שְׁמוּעָה שָׁמַע. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, שֶׁחָשְׁדוּהוּ מֵאֵשֶׁת אִישׁ, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה'. אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק, מְלַמֵּד שֶׁפָּל אֶחָד וְאֶחָד קִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ מִמֹּשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר 'וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל וְנָטָה לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה'. 'וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל דָּתָן וַאֲבִירָם', אָמַר רַיש לָקִישׁ, מִפָּאן שֶׁאֵין מַחֲזִיקִין

25 בַּמַּחֲלוֹקֶת, דְּאָמַר רַב, כָּל הַמַּחֲזִיק בַּמַּחֲלוֹקֶת עוֹבֵר בְּלָאו, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְלֹא יִהְיֶה כְּקֹרַח וְכַעֲדָתוֹ'. רַב אַשֵׁי אָמַר, רָאוּי לִיצְטָרֵעַ. כְּתִיב הָכָא
26 'בְּיַד מֹשֶׁה לוֹ', וּכְתִיב הָתָם 'וַיֹּאמֶר ה' לוֹ עוֹד הָבֵא נָא יָדְךָ בְּחֵיקֶךָ'. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, כָּל הַחוֹלֵק עַל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, רָאוּי לְהֻכָּישׁוֹ
27 נָחָשׁ, כְּתִיב הָכָא 'וַיִּחַר אַדְּנֵיהוּ צָאן וּבָקָר וּמְרִיא עִם אֶבֶן הַזֹּחֶלֶת', וּכְתִיב הָתָם 'עִם חֲמַת וְחֹלֶל עָפָר'. אָמַר רַב חִסְדָּא, כָּל הַחוֹלֵק
28 עַל רַבּוֹ, כְּחוֹלֵק עַל הַשְּׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'בְּהַצּוֹתָם עַל ה'. אָמַר רַבִּי חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, כָּל הָעוֹשֶׂה מְרִיבָה עִם רַבּוֹ, בְּעוֹשֶׂה עִם שְׁכִינָה,
29 שֶׁנֶּאֱמַר 'הֵמָּה מֵי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל [אֶת] ה'. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא, כָּל הַמִּתְרַעֵם עַל רַבּוֹ, כְּאִילּוּ מִתְרַעֵם עַל הַשְּׁכִינָה,
30 שֶׁנֶּאֱמַר 'לֹא עָלֵינוּ תְלוּנֹּתֵיכֶם כִּי (אִם) עַל ה'. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, כָּל הַמְּהַרְהֵר אַחַר רַבּוֹ, כְּאִילּוּ מְהַרְהֵר אַחַר שְׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיְדַבֵּר
31 הָעָם בֵּאלֹהִים וּבְמֹשֶׁה'. 'עֹשֶׂר שָׁמוּר לְבְעָלָיו לְרָעָתוֹ', אָמַר רַיש לָקִישׁ, זֶה עוֹשְׁרוֹ שֶׁל קָרַח. 'וְאֵת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם', אָמַר רַבִּי
32 אֶלְעָזָר, זֶה מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו. וְאָמַר רַבִּי לֵוִי, מַשּׁוֹי שֵׁשׁ מֵאוֹת פְּרִדוֹת לְבָנוֹת, הָיוּ מַפְתְּחוֹת שֶׁל בֵּית גְּנָזָיו שֶׁל
33 קָרַח, וְכוּלְּהוּ אַקְלִידֵי וְקוֹלְפֵי דְּיוּלְדָּא. אָמַר רַבִּי חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, שְׁלֹשׁ מַמְטוֹנִיּוֹת הַטְּמִינוֹ יוֹסֵף מֵהֶם, נִתְגַּלְּתָה לְקָרַח, וְאֶחָת,
34 נִתְגַּלְּתָה לְאַנְטוֹנִינוּס בֶּן אֲסוּרִינוּס. וְאַחַת, גְּנוּזָה לַצַּדִּיקִים לָעָתִיד לָבֹא. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, קָרַח, לֹא מִן הַבְּלוּעִים וְלֹא מִן הַשְּׂרוּפִין. לֹא
35 מִן הַבְּלוּעִין, דִּכְתִיב 'וְאֵת כָּל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר לְקָרַח', וְלֹא קָרַח. וְלֹא מִן הַשְּׂרוּפִים, דִּכְתִיב 'בַּאֲכֹל הָאֵשׁ אֵת חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם אִישׁ', וְלֹא
36 קָרַח. בַּמַּתְנִיתָא תָּנָא, קָרַח, מִן הַשְּׂרוּפִין וּמִן הַבְּלוּעִים. מִן הַבְּלוּעִים, דִּכְתִיב 'וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת קָרַח'. מִן הַשְּׂרוּפִין, דִּכְתִיב ['וְאֵשׁ
37 יָצְאָה מֵאֵת ה'] וַתֹּאכַל אֵת חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם אִישׁ', וְקָרַח בְּעִדָּיתוֹ. אָמַר רָבָא, מַאי דִּכְתִיב 'שֵׁשׁ יֵרֵחַ עַמָּד וְבוּלָה לְאוֹר חִצֶּיךָ יְהַלֵּכוּ',
38 מִלְּמַד שֶׁעָלוּ שֵׁשׁ יֵרֵחַ לְיִיבּוּל', אָמְרוּ לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִם אַתָּה עוֹשֶׂה דִּין לְבֶן עַמְרָם, נֵצֵא. וְאִם לָאו, לֹא נֵצֵא. עַד שֶׁזָּרַק
39 בָּהֶם חִצִּים. אָמַר לָהֶן, בִּכְבוֹדִי לֹא מְחִיתֶם. בִּכְבוֹד בָּשָׂר וָדָם, מְחִיתֶם. וְהָאִידָּנָא לָא נְפִקִי, עַד דְּמָחוּ לְהוּ. דָּרַשׁ רָבָא, מַאי דִּכְתִיב
40 'וְאִם בְּרִיאָה יִבְרֵא ה' וּפָצְתָה הָאֲדָמָה אֶת פִּיהָ', אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אִם בְּרִיאָה גֵּיהִנֹּם, מוּטָב. וְאִם לָאו, 'יִבְרֵא ה'".
41 לְמֵאי, אִילֵימָא לְמִבְרֵיהּ מַמָּשׁ, וְהָא 'אֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ'. אֶלָּא, לְקָרוֹבֵי פִּיתְחֵהּ. 'יִבְרֵי קָרַח לֹא מֵתוּ', תָּנָא, מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אָמַר,
42 מְקוֹם נִתְבַּצֵּר לָהֶם בַּגֵּיהִנֹּם וְיָשְׁבוּ עָלָיו וְאָמְרוּ שִׁירָה. אָמַר רָבָה בַּר בַּר חָנָה, הֲוָה קָאָזְלִינָא בְּאוֹרְחָא. אָמַר לִי הַהוּא
43 מַיָּיעָא, תָּא וְאַחֲוִי לָךְ בְּלוּעֵי דְּקָרַח. אָזַל, חָזֵא תְּרֵי בּוֹצְעֵי, דַּהֲווֹ קָא נָפְקִ קִיטְרָא מְנַיְּיהוּ. שְׁקַל גַּבְבָא דַּעֲמָרָא, אַמְשִׁישֵׁי מַיָּא, וְאוֹתְבֵיהּ
44 בְּרֵישׁ רוֹמְחֵיהּ וְאַהֲלְפֵיהּ הָתָם אֵירַחֲדָ. אָמַר לֵיהּ, אֲצִית מַה שְׁמָעַת. וּשְׁמַעְתְּ דַּהֲווֹ קָאָמְרִי הָכִי 'מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת, וְהֵן בַּדָּאִים'.

א"ל. ההוא טייעא: כל תלתין יומין מהדר להו ניחום. הכא: ואמרי הכי משה ותורתו אמת. שנסה כמה פעמים וראה שכל ל' יום עשן יוצא משם ושומע שאומרין משה ותורתו אמת וכו': באפי לא גרסי: שנאמר. לעיל מיניה קרא מ' שנה אקום בדור דהיינו דור המדבר: כורתי בריתי עלי זבח. והיינו דור המדבר שכרתו ברית של מקום עלי זבחים ושלמים דכתיב (שמות כד) ויזבחו זבחים שלמים וכתיב (שם) ויזרוק על העם ויאמר הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם: נשבעתי וחזרתי בי. והיינו אשר נשבעתי באפי מפני כעסי נשבעתי ומתחרטנ אני: אלו חגיה מישאל ועזריה. שמסרו עצמן למיתה בשביל בריתו של מקום: ופדויי ה'. אלו דור המדבר שנפדו ממצרים: שבקיה ר"ע לחסידותיה. שרגיל לזוטות את ישראל והשתא מחזיב להו דאמר לעיל (דף קח). דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא ולקמן מפרש מאי חסידותיה: שנאמר הלוך וקראת. כלומר שהרי היה יכול לדרוש שיש להם חלק [לעולם הבא] דכתיב הלוך וקראת וגו': **מתני' עשרת השבטים.** שהגלה סנחריב שנאמר (מלכים ב יח) וינחם בחלח ובחבור נהר גוזן וערי מדי: אין עתידים לחזור. ממקום שגלו והא דאמרינן בגמ' דירמיה החזירן לא שהחזירן כולן אלא מקצתם החזיר: שנאמר וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה. שכך גזר להם הקב"ה שכיון שעותבן את תורתו הוא מגלה אותן: כיום הזה מה היום מאפיל. בבקר אפל ובצהרים מאיר א"נ בערב אפל והולך ולמחרתו מאיר אף עשרת השבטים (אין) עתידין לחזור להיות להם חלק לעולם הבא בבניניהם ובני בניהם קאמר אלא אותן שגלו עצמן אל להם חלק שרשעים גמורין הם אבל בניהם ודורות הבאים זוכין ומזכין. מ"ר: וישליכם. משמע שיהו כולם גולין במקום אחד אל ארץ אחרת והיינו עשרת השבטים שהגלם סנחריב והושיבם במקום אחד כדאמרינן (לעיל דף צב.) שהולידם למדינת אפרוסי אבל ב' השבטים לא גלו למקום אחד אלא נתפזרו בכל הארצות ועליהם הוא אומר אשרקה להם ואקבצם (זכריה י:) ה"ג מתני' עשרת השבטים אין עתידין לחזור: גמ' תנו רבנן עשרת השבטים אין להם חלק לעולם הבא שנאמר ויתש ה' מעל אדמתם וגו'. ואית דמפרשי עשרת השבטים אין להם חלק לעולם הבא היינו לימות המשיח שלא יקבלם משיח עם שאר גליות לפי שספרו בגנות ארץ ישראל כדאמרן לעיל (שם). כי מטו שוש וכו' ובדבר הזה נענעו מרגלים: ר"ש אומר. מאי כהיום הזה לומר לך אם מעשיהם כהיום הזה לא יהא להם חלק לעולה"ב: ואם [לאו] שיחזרו בתשובה יחזרו גם הם מגלות ויש להם חלק לעולם הבא: האובדים בארץ אשור. אלו י' השבטים והנדחים בארץ מצרים אלו דור המדבר וכן לשון התוספתא ולא שמעתי עוד: שוכח משובה. שכל ישראל עתידין לחזור: קמני בני רשעי ישראל. רשעי ישראל עצמן פשיטא דאין להם חלק לעולם הבא כדאמרי' בפ' בתרא דסנהדרין (דף קיא:) רפאים בל יקומו מי שמרפה עצמו מדברי תורה אבל בנים שלהם קטנים ולא חזאו פליגי בהו: שורש וענף. אלו בנים קטנים שלהם: שורש בעולם הזה. שימותו נפלים: וענף לעולם הבא. שאף על פי שאבותיהם היו רשעים הם לא חטאו: עיקר שרשיהו בארעא שבוקו. אלו הבנים קטנים שאע"פ שאבות אין להם חלק תקנה יש להם: שלא יניח. להם הקב"ה: לא מצוה ולא שיורי מצוה. לא מצוה חמורה ולא מצוה קלה הכל יהא מעביר ומשלם שכרם לאלתר כדי לטרדן מן העולם: זו נשמה. שמעמדת הגוף כשרש שמעמיד האילן: אבל קמני בני רשעי אומות העולם. דוקא קאמר רשעי דאילו חסידי אומות העולם פליגי בה ואיכא למ"ד הן עצמן באין ואיכא למ"ד אינן באין כדאמרן (ד' קה.). ישובו רשעים לשאולה כל גוים שכחי אלהים מכאן שאין להם חלק אמר לו רבי יהושע וכי נאמר בכל גוים והלא לא נאמר אלא כל גוים שכחי אלהים הא אין שכחי אלהים יש להן חלק (לעוה"ב): הכי גרסינן אבל קמני רשעי אומות העולם דברי הכל אינן באין: מותאבד כל זכר למו נפקא ליה. כלומר לתנא דברייתא והאי דנפקא ליה דברי הכל היא דהא שורש וענף מיבעיא ליה למר כדאית ליה ומר כדאית ליה: זרע יעברנו יסופר לה' לדור. זרע המסופר יעבדנו לה' לדור ודור שיחזור לו ויחיה: משעה שנזרע. משעה שנקלט הזרע במעי אשה אפילו הפילה אמו ונמחה יש לו חלק לעתיד דכתיב זרע יעבדנו והכי אמר בבתרא (דף קיא.) נבלתי יקומון לרבות נפלים: עני אני וגוע מנוער. אע"פ שאני עני גועתי חשובה גועה וראוי לומר עלי וגוע ואיפוך כלומר שזוכה אני לעתיד לבא בצדיקים שבאמר בהן גועה ומאימתי משעה שאני נושא אמיך ופחדך אפונה מתגלגלת ושבוכה עלי והיינו מילה שבבשרו שאנו משמרים מאימתו של הקב"ה: אפונה. לשון אופן: מאי

1 אָמַר לִי, כָּל תִּלְתִּין יוֹמִין מְהַדַּר לְהוּ נִיחוּם, כְּבָשָׁה
2 בְּתוֹךְ קַלַּחַת, וְאָמְרִי הָכִי 'מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת וְהֵן
3 בַּדָּאִים': 'דּוֹר הַמִּדְבָּר אֵין לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא וְכוּ':
4 תָּנוּ רַבָּנָן, דּוֹר הַמִּדְבָּר אֵין לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא,
5 שֶׁנֶּאֱמַר 'כַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִתַּמּוּ וְשָׁם יָמוּתוּ'. 'יִתַּמּוּ' בָּעוֹלָם
6 הַזֶּה, 'וְשָׁם יָמוּתוּ' בָּעוֹלָם הַבָּא. וְאוֹמֵר 'אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
7 בְּאַפִּי אִם יְבֹאוּן אֶל מְנוּחָתִי', דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי
8 אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, [בְּאֵין הֵן] לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר 'אִסְפוּ
9 לִי חֲסִידַי כֹּרְתֵי בְרִיתִי עֲלֵי זָבַח'. אֶלָּא, מַה אֲנִי מְקַיֵּים
10 'אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי בְאַפִּי, בְּאַפִּי נִשְׁבַּעְתִּי, וְחוֹזֵרְנִי בִּי. רַבִּי
11 יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר, לֹא נֶאֱמַר פָּסוּק זֶה אֶלָּא בְּנֶגֶד
12 דּוֹרוֹת הָרְבִּים. 'אִסְפוּ לִי חֲסִידַי, אֵלּוּ צַדִּיקִים שֶׁבְּכָל
13 דּוֹר וָדוֹר. 'כֹּרְתֵי בְרִיתִי' (עֲלֵי זָבַח), אֵלּוּ חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל
14 וַעֲזַרְיָה, שֶׁמָּסְרוּ עַצְמָן לְתוֹךְ כִּבְשַׁן הָאֵשׁ. 'עֲלֵי זָבַח',
15 [אֵלּוּ] רַבִּי עֲקִיבָא וַחֲבֵירָיו, שֶׁמָּסְרוּ עַצְמָן לְשִׁחְטָה עַל
16 דִּבְרֵי תּוֹרָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר, בָּאִים הֵן
17 לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְפְדוּיֵי ה' יְשֻׁבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן
18 בְּרִנָּה'. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שָׁבְקֵהּ
19 רַבִּי עֲקִיבָא לְחַסִידוּתֵיהּ, שֶׁנֶּאֱמַר 'הֲלוֹךְ וְקָרָאתָ בְּאָזְנֵי
20 יְרוּשָׁלַיִם לֵאמֹר זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אַהֲבַת
21 כְּלוּלֹתָיִךְ לֶכְתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה'. וּמָה
22 אֲחֵרִים בָּאִים בְּזוֹכְיוֹתָם, הֵם עַצְמָן לֹא כָּל שֶׁכֵּן: **מַתְנִי'**
23 עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים, אֵינָן עֲתִידִין לַחֲזוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיַּשְׁלִכֵם
24 אֶל אֶרֶץ אַחֶרֶת כַּיּוֹם הַזֶּה', מָה הַיּוֹם הוֹלֵךְ וְאֵינוֹ
25 חוֹזֵר, אַף הֵם הוֹלְכִים וְאֵינָן חוֹזְרִים, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא.
26 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, 'כַּיּוֹם הַזֶּה', מַה יּוֹם מַאֲפִיל וּמֵאִיר,
27 אַף עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים שֶׁאֲפִילָה לָהֶן, כָּךְ עֲתִידָה לְהָאִיר
28 לָהֶם: **גְּמָרָא** תָּנוּ רַבָּנָן, עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים, אֵין לָהֶם
29 חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּתְּשֵׁם ה' מֵעַל אַדְמָתָם
30 בְּאַף וּבְחֵמָה וּבְקֶצֶף גָּדוֹל'. 'וַיִּתְּשֵׁם ה' מֵעַל אַדְמָתָם'
31 בָּעוֹלָם הַזֶּה, 'וַיַּשְׁלִכֵם אֶל אֶרֶץ אַחֶרֶת' לָעוֹלָם הַבָּא.
32 דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אִישׁ כְּפַר עָכּוֹ
33 אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן, אִם מַעֲשֵׂיהֶם כְּיוֹם הַזֶּה, אֵינָן
34 חוֹזְרִין, וְאִם לָאו, חוֹזְרִין. רַבִּי אוֹמֵר, בָּאִים הֵם לָעוֹלָם
35 הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר 'כֹּה יִהְיוּא בְּשׁוֹפָר יִתָּקַע וְגוּ'. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
36 שַׁבְקֵהּ רַבִּי עֲקִיבָא לְחַסִידוּתֵיהּ, שֶׁנֶּאֱמַר 'הֲלוֹךְ וְקָרָאתָ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה צָפוֹנָה וְאָמַרְתָּ שׁוּבָה מֹשָׁבָה יִשְׂרָאֵל נְאֻם ה' וְלֹא אַפִּיל פָּנַי
37 בָּכֶם כִּי חָסִיד אֲנִי נְאֻם ה' לֹא אָטוֹר לְעוֹלָם'. מַאי חֲסִידוּתֵיהּ? דְּתָנְיָא, קְטַנֵּי בְּנֵי רְשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל אֵין בָּאִין לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר 'כִּי הִנֵּה
38 הַיּוֹם בָּא בֹּעֵר כַּתַּנּוּר וְהָיָה כָל זֵדִים וְכָל עֹשֵׂי רִשְׁעָה קַשׁ וְלִהַט אֹתָם הַיּוֹם הַבָּא אָמַר ה' צְבָאוֹת אֲשֶׁר לֹא יַעֲזֹב לָהֶם שֹׁרֶשׁ וְעָנָף'.
39 'שֹׁרֶשׁ' בָּעוֹלָם הַזֶּה, 'וְעָנָף' לָעוֹלָם הַבָּא, דִּבְרֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, בָּאִים הֵם לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר 'שִׁמְרִי פְתָאִים ה'',
40 שֶׁכֵּן קוֹרִין בִּכְרֵכֵי הַיָּם לִינוּקָא, 'פַּתְיָא'. וְאוֹמֵר, 'גִּדְּרוּ אִילָנָא וְחַבְּלוּהִי בְּרֹם עֹקֶר שָׁרְשׁוֹהִי בְּאַרְעָא שְׁבָקוּ'. וְאֶלָּא, מָה אֲנִי מְקַיֵּים 'לֹא
41 יַעֲזֹב לָהֶם שֹׁרֶשׁ וְעָנָף', שֶׁלֹּא יַנִּיחַ לָהֶם לֹא מִצְוָה וְלֹא שִׁיּוּרֵי מִצְוָה. דָּבָר אַחֵר, 'שֹׁרֶשׁ' זוֹ נְשָׁמָה, 'וְעָנָף' זֶה הַגּוּף, אֲבָל קְטַנֵּי בְּנֵי
42 רְשָׁעֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, דִּבְרֵי הַכֹּל אֵין בָּאִין לָעוֹלָם הַבָּא. וְרַבָּן גַּמְלִיאֵל, נָפְקָא לֵיהּ מִ'וְתֹאבַד כָּל זֶרַע לְמוֹ'. אִיתְּמַר, קָטָן, מֵאֵימָתַי בָּא
43 לָעוֹלָם הַבָּא, רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר רַבִּי. חַד אָמַר, מִשָּׁעָה שֶׁנּוֹלָד. וְחַד אָמַר, מִשָּׁעָה שֶׁמְּפַרֵּט. מַאן דְּאָמַר מִשָּׁעָה שֶׁנּוֹלָד, שֶׁנֶּאֱמַר
44 'יְבֹאוּ וְיַגִּידוּ צִדְקָתוֹ לְעַם נוֹלָד כִּי עָשָׂה'. וּמַאן דְּאָמַר מִשָּׁעָה שֶׁמְּפַרֵּט, דִּכְתִיב 'זֶרַע יַעַבְדֶנּוּ יְסֻפַּר לַה' לַדּוֹר'. אִיתְּמַר, רַבִּינָא אָמַר, מִשָּׁעָה
45 שֶׁנִּזְרָע, דִּכְתִיב 'זֶרַע יַעַבְדֶנּוּ'. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר, מִשָּׁעָה שֶׁנְּסוּמִין, דִּכְתִיב 'עָנִי אֲנִי וְגוֹעַ מִנֹּעַר נָשָׂאתִי אֵימֶיךָ אָפְפָנָה'. תָּנָא מְשׁוּם
46 רַבִּי מֵאִיר, מִשָּׁעָה שֶׁיֹּאמַר 'אָמֵן', שֶׁנֶּאֱמַר 'פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיָבֹא גּוֹי צַדִּיק שֹׁמֵר אֱמוּנִים', אַל תִּקְרֵי 'שׁוֹמֵר אֱמוּנִים', אֶלָּא שֶׁאוֹמֵר אָמֵן'.

מאי אמן. בשעונין על כל ברכה וברכה אמן היאך משמע קבלת יראת שמים: **אל מלך נאמן.** בנוטריקון שמאמין עליו הקב"ה: **למי שמשיר אפילו חק אחד.** מלשמרו נידון בגידונו: **לא ניחא ליה למריחו.** אין הקב"ה רוצה שתהא דן את ישראל בכל לכף חובה: **פי שנים בה יכרתו.** ויגועו ושלישית יותר בה: **אמר ר"ל שלישי של שם.** שב' חלקים של כל העולם יהיו נברתים וחלק ג' יותר בה ואיזה חלק שלישי בכל שלישיות שיש לשלש אנו משלשין שמנח נפרדו כל העולם וג' בנים היו לו הרי שלישי בניו שם ושלישי של שם הוא ארפכשד כדכתיב בני שם עילם ואשור וארפכשד ולוד וארם ומסתמא בזרעו של ארפכשד יהיה שארית הוראל וישראל יוצאים ממנו ושלישי של ארפכשד שהוא שלישי של שם שהוא שלישי של נח יוותר וכל העולם יכרת ולדברי ר"ל נמצאו ישראל מתמעטין ביותר שמארפכשד יצאו ישראל כדכתיב בפ' נח ארפכשד הוליד את שלח ושלח הוליד את עבר ועבר הוליד את פלג עד אברהם ובשאתה מחלק לג' חלקים זרעו של ארפכשד בגון בני ישראל וישמעאל שהן בני אברהם ובני לוט ובני הרן וכן שאר האומות שיצאו ממנו לג' חלקים שמא ישראל יהיו מרובין וקרובין להיות בנגד כולם ולא יגיעו כל זרע ארפכשד להיות פי שנים אע"ס ישראל משלימין רובן או חציין ונמצאו ישראל מתמעטין בתוך פי שנים: **לא ניחא ליה למריחו.** להקב"ה שאתה ממעט אותן כל כך אלא אפילו שלישי של נח כלומר מכל בני נח דהיינו מכל העולם כולו יותר השלישי ומסתמא אותו חלק הג' שישראל בו יהיה שארית ואם אין ישראל מרובין כל כך להיות אחד מג' שבעולם יהיו הגרים וחסידי גוים להשלים לשלישי ואם הם מרובין להיות יותר מחלק השלישית יתמעטו קצת ומ"מ לרבי יוחנן אין ישראל מתמעטין כל כך כמו לדברי ר"ש בן לקיש מ"ר ס"א שלישי של שם והשלישיות משמע שני שלישי לכך נאמר שלישית שלישית של שלישי לשם וכתיב ובני שם עילם ואשור וארפכשד וישראל מארפכשד הוו ושלישית מארפכשד שהוא שלישי לשם יותר היינו שלישית מישראל אלא שלישי שלישי של נח כלומר כולו ארפכשד יותר בה שהוא שלישי שלישי של נח דשם היה בן שלישי של נח דכתיב (בראשית י) ובני נח שם חם ויפת וארפכשד שלישי לשם ועיקר: **דברים כבתבן.** שלא ימלטו אלא אחד מעיר ושנים ממשפחה: **ולקחתי אחד מעיר.** בשביל חסיד אחד שבעיר אקח את כל העיר כולה: **וחזיה.** רב לרב כהנא: **דקא חיץ וישיה.** חופף ראשו ומעדן בעצמו בשעה שהיה לו ללמוד תורה: **לא תמצא בארץ החיים.** משמע שמקללו לא תבוא לעולה"ב: **נאמר.** בפרשת וארא ולקחתי אתכם לי לעם וכתיב בתריה והבאתי אתכם אל הארץ: **מה ביאתם לארץ שנים מם' רבוא.** שלא נשתיירו מס' רבוא שיצאו ממצרים אלא ב' אנשים יהושע וכלב כדאמרינן בבבא בתרא בפ' יש נוחלין (דף קכא.) לא נגזרה גזרה לא בפחות מכ' ולא ביותר מס' שנה בהנך נמי ששים רבוא שנמנו במדבר לא אחשוב לא פחות מבן כ' שנה ויותר מס': **אף יציאתן ממצרים שנים מם' רבוא.** שמכל ס' רבוא שהיו במצרים לא נשתייר מהם אלא שנים בלבד ואותם שנים של ס' רבוא עלו ולס' רבואות שיצאו אחד מס' רבוא שהיו בהם) והשאר מתו כולם בשלשת ימי אפילה שלא יהיו מצרים רואין במפלתן של ישראל: **וכן לימות המשיח.** שלא ישארו מכל ס' רבוא אלא ב': **וענתה שמה כימי נעוריה וכימי עלותה מארץ מצרים.** ענינים ושפלים יהיו כימי עלותה מארץ מצרים: **מעכו בבניו.** היו בונין אותם במקום לבנים: **ועל דבר זה נענש משה רבינו.** שכשראה שנעשה לישראל כך התחיל להתרעם ולהרהר לפני הקב"ה אמר משה לפני הקב"ה ומאז באתי: **אל חבל על דאברין ולא משתבחין.** הפסד גדול יש על גדולים שאבדו ואיני יכול למצוא חסידים אחרים כמותם שאין אתה כאברהם ויצחק ויעקב שלא הרהרו אחרי מדותיו: **אל שדי.** שאמרתי לו אני אל שדי פרה ורבה וגו' (בראשית לה) אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים (שם יז) והייתי מבטיחו שכל א"א לו ולבניו ולא אמרו מה שמך כמו שעשית אתה: **בתחלה אמרת לי מה שמך.** ועכשיו הרהרת על מדותי ואמרת הצל לא הצלת את עמך: **לנטוע אהלו.** כמו (ירמיה) אהלי אפרנו (דניאל יא) ולשון נטיעה שיוך באהל: **עתה תראה.** הפעם תראה נפלאות שאני עושה להם מה ראה על איזה מדה (אחת) של י"ג (מדות) ראה והשתחוה: **אמת ראה.** במדותיו שנקרא אמת ונתיירא אם נתחייבו בלייה אם הוא דן אותן בדין גמור ומיהר והתפלל עליהם שלא יהא הן אותן לפי מעשיהם: ה"ג **תניא כמ"ד ארך אפים ראה דתניא כשעלה משה למרום וכו' אמר לו רשעים יאבדו.** ולא יהיה לך ארך אפים עליהם: **אמר לו.** הקב"ה לא כך אמרת ארך אפים לצדיקים ולא לרשעים:

אמר

1 מאי אָמֵן, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן. לְמִי
2 הַרְחִיבָה שְׁאוֹל נַפְשָׁהּ וּפָעֲרָה פִּיהָ לִבְלִי חֹק, אָמַר
3 רֵישׁ לָקִישׁ, לְמִי שֶׁמְּשַׁיֵּר אֲפִילּוּ חוֹק אֶחָד. אָמַר
4 רַבִּי יוֹחָנָן, לָא נִיחָא לְמָרֵיהּ דְּאִמְּרַת לְהוּ הָכִי.
5 אֶלָּא, אֲפִילּוּ לֹא לָמַד אֶלָּא חוֹק אֶחָד, (שֶׁנֶּאֱמַר)
6 וְהָיָה בְּכָל הָאָרֶץ נְאֻם ה' פִּי שְׁנַיִם בָּהּ יִכָּרְתוּ
7 יִגְוָעוּ וְהַשְּׁלִשִׁית יִוָּתֵר בָּהּ. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, שְׁלִישֵׁי
8 שֶׁל שֵׁם. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן, לָא נִיחָא לְמָרֵיהּ
9 דְּאִמְּרַת לְהוּ הָכִי. אֶלָּא, אֲפִילּוּ שְׁלִישֵׁי שֶׁל נֹחַ.
10 כִּי אֲנִי בָּעַלְתִּי בָּכֶם וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם אֶחָד מֵעִיר
11 וּשְׁנַיִם מִמִּשְׁפָּחָה, אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, דְּבָרִים כִּכְתָבָן.
12 אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן, לָא נִיחָא לְמָרֵיהּ דְּאִמְּרַת
13 לְהוּ הָכִי. אֶלָּא, 'אֶחָד מֵעִיר' מְזֻמָּה כָּל הָעִיר כּוּלָּהּ,
14 'וּשְׁנַיִם מִמִּשְׁפָּחָה' מְזֻמָּן כָּל הַמִּשְׁפָּחָה כּוּלָּהּ. יְתֵיב
15 רַב כַּהֲנָא קַמֵּיהּ דְּרַב, וְיָתֵיב וְקָאָמַר, דְּבָרִים כִּכְתָבָן.
16 אָמַר לֵיהּ רַב, לָא נִיחָא לֵיהּ לְמָרֵיהּ דְּאָמְּרַת לְהוּ
17 הָכִי. אֶלָּא, 'אֶחָד מֵעִיר' מְזֻמָּה כָּל הָעִיר, 'וּשְׁנַיִם
18 מִמִּשְׁפָּחָה' מְזֻמָּן כָּל הַמִּשְׁפָּחָה. חַזְיֵיהּ דַּהֲוָה קָא חָיֵיף
19 רֵישֵׁיהּ, וְסָלִיק וְיָתֵיב קַמֵּיהּ דְּרַב. אָמַר לֵיהּ, 'וְלֹא
20 תְמָצֵא בְּאֶרֶץ הַחַיִּים'. אָמַר לֵיהּ, מֵילְטוּ קָא לַיְיטַת
21 לִי. אָמַר לֵיהּ, קְרָא קָאֲמִינָא, לֹא תִמָּצֵא תּוֹרָה כְּמוֹ
22 שֶׁמָּהֲיָה עָצְמוֹ עָלֶיהָ. תָּנְיָא, רַבִּי סִימַאי אוֹמֵר, נֶאֱמַר
23 'וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם', וְנֶאֱמַר 'וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם',
24 מַקִּישׁ יְצִיאָתָן מִמִּצְרַיִם לְבִיאָתָן לָאָרֶץ. מַה בִּיאָתָן
25 לָאָרֶץ, שְׁנַיִם מִשִּׁשִּׁים רִיבּוֹא. אַף יְצִיאָתָן מִמִּצְרַיִם,
26 שְׁנַיִם מִשִּׁשִּׁים רִיבּוֹא. אָמַר רָבָא, וְכֵן לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ,
27 שֶׁנֶּאֱמַר 'וְעָנְתָה שָּׁמָּה כִּימֵי נְעוּרֶיהָ וּכְיוֹם עֲלֹתָהּ
28 מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם'. תָּנְיָא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי,
29 פַּעַם אַחַת נִבְנְסָתִי לְאַלְכְּסַנְדְּרְיָא שֶׁל מִצְרַיִם, מָצָאתִי
30 זָקֵן אֶחָד וְאָמַר לִי, בֹּא וְאַרְאֶךָּ מָה עָשָׂו אֲבוֹתַי
31 לַאֲבוֹתֶיךָ, מֶהֶם טִבְּעוּ בַּיָּם, מֶהֶם הָרְגוּ בָּחָרֶב, מֶהֶם
32 מָעֲכוּ בִּבְנָיָן, וְעַל דָּבָר זֶה נֶעֱנַשׁ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ, שֶׁנֶּאֱמַר
33 'וּמֵאֵז בָּאתִי אֶל פַּרְעֹה לְדַבֵּר בִּשְׁמֶךָ הֵרַע לָעָם הַזֶּה'.
34 אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, חָבָל עַל דְּאָבְדִין וְלֹא

35 מִשְׁתַּכְחִין. חֲרֵי פַּמָּה פְּעָמִים נִגְלֵיתִי עַל אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדָּי, וְלֹא הִרְהֲרוּ עַל
36 מִדּוֹתַי, וְלֹא אָמְרוּ לִי מַה שְׁמֶךָ. אָמַרְתִּי לְאַבְרָהָם 'קוּם הִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ כִּי
37 לְךָ אֶתְּנֶנָּהּ', בִּקֵּשׁ מָקוֹם לִקְבּוֹר אֶת שָׂרָה, וְלֹא מָצָא, עַד שֶׁקָּנָה בְּאַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף, וְלֹא הִרְהֵר עַל מִדּוֹתַי. אָמַרְתִּי לְיִצְחָק
38 'גּוּר בָּאָרֶץ הַזֹּאת וְאֶהְיֶה עִמְּךָ וַאֲבָרְכֶךָּ', בִּקֵּשׁ עֲבָדַיו מַיִם לִשְׁתּוֹת וְלֹא מָצְאוּ, עַד שֶׁעָשׂוּ מְרִיבָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיָּרִיבוּ רֹעֵי גְרָר עִם
39 רֹעֵי יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמָּיִם', וְלֹא הִרְהֵר אַחַר מִדּוֹתַי. אָמַרְתִּי לְיַעֲקֹב 'הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְּנֶנָּהּ', בִּיקֵּשׁ מָקוֹם
40 לִנְטוֹעַ אָהֳלוֹ וְלֹא מָצָא, עַד שֶׁקָּנָה בְּמֵאָה קְשִׂיטָה, וְלֹא הִרְהֵר אַחַר מִדּוֹתַי, וְלֹא אָמְרוּ לִי מַה שְׁמֶךָ. וְאַתָּה אָמַרְתָּ לִי 'מַה שְׁמֶךָ'
41 בַּתְּחִלָּה, וְעַכְשָׁיו אַתָּה רוֹאֶה בְּמַלְחֶמֶת שִׂלְשִׁים וְאֶחָד מְלָכִים, 'וַיְהִי בִּימֵי אַמְרָפֶל מֶלֶךְ שִׁנְעָר אַרְיוֹךְ מֶלֶךְ אֶלָּסָר כְּדָרְלָעֹמֶר מֶלֶךְ עֵילָם וְתִדְעָל מֶלֶךְ גּוֹיִם' (את) אֲשֶׁר אֲעֲשֶׂה לְפַרְעֹה, בְּמִלְחֶמֶת פַּרְעֹה אַתָּה
42 רוֹאֶה, וְאִי אַתָּה רוֹאֶה בְּמִלְחֶמֶת שִׂלְשִׁים וְאֶחָד מְלָכִים. 'וַיְמַהֵר מֹשֶׁה וַיִּקֹּד אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ', מַה רָאָה מֹשֶׁה? רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלָא
43 אָמַר, 'אֹרֶךְ אַפַּיִם' רָאָה. וְרַבָּנָן אָמְרִי, 'אֶמֶת' רָאָה. תָּנְיָא כְּמַאן דְּאָמַר אֹרֶךְ אַפַּיִם רָאָה, דְּתָנְיָא, כְּשֶׁעָלָה מֹשֶׁה לַמָּרוֹם, מָצָאוֹ
44 לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיּוֹשֵׁב וְכוֹתֵב 'אֹרֶךְ אַפַּיִם'. אָמַר לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, 'אֹרֶךְ אַפַּיִם' לַצַּדִּיקִים. אָמַר לוֹ, אַף לָרְשָׁעִים. אָמַר
45 לוֹ, רְשָׁעִים יֹאבֵדוּ. אָמַר לוֹ, הֶשְׂתָּא חָזֵית מַאי דְּמִבָּעֵי לָךְ. כְּשֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל, אָמַר לוֹ, לֹא כָּךְ אָמַרְתָּ לִי, 'אֹרֶךְ אַפַּיִם' לַצַּדִּיקִים?

אמר

אמר לפניו וכו'. והשתא [מסתברא] כמ"ד ארך אפים ראה שכיון שראה [מדה זו] בהקב"ה שהוא ארך אפים אף לרשעים שמה: **עדיותיך וגו' ה' לאורך ימים.** היינו מדת ארך אפים ועליה אמר משה עדותיך נאמנו מאד שראה אותו בחורב ופסוק זה מרע"ה אמרו דכתיב לעיל מיניה תפלה למשה איש האלהים וגו': **יבול לכל.** למי שעושין בציונו אע"פ שמתגאה: **בשירים.** שיריים שאין נחשבין כך אינו חשוב בעיניו ואינו מתגאה: **ולרוח משפט.** שופט את רוחו: **שרודה ביצרו.** שבועט ביצרו וחזר בתשובה מן העבירה שעבר: **ומתגבר ביצרו.** מרגיז יצ"ע על יצה"ר אם היצה"ר אמר לו עשה עבירה זו לא היו שנמנע מן העבירה אלא הולך ועושה מצוה ומתגבר עדיף מרודה: **שעירה.** אלו בתי כנסיות: **מה נשתנו אלו מאלו.** שיש בהם מדות הללו מן השאר אמר הקב"ה ביין שגו: ואין פלילה אלא דיינין: **מתני' יצאו אנשים בני בליעל מקרבך.** שאין להם חלק לעה"ב: **וידיחו את (אנשי) [יושבי] עירם.** הא אין נדחגים עד שיהיו מדיחיה מאותה העיר ואותו השבט עצמה דכתיב מקרבך מקרב אותו שבט עצמו: **עד שיודה רובה.** דכתיב וישובו העיר משמע שיושבה של עיר היינו רובה לישנא אחרינא עד שיודה רובה דכתיב מקרבך קרי ביה מרובך: **ה"נ** עד שיודה רובה עד שידיחוה אנשים: **או שהיו מדיחיה חוצה לה.** שלא היו מאותה העיר: **הרי אלו כיחידים.** שהן בסקילה וממונן פלט: **וצריכים ב' עדים והתראה לבל אחד.** כדילף בגמרא יחידים בסקילה לפיכך ממונן פלט ומתוך שהחמרת עליו במיתתו הקלת עליו בממונו: **הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב החמרת והגמלת העוברת ממקום למקום מצילין.** מדכתיב יושבי מכלל דשיירה של חמרים וגמלים שנשתהו בעיר ל' יום כדמפרש בגמרא דהוו להו יושבי העיר הרי אלו מצילין אם רוב אנשי העיר הנדחו וחמרים וגמלים משלימין המיעוט ועושה אותם רוב מצילין עליהם שאין ממונם אבד אלא נדונים כיחידים וגומרין נמי לעשות אותה עיר הנדחת אם משלימים לעיר הנדחת לעשות רוב אלא דא פסיקא ליה דחמרת וגמלת אין דעתם מעורבת עם בני העיר להיות נדונין עמהן: ה"ג **אותה וכל אשר בה מכאן אמרו צדיקים וכו' ושל רשעים בין מתוכה בין מחוצה לה אבודים.** בגמרא מפרש לה מדכתיב בל: **ואת כל שללה תקבוץ אל תוך רחובה.** אין לה רחוב עושין לה רחוב. ורחובה דהשתא נמי משמע: **היה רחובה חוצה לה.** שמקום קברן בני העיר היה חוץ לעיר כונסין אותה לעיר שעירך לעשות לה רחוב בתוכה רחוב טרטיא גדולה: **את העיר ואת כל שללה ולא שלל שמים.** דשלל שמים פלט: **מכאן אמרו**

1 **אָמַר לְפָנָיו וכו'.** וְהִשְׁתָּא [מִסְתַּבְרָא] כְּמַ"ד אֶרֶךְ אַפַּיִם רְאֵה שֶׁכֵּיוָן שֶׁרָאָה [מִדָּה זוֹ]
2 בְּהקב"ה שֶׁהוּא אֶרֶךְ אַפַּיִם אַף לָרְשָׁעִים שְׁמֵהּ: **עֵדְוָתֶיךָ וגו' ה' לְאוֹרֶךְ יָמִים.** הַיְינוּ מִדַּת
3 אֶרֶךְ אַפַּיִם וְעָלֶיהָ אָמַר מֹשֶׁה עֵדְוָתֶיךָ נֶאֶמְנוּ מְאֹד שֶׁרָאָה אוֹתוֹ בְּחוֹרֵב וּפְסוּק זֶה מֵרַע"ה
4 אָמְרוּ דְּכתיב לְעֵיל מִינֵּיהּ תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים וגו': **יְבוּל לַכֹּל.** לְמִי שֶׁעוֹשִׂין
5 בְּצִיּוּנוֹ אַע"פ שֶׁמִּתְגָּאֶה: **בְּשִׁירַיִם.** שִׁיּוּרַיִם שֶׁאֵין נֶחְשָׁבִין כָּךְ אֵינוֹ חָשׁוּב בְּעֵינָיו וְאֵינוֹ מִתְגָּאֶה:
6 **וּלְרוּחַ מִשְׁפֵּט.** שׁוֹפֵט אֶת רוּחוֹ: **שְׁרוּדָה בְּיִצְרוֹ.**
7 שֶׁבּוֹעֵט בְּיִצְרוֹ וְחוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה מִן הָעֲבֵירָה
8 שֶׁעָבַר: **וּמִתְגַּבֵּר בְּיִצְרוֹ.** מַרְגִּיז יצ"ע עַל יִצְרוֹ"ר
9 אִם הֵיצֶה"ר אָמַר לוֹ עֲשֵׂה עֲבֵירָה זוֹ לֹא הָיוּ
10 שׁוְנִמְנוּ מִן הָעֲבֵירָה אֶלָּא הוֹלֵךְ וְעוֹשֶׂה מִצְוָה
11 וּמִתְגַּבֵּר עַדִיף מֵרוּדֶה: **שְׁעִירָה.** אֵלּוּ בָּתֵּי
12 כְּנִסְיוֹת: **מַה נִּשְׁתַּנּוּ אֵלּוּ מֵאֵלּוּ.** שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מִדּוֹת
13 הַלְלוּ מִן הַשְּׁאָר אָמַר הַקב"ה בְּיַיִן שָׁגוּ: וְאֵין
14 פְּלִילָה אֶלָּא דַּיָּינִין: **מתני' יצאו אנשים בני בליעל מקרבך.** שאין לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם
15 **וידיחו את (אנשי) [יושבי] עירם.** הָא אֵין
16 נִדָּחִים עַד שֶׁיִּהְיוּ מַדִּיחֶיהָ מֵאוֹתָהּ הָעִיר
17 וְאוֹתוֹ הַשֵּׁבֶט עַצְמָהּ דִּכְתִיב מִקִּרְבֵּךְ מִקֶּרֶב
18 אוֹתוֹ שֵׁבֶט עַצְמוֹ: **עד שיודה רובה.** דִּכְתִיב
19 וַיּוֹשְׁבוּ הָעִיר מִשְׁמַע יְשׁוּבָהּ שֶׁל עִיר הַיְינוּ
20 רוּבָהּ לִישְׁנָא אַחֲרִינָא עַד שֶׁיּוּדֶה רוּבָהּ דִּכְתִיב
21 מִקִּרְבֵּךְ קְרֵי בֵּיהּ מֵרוּבֵּךְ: **ה"ג** עַד שֶׁיּוּדֶה רוּבָהּ
22 עַד שֶׁיַּדִּיחוּהָ אֲנָשִׁים: **או שהיו מדיחיה חוצה לה.** שֶׁלֹּא הָיוּ מֵאוֹתָהּ הָעִיר: **הרי אלו כיחידים.**
23 שֶׁהֵן בְּסְקִילָה וּמְמוֹנָן פָּלוּט: **וצריכים ב' עדים והתראה לבל אחד.** כְּדִילְפִינַן בַּגְּמָרָא יְחִידִים
24 בְּסְקִילָה לְפִיכָךְ מְמוֹנָן פָּלוּט וּמִתּוֹךְ שֶׁהֶחְמַרְתָּ
25 עָלָיו בְּמִיתָתוֹ הֵקַלְתָּ עָלָיו בִּמְמוֹנוֹ: **הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב החמרת**
26 **והגמלת העוברת ממקום למקום מצילין.** מִדִּכְתִיב יוֹשְׁבֵי מִכְּלָל דְּשַׁיָּירָה שֶׁל חֲמוֹרִים
27 וּגְמַלִּים שֶׁנִּשְׁתַּהוּ בְּעִיר ל' יוֹם כְּדְמַפְרֵשׁ
28 בַּגְּמָרָא דְּהוּוּ לְהוּ יוֹשְׁבֵי הָעִיר הָרֵי אֵלּוּ מַצִּילִין
29 אִם רוֹב אַנְשֵׁי הָעִיר הַנִּדָּחִין וַחֲמוֹרִים וּגְמַלִּים
30 מְשַׁלִּימִין הַמִּיעוּט וְעוֹשֶׂה אוֹתָם רוֹב מַצִּילִין
31 עֲלֵיהֶם שֶׁאֵין מְמוֹנָם אָבֵד אֶלָּא נִדּוֹנִים כְּיְחִידִים
32 וּגוֹמְרִין נַמִּי לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ עִיר הַנִּדָּחַת אִם
33 מְשַׁלִּימִים לְעִיר הַנִּדָּחַת לַעֲשׂוֹת רוֹב אֶלָּא דָּא
34 פְּסִיקָא טְפֵי דַּחֲמוֹרַת וּגְמַלַּת אֵין דַּעְתָּם מְעוֹרֶבֶת
35 עִם בְּנֵי הָעִיר לִהְיוֹת נִדּוֹנִין עִמָּהֶן: ה"ג **אותה וכל אשר בה מכאן אמרו צדיקים וכו'**
36 **ושל רשעים בין מתוכה בין מחוצה לה אבודים.** בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ לָהּ מִדִּכְתִיב בל: **ואת**
37 **כל שללה תקבוץ אל תוך רחובה.** אֵין לָהּ
38 רְחוֹב עוֹשִׂין לָהּ רְחוֹב. וְרְחוֹבָהּ דְּהַשְׁתָּא נַמִּי
39 מִשְׁמַע: **היה רחובה חוצה לה.** שֶׁמְּקוֹם קְבוּרָן
40 בְּנֵי הָעִיר הָיָה חוּץ לָעִיר כּוֹנְסִין אוֹתָהּ לָעִיר
41 שֶׁעָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לָהּ רְחוֹב בְּתוֹכָהּ רְחוֹב טַרְטֵיאָ
42 גְּדוֹלָה: **את העיר ואת כל שללה ולא שלל**
43 **שמים.** דְּשָׁלָל שָׁמַיִם פָּלוּט: **מִכָּאן אָמְרוּ**

אמר לפניו וכו'. והשתא [מסתברא] כמ"ד ארך אפים ראה שכיון שראה [מדה זו] בהקב"ה שהוא ארך אפים אף לרשעים שמה: **עדיותיך וגו' ה' לאורך ימים.** היינו מדת ארך אפים ועליה אמר משה עדותיך נאמנו מאד שראה אותו בחורב ופסוק זה מרע"ה אמרו דכתיב לעיל מיניה תפלה למשה איש האלהים וגו': **יבול לכל.** למי שעושין בציונו אע"פ שמתגאה: **בשירים.** שיריים שאין נחשבין כך אינו חשוב בעיניו ואינו מתגאה: **ולרוח משפט.** שופט את רוחו: **שרודה ביצרו.** שבועט ביצרו וחזר בתשובה מן העבירה שעבר: **ומתגבר ביצרו.** מרגיז יצ"ע על יצה"ר אם היצה"ר אמר לו עשה עבירה זו לא היו שנמנע מן העבירה אלא הולך ועושה מצוה ומתגבר עדיף מרודה: **שעירה.** אלו בתי כנסיות: **מה נשתנו אלו מאלו.** שיש בהם מדות הללו מן השאר אמר הקב"ה ביין שגו: ואין פלילה אלא דיינין: **מתני' יצאו אנשים בני בליעל מקרבך.** שאין להם חלק לעה"ב: **וידיחו את (אנשי) [יושבי] עירם.** הא אין נדחגים עד שיהיו מדיחיה מאותה העיר ואותו השבט עצמה דכתיב מקרבך מקרב אותו שבט עצמו: **עד שיודה רובה.** דכתיב וישובו העיר משמע שיושבה של עיר היינו רובה לישנא אחרינא עד שיודה רובה דכתיב מקרבך קרי ביה מרובך: **ה"ג** עד שיודה רובה עד שידיחוה אנשים: **או שהיו מדיחיה חוצה לה.** שלא היו מאותה העיר: **הרי אלו כיחידים.** שהן בסקילה וממונן פלט: **וצריכים ב' עדים והתראה לבל אחד.** כדילף בגמרא יחידים בסקילה לפיכך ממונן פלט ומתוך שהחמרת עליו במיתתו הקלת עליו בממונו: **הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב החמרת והגמלת העוברת ממקום למקום מצילין.** מדכתיב יושבי מכלל דשיירה של חמרים וגמלים שנשתהו בעיר ל' יום כדמפרש בגמרא דהוו להו יושבי העיר הרי אלו מצילין אם רוב אנשי העיר הנדחו וחמרים וגמלים משלימין המיעוט ועושה אותם רוב מצילין עליהם שאין ממונם אבד אלא נדונים כיחידים וגומרין נמי לעשות אותה עיר הנדחת אם משלימים לעיר הנדחת לעשות רוב אלא דא פסיקא טפי דחמרת וגמלת אין דעתם מעורבת עם בני העיר להיות נדונין עמהן: ה"ג **אותה וכל אשר בה מכאן אמרו צדיקים וכו' ושל רשעים בין מתוכה בין מחוצה לה אבודים.** בגמרא מפרש לה מדכתיב בל: **ואת כל שללה תקבוץ אל תוך רחובה.** אין לה רחוב עושין לה רחוב. ורחובה דהשתא נמי משמע: **היה רחובה חוצה לה.** שמקום קברן בני העיר היה חוץ לעיר כונסין אותה לעיר שעירך לעשות לה רחוב בתוכה רחוב טרטיא גדולה: **את העיר ואת כל שללה ולא שלל שמים.** דשלל שמים פלט: **מכאן אמרו**

1 **אָמַר לְפָנָיו וכו'.** וְהִשְׁתָּא [מִסְתַּבְרָא] כְּמַ"ד אֶרֶךְ אַפַּיִם רְאֵה שֶׁכֵּיוָן שֶׁרָאָה [מִדָּה זוֹ]
2 בְּהקב"ה שֶׁהוּא אֶרֶךְ אַפַּיִם אַף לָרְשָׁעִים שְׁמֵהּ: **עֵדְוָתֶיךָ וגו' ה' לְאוֹרֶךְ יָמִים.** הַיְינוּ מִדַּת
3 אֶרֶךְ אַפַּיִם וְעָלֶיהָ אָמַר מֹשֶׁה עֵדְוָתֶיךָ נֶאֶמְנוּ מְאֹד שֶׁרָאָה אוֹתוֹ בְּחוֹרֵב וּפְסוּק זֶה מֵרַע"ה
4 אָמְרוּ דְּכתיב לְעֵיל מִינֵּיהּ תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים וגו': **יְבוּל לַכֹּל.** לְמִי שֶׁעוֹשִׂין
5 בְּצִיּוּנוֹ אַע"פ שֶׁמִּתְגָּאֶה: **בְּשִׁירַיִם.** שִׁיּוּרַיִם שֶׁאֵין נֶחְשָׁבִין כָּךְ אֵינוֹ חָשׁוּב בְּעֵינָיו וְאֵינוֹ מִתְגָּאֶה:
6 **וּלְרוּחַ מִשְׁפֵּט.** שׁוֹפֵט אֶת רוּחוֹ: **שְׁרוּדָה בְּיִצְרוֹ.**
7 שֶׁבּוֹעֵט בְּיִצְרוֹ וְחוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה מִן הָעֲבֵירָה
8 שֶׁעָבַר: **וּמִתְגַּבֵּר בְּיִצְרוֹ.** מַרְגִּיז יצ"ע עַל יִצְרוֹ"ר
9 אִם הֵיצֶה"ר אָמַר לוֹ עֲשֵׂה עֲבֵירָה זוֹ לֹא הָיוּ
10 שׁוְנִמְנוּ מִן הָעֲבֵירָה אֶלָּא הוֹלֵךְ וְעוֹשֶׂה מִצְוָה
11 וּמִתְגַּבֵּר עַדִיף מֵרוּדֶה: **שְׁעִירָה.** אֵלּוּ בָּתֵּי
12 כְּנִסְיוֹת: **מַה נִּשְׁתַּנּוּ אֵלּוּ מֵאֵלּוּ.** שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מִדּוֹת
13 הַלְלוּ מִן הַשְּׁאָר אָמַר הַקב"ה בְּיַיִן שָׁגוּ: וְאֵין
14 פְּלִילָה אֶלָּא דַּיָּינִין: **מתני' יצאו אנשים בני בליעל מקרבך.** שאין להם חלק לעה"ב: **וידיחו את (אנשי) [יושבי] עירם.** הא אין נדחגים עד שיהיו מדיחיה מאותה העיר
16 וְאוֹתוֹ הַשֵּׁבֶט עַצְמָהּ דִּכְתִיב מִקִּרְבֵּךְ מִקֶּרֶב
17 אוֹתוֹ שֵׁבֶט עַצְמוֹ: **עד שיודה רובה.** דִּכְתִיב
18 וַיּוֹשְׁבוּ הָעִיר מִשְׁמַע יְשׁוּבָהּ שֶׁל עִיר הַיְינוּ
19 רוּבָהּ לִישְׁנָא אַחֲרִינָא עַד שֶׁיּוּדֶה רוּבָהּ דִּכְתִיב
20 מִקִּרְבֵּךְ קְרֵי בֵּיהּ מֵרוּבֵּךְ: **ה"ג** עַד שֶׁיּוּדֶה רוּבָהּ
21 עַד שֶׁיַּדִּיחוּהָ אֲנָשִׁים: **או שהיו מדיחיה חוצה לה.** שֶׁלֹּא הָיוּ מֵאוֹתָהּ הָעִיר: **הרי אלו כיחידים.**
22 שֶׁהֵן בְּסְקִילָה וּמְמוֹנָן פָּלוּט: **וצריכים ב' עדים והתראה לבל אחד.** כְּדִילְפִינַן בַּגְּמָרָא יְחִידִים
23 בְּסְקִילָה לְפִיכָךְ מְמוֹנָן פָּלוּט וּמִתּוֹךְ שֶׁהֶחְמַרְתָּ
24 עָלָיו בְּמִיתָתוֹ הֵקַלְתָּ עָלָיו בִּמְמוֹנוֹ: **הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב החמרת**
25 **והגמלת העוברת ממקום למקום מצילין.** מִדִּכְתִיב יוֹשְׁבֵי מִכְּלָל דְּשַׁיָּירָה שֶׁל חֲמוֹרִים
26 וּגְמַלִּים שֶׁנִּשְׁתַּהוּ בְּעִיר ל' יוֹם כְּדְמַפְרֵשׁ
27 בַּגְּמָרָא דְּהוּוּ לְהוּ יוֹשְׁבֵי הָעִיר הָרֵי אֵלּוּ מַצִּילִין
28 אִם רוֹב אַנְשֵׁי הָעִיר הַנִּדָּחִין וַחֲמוֹרִים וּגְמַלִּים
29 מְשַׁלִּימִין הַמִּיעוּט וְעוֹשֶׂה אוֹתָם רוֹב מַצִּילִין
30 עֲלֵיהֶם שֶׁאֵין מְמוֹנָם אָבֵד אֶלָּא נִדּוֹנִים כְּיְחִידִים
31 וּגוֹמְרִין נַמִּי לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ עִיר הַנִּדָּחַת אִם
32 מְשַׁלִּימִים לְעִיר הַנִּדָּחַת לַעֲשׂוֹת רוֹב אֶלָּא דָּא
33 פְּסִיקָא טְפֵי דַּחֲמוֹרַת וּגְמַלַּת אֵין דַּעְתָּם מְעוֹרֶבֶת
34 עִם בְּנֵי הָעִיר לִהְיוֹת נִדּוֹנִין עִמָּהֶן: ה"ג **אותה וכל אשר בה מכאן אמרו צדיקים וכו'**
35 **ושל רשעים בין מתוכה בין מחוצה לה אבודים.** בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ לָהּ מִדִּכְתִיב בל: **ואת**
36 **כל שללה תקבוץ אל תוך רחובה.** אֵין לָהּ
37 רְחוֹב עוֹשִׂין לָהּ רְחוֹב. וְרְחוֹבָהּ דְּהַשְׁתָּא נַמִּי
38 מִשְׁמַע: **היה רחובה חוצה לה.** שֶׁמְּקוֹם קְבוּרָן
39 בְּנֵי הָעִיר הָיָה חוּץ לָעִיר כּוֹנְסִין אוֹתָהּ לָעִיר
40 שֶׁעָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לָהּ רְחוֹב בְּתוֹכָהּ רְחוֹב טַרְטֵיאָ
41 גְּדוֹלָה: **את העיר ואת כל שללה ולא שלל**
42 **שמים.** דְּשָׁלָל שָׁמַיִם פָּלוּט: **מִכָּאן אָמְרוּ**

הקדושות שבתוכה יפרו. כלומר אין נשרפין אלא הרי הם כשאר הקדש שצריך פדייה כ"ש דשלל שמים הם: **ותרומות יריקבו.** ובגמ' מוקמי לה בתרומה בידי כהן דממנן כהן הוא וחל עליה איסור דעיר הנדחת דנדחי בכשריהם לא הויא עם שאר שללה דקדש וכו'. בגמ' מפרש במאי פליגי: **לכמו שהיתה.** ביישוב בתים: **גמ' יצאו הם ולא שלוחם.** אם המדיחין עצמן יצאו והדיחן והרי הם מרובים ודנין בסיף אבל אם הדיחוה ע"י שליח כיחידים הם בסקילה וממונם פלט: **אין אנשים פחות מב'.** דע"י מדיח אחד אין נעשית עיר הנדחת: **בקירבך.** משמע באמצע ולא מן הספר שאם היתה עיר של ספר בין מחוז גוים למחוז ישראל אינה נעשית עיר הנדחת דגזירת הכתוב היא שלא תעשה עיר הנדחת: **יושבי העיר ולא יושבי עיר אחרת.** דהיינו מדיחיה מחרוה לה: **לאמר נלכה ונעבדה.** משמע שצ"ל לפנינו שכך אומרים נלכה ונעבדה ואין אמירה אלא בעדים אלמא צריך עדים לכל אחד ואחד שיעידו עליהם מה שאמרו וה"נ צריך התראה לכל א' וא' מהם: **חולקין עיר אחת.** בתחלה בשחלקו ישראל את הארץ היו רשאין ליתן ולחלוק עיר א' לב' שבטים כגון אם אירע להם עיר בתחום ומקצת מושבת לתחום אחר שבט אחד נוטל חלק באותו קצת הארץ ע"פ הגורל נחלקה הארץ אם נפתלי עולה תחום גינוסר עולה עמו דהכי אמרינן בב"ב בפרק י"נ ומנחילין (דף קכב.): **אין חולקין.** אלא כולה של אותו השבט שרוב: בתחומי: **מאי לאו אע"ג דמדיחיה מאותה עיר.** אם יהיו מאותו שבט נעשית עיר הנדחת ואי לא לא שאם אינו מאותו שבט שהודחו אלא משבט אחר שבעיר אינו בסיף אלא בסקילה אלמא אפשר שיהו מן אותה העיר ולא מאותו שבט וה"ד כגון שחלקו עיר אחת לשני שבטים: **לא.** לעולם אימא לך דאין חולקין והיכי משכחת לה מאותה עיר ולא מאותו שבט כגון דנפלה למדיחיה בירושה מקצת העיר ע"י בת יורשת ונחלה: **ערים תשע מאת שני השבטים האלה.** ממטה יהודה וממטה שמעון נטלו ט' ערים ונתנום ללוים: **מאי לאו דשקל מהאי ד' ומהאי.** שהיתה עיר א' של יהודה ושמעון ונטלו מהם אלמא חולקין עיר אחת לשני שבטים: **א"ה לפירוש פרישי.** הי ניהו מהאי וה' מהאי: **א"ה לפירוש פרישי.** הי ניהו שבט דשקיל מיניה ה' והי ניהו דשקיל מיניה ד' ואמאי כתיב ערים תשע מאת שני השבטים משמע דבשוה שקל:

קשיא

הקדושות שבתוכה יפרו. כלומר אין נשרפין אלא הרי הם כשאר הקדש שצריך פדייה כ"ש דשלל שמים הם: **ותרומות יריקבו.** ובגמ' מוקמי לה בתרומה בידי כהן דממנן כהן הוא וחל עליה איסור דעיר הנדחת דנדחי בכשריהם לא הויא עם שאר שללה דקדש וכו'. בגמ' מפרש במאי פליגי: **לכמו שהיתה.** ביישוב בתים: **גמ' יצאו הם ולא שלוחם.** אם המדיחין עצמן יצאו והדיחן והרי הם מרובים ודנין בסיף אבל אם הדיחוה ע"י שליח כיחידים הם בסקילה וממונם פלט: **אין אנשים פחות מב'.** דע"י מדיח אחד אין נעשית עיר הנדחת: **בקירבך.** משמע באמצע ולא מן הספר שאם היתה עיר של ספר בין מחוז גוים למחוז ישראל אינה נעשית עיר הנדחת דגזירת הכתוב היא שלא תעשה עיר הנדחת: **יושבי העיר ולא יושבי עיר אחרת.** דהיינו מדיחיה מחרוה לה: **לאמר נלכה ונעבדה.** משמע שצ"ל לפנינו שכך אומרים נלכה ונעבדה ואין אמירה אלא בעדים אלמא צריך עדים לכל אחד ואחד שיעידו עליהם מה שאמרו וה"נ צריך התראה לכל א' וא' מהם: **חולקין עיר אחת.** בתחלה בשחלקו ישראל את הארץ היו רשאין ליתן ולחלוק עיר א' לב' שבטים כגון אם אירע להם עיר בתחום ומקצת מושבת לתחום אחר שבט אחד נוטל חלק באותו קצת הארץ ע"פ הגורל נחלקה הארץ אם נפתלי עולה תחום גינוסר עולה עמו דהכי אמרינן בב"ב בפרק י"נ ומנחילין (דף קכב.): **אין חולקין.** אלא כולה של אותו השבט שרוב: בתחומי: **מאי לאו אע"ג דמדיחיה מאותה עיר.** אם יהיו מאותו שבט נעשית עיר הנדחת ואי לא לא שאם אינו מאותו שבט שהודחו אלא משבט אחר שבעיר אינו בסיף אלא בסקילה אלמא אפשר שיהו מן אותה העיר ולא מאותו שבט וה"ד כגון שחלקו עיר אחת לשני שבטים: **לא.** לעולם אימא לך דאין חולקין והיכי משכחת לה מאותה עיר ולא מאותו שבט כגון דנפלה למדיחיה בירושה מקצת העיר ע"י בת יורשת ונחלה: **ערים תשע מאת שני השבטים האלה.** ממטה יהודה וממטה שמעון נטלו ט' ערים ונתנום ללוים: **מאי לאו דשקל מהאי ד' ומהאי.** שהיתה עיר א' של יהודה ושמעון ונטלו מהם אלמא חולקין עיר אחת לשני שבטים: **א"ה לפירוש פרישי.** הי ניהו מהאי וה' מהאי: **א"ה לפירוש פרישי.** הי ניהו שבט דשקיל מיניה ה' והי ניהו דשקיל מיניה ד' ואמאי כתיב ערים תשע מאת שני השבטים משמע דבשוה שקל:

קשיא

קשיא. לשון הפסוק קשה לתרץ למ"ד חולקין אבל לא מיתותב: נירידי. בדל"ת
נמשכין וכן גריס רבי בכוליה הש"ס מגריד גריד ונ"ל שהוא לשון גרידא דמפרשינן
יחיד על שם שהוא יחיד משוך ומופרש הוא מן הכל ואין לאחרים סביביו ולשון
ארמי הוא ואין דומה לו בפסוק (דדומה לו) אבל גורדו ומעמידו על גלדו (ר"ה ד'
כז): הוא לשון עברי ודומה לו בפסוק (איוב
ב) ויקח לו חרס להתגרד בו בדל"ת ופי' לשון
חשיטה שמחטט וגורד בסכין או בכל דבר
וגורר ברי"ש לשון עברי הוא כמו (שבת ד'
כב.) גורר אדם מטה כסא ושלחן וכן (ב"ב ד'
פו.) היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא: **כתר**
נפשייהו נירידי. ומעשיהם מעשה ואדוקים
ביותר הואיל ומעצמם הם נדחין ודין הוא
שיעשה עיר הנדחת: **אבל הנך דהדחו כתר**
נשים וקמנים נירידי. שאין אדוקים כ"כ: **היכי**
עבדינן. הייאך נעשין רובא דדחים הואיל
דצריכין עדים והתראה לכל אחד ואחד: **דינין**
וחובשין. כשרואין ב' או ג' מהם עובדים ע"ז
לא יסקלו אותן ונניחין כל האחרים מלסקול
אלא דנין אותם לסקילה וחובשין אותם
בבית הסוהר וכן עושין עד שרואין אם
מצטרפין לרובא וחוזרין ודנין אותם דין אחד
להרויגה ומאבדין את מתומם: **ומענה את**
דינם. שלאחר שנגמר דינם אתה משהה
אותם ומענה את דינם: **דנין וסוקלין**. עד
חציין דמחזקינן להו כיחידים ודנין וסוקלין
ומחציין ואילך נתברר הדבר למפרע
שהדחוהו רובא והוו בסיף ומממנו אבד
ומחציין ואילך אי אתה רשאי למשכן
למיתה חמורה: וה"ל **אמר מרבין להם בתי**
דינין. לאו משום דאין דנין ב' ביום אחד דהא
אמרת בפרק נגמר הדין (לעיל מו.) דבמיתה
אחת דנין אלא משום דנפשיט עדים לכל
אחד ואחד ואין פנאי לחקור כל אחד ואחד
ביום אחד מרבים להם בתי דינים כדי
שתתקבל עדותן ביום א' ויגמור דין כולם
ביום אחד: **לשעריך**. לב"ד שבשעריך דהיינו
סנהדרי קטנה: **ואי אתה מוציא**. אלא
בסנהדרי גדולה: **אלא מרבין להם בתי דינין**
ומעייני בדיניהם. אם הוו מרובים ואם הודחו
רוב' מעלים את כולן לב"ד הגדול: **כמה יהא**
בעיר. משנה בהשוותפין: **ויהא כאנשי העיר**.
ליתן בצורכי העיר: **למיהוי כבני מתא**.
שיהא נקרא כבני העיר אין נקרא בפחות
מי"ב חדש אבל להקרות מושיבי העיר ביון
ששהה ל' יום נקרא מאנשי העיר וקרינן בהו
את יושבי העיר ההוא: **והתניא**. בניחותא:
המודר הנאה. שאומר הרי עלי קונם אם
אהנה: **החרם אותה פרט לנכסי צדיקים**
שבתוכה לה. שאם היו צדיקים דרים בתוכה והוי להו נכסים מופקדים במקום אחר
ביד אחרים אין מחרימין אותן אבל נכסים שיש להם באותה העיר מחרימין אותן
ועצמה מפורש לקמן: **אכר ר"ש מפני מה וכו'**. בכל דוכתי דרש ר"ש טעמא דקרא
ה"נ אמר מר מר ואת כל (שללה) אשר בה לרבות נכסי רשעים שבחוצה לה: **אמר רב**
חסדא ובנקבצין לתוכה. נכסי רשעים
הקרובין לעיר שיכולים לקבצם לתוך העיר
באותו יום עצמו שבונסקי שלל העיר לרחוב
לשורפן הן אבודים עמה אבל רחוקים דאין
מגיעין לעיר אינן אבודים ודוקא שכבר היו
לתוכה אלא שמעכשיו היו מופקדים ביד
אחרים אבל לא היו מעולם בתוכה כגון
דנפלה להם בירושה לא קרינא ביה שללה
ואין הממון אבד: **אלא דיהדהו**. דבני עיר
הנדחת ומופקדים הם בעיר אחרת: **הא**
אמרת. רב חסדא ובנקבצין לתוכה והא אין
נקבצין: דקבל עליו **אחריות**. בני עיר הנדחת:
כמאן דלא פלינא. א"א לכזית בשר בלא
שחיטה ואפילו שחיטה משחט אין בשחיטתו
כלום דלא לשחיטה קיימא אלא למיתה
ושחיטתה זו היא מיתת ההבמה ואין היתר
אפילו החזי שאין של עיר הנדחת דבי שחט
לסימן דעיר הנדחת אינו שוחט אלא ממית
ולא מהניא ביה שחיטה: **עיסה**. כל אימת
דבעי פליג לה ואין חלק של עיר הנדחת
מעורב בו: ל"ש **שחטה משחט** ל"ש **קטלא**
מקטל. דבין בשחיטה ובין בהריגה קרינא
ביה לפי חרב דאפילו שחטה מיתה בעלמא
היא ולא מהני מידי אי דלימא לפי חרב
היינו שלא בדרך שחיטה אבל דרך שחיטה
מהניא לה לטהרה מידי דנבילה דנחי
דלאכילה איתסרה ואיסור הנאה הוא אבל
לטהרה מידי נבלה: **שיער נשים**
צדקניות. שבעיר הנדחת מהו אי הוו בכלל
ואת כל שללה תשרף עם שלל העיר: **תלישה**.
פשיטא לן דישרף עם שלל העיר: **תלישה**.
שצריך לגלחה: **פיאה נברית**. גדיל של
שערות דעלמא שעושין לנוי קא מבעי ליה
לרב יוסף אם של שדקניות הוי: **מחובר**
בגופה. שנקשר בה: **בגופה דמי**. וכשם שאין
שורפין מלבושין שעליהן שהרי צדקניות הן
כך אין שורפין אותו גדיל: **דתלי בכבשא**.
תלה אותו גדיל ביתד ואין קשורין בה
עכשיו: **כיון דעייא ונפקא**. רגילה לקושרה
תדיר אף על פי שלא קשרתו עכשיו כל
מקום שיהא שם נדון כמלבוש שעליה דכל
שעתא דעתה עליה ועשאר מלבושין דמי:
רחובה מעיקרא משמע. רחובה שהיה לה
מתחלה ולא שעושין לה רחוב עכשיו:

קַשְׁיָא. אֵיכְעֵי לְהוּ, הַהִדְּחוּ מֵאֲלֵיהֶן, מַהוּ. וַיַּדִּיחוּ אָמַר
רַחֲמָנָא, וְלֹא שֶׁהִדְּחוּ מֵאֲלֵיהֶן. אוֹ דִילְמָא, אֲפִילּוּ הִדְּחוּ
מֵאֲלֵיהֶן. תָּא שְׁמַע, הִדִּיחוּהָ נָשִׁים וְקְטַנִּים, אֲמַאי? לֵיהֱוֵי
בְּהִדְּחוּ מֵאֲלֵיהֶן. הָנָךְ, בָּתַר נַפְשַׁיְיהוּ גָּרִידִי. הָנֵי, בָּתַר
נָשִׁים וְקְטַנִּים גָּרִידִי: עַד שֶׁיַּדְּחָה רוּבָּהּ: הֵיכִי עֲבָדִינַן? אָמַר
רַב יְהוּדָה, דָּנִין וְחוֹבְשִׁין, דָּנִין וְחוֹבְשִׁין. אָמַר לֵיהּ עוּלָּא,
נִמְצָא אַתָּה מְעַנֶּה אֶת דִּינָן שֶׁל אֵלּוּ, אֶלָּא אָמַר עוּלָּא,
דָּנִין וְסוֹקְלִין, דָּנִין וְסוֹקְלִין. אִיתְּמַר, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, דָּנִין
וְסוֹקְלִין, דָּנִין וְסוֹקְלִין. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, מְרַבִּין לָהֶן בָּתֵּי
דִינִין. אֵינִי, וְהָאָמַר רַבִּי חָמָא בַּר יוֹסֵי אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא,
'וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהִיא', אִישׁ
וְאִשָּׁה אַתָּה מוֹצִיא לִשְׁעָרֶיךָ, וְאִי אַתָּה מוֹצִיא כָּל הָעִיר
כּוּלָּהּ לִשְׁעָרֶיךָ. אֶלָּא, מְרַבִּין לָהֶן בָּתֵּי דִינִין, וּמְעַיְינִין
בְּדִינֵיהֶן, וְמְסַקְּנִין לָהוּ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל, וְנֶאֱמְרוּ לָהוּ
לְדִינֵיהֶן וְקָטְלִי לָהוּ: הָכָא תַּמָּה אֶת 'וְשָׁבְטֵי הָעִיר וְכוּ':
תָּנוּ רַבָּנָן, הַסַּנְהֶדְרִין וְהַגְּמָלָּה הָעוֹבֶרֶת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, לָנוּ
בְּתוֹכָהּ וְהוֹדְחוּ עִמָּהּ, אִם נִשְׁתַּהֲתָה שָׁם שְׁלֹשִׁים יוֹם, הֵן
בְּסֵייַע וּמְמוֹנָן אָבֵד. פָּחוֹת מִיכָּן, הֵן בְּסִקְלָה וּמְמוֹנָן פָּלֵט.
וּרְמִינְהִי, כַּמָּה יִהְיֶה בָּעִיר וְיִהְיֶה כְּאַנְשֵׁי הָעִיר שְׁנַיִם עָשָׂר
חֹדֶשׁ. אָמַר רָבָא, לֹא קַשְׁיָא. הָא, לְמֵיהֱוֵי מִבְּנֵי מָתָא.
הָא, לְמֵיהֱוֵי מִיתְבֵי מָתָא. וְהָתַנְיָא, הַמּוּדָּר הֲנָאָה מִבְּנֵי
הָעִיר, אִם יֵשׁ אָדָם שֶׁנִּשְׁתַּהֶה שָׁם שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ,
אָסוּר לֵיהָנוֹת מִמֶּנּוּ. פָּחוֹת מִיכָּן, מוּתָּר לֵיהָנוֹת מִמֶּנּוּ.
מִיּוֹשְׁבֵי הָעִיר, אִם נִשְׁתַּהֶה שְׁלֹשִׁים יוֹם, אָסוּר לֵיהָנוֹת
מִמֶּנּוּ. פָּחוֹת מִיכָּן, מוּתָּר לֵיהָנוֹת מִמֶּנּוּ: הַחֵרֶם אוֹתָהּ
וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּהּ כו': תָּנוּ רַבָּנָן, 'הַחֵרֶם אוֹתָהּ' (וְאֶת
כָּל אֲשֶׁר בָּהּ), פָּרַט לִנְכָסֵי צַדִּיקִים שֶׁבְּתוֹכָהּ לָהּ. 'וְאֶת
כָּל אֲשֶׁר בָּהּ', לְרַבּוֹת נְכָסֵי צַדִּיקִים שֶׁבְּחוּצָה לָהּ. 'שָׁלָלָהּ',
וְלֹא שָׁלָל שָׁמַיִם. 'וְאֶת כָּל שְׁלָלָהּ', לְרַבּוֹת נְכָסֵי רְשָׁעִים
שֶׁחוּצָה לָהּ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מִפְּנֵי מָה אָמְרָה תּוֹרָה,
נְכָסֵי צַדִּיקִים שֶׁבְּתוֹכָהּ יֹאבְדוּ, מִי גָּרַם לָהֶם שֶׁיְּהֵא
בְּתוֹכָהּ, מְמוֹנָם. לְפִיכָךְ, מְמוֹנָם אָבֵד. אָמַר מַר, 'וְאֶת
כָּל שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ', לְרַבּוֹת נְכָסֵי רְשָׁעִים שֶׁבְּחוּצָה לָהּ.
אָמַר רַב חִסְדָּא, וּבְנִקְבָּצִים לְתוֹכָהּ. אָמַר רַב חִסְדָּא,
פִּקָּדוֹנוֹת שֶׁל אַנְשֵׁי עִיר הַנִּדַּחַת מוּתָּרִין. הֵיכִי דָּמֵי, אִי

לֵימָא דְּעִיר אַחֶרֶת, וְאִיתְּנְהוּ בְּגוּפַהּ, פְּשִׁיטָא דְּמוּתָּרִין, לָאו שְׁלָלָהּ הוּא. וְאֶלָּא, דִּידְהוּ וְאִיתְּנְהוּ בְּעִיר אַחֶרֶת, אִי דְּנִקְבְּצִין לְתוֹכָהּ,
אֲמַאי מוּתָּרִין? וְאִי אֵין נִקְבְּצִין לְתוֹכָהּ, הָא אָמַרְתָּ חֲדָא זִימְנָא? לֹא, לְעוֹלָם דְּעִיר אַחֶרֶת דְּמַפְקְדֵי בְּתוֹכָהּ, וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן,
כְּגוֹן דְּקִבֵּיל עֲלֵיהּ עִיר אַחֲרִיוּת. מַהוּ דִּתְימָא, כִּדִידֵיהּ דָּמֵי, קָא מַשְׁמַע לָן. אָמַר רַב חִסְדָּא, בַּהֲמָה, חַיָּיבָה
שֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת וְחַיָּיבָה שֶׁל עִיר אַחֶרֶת, אֲסוּרָה. עֵיסָה, חַיָּיבָה שֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת וְחַיָּיבָה שֶׁל עִיר אַחֶרֶת, מוּתֶּרֶת. מַאי טַעֲמָא, בְּהֲמָה,
כְּמַאן דְּלָא פְּלִינָא דְּמָיָא. עֵיסָה, כְּמַאן דְּפְלִינָא דְּמָיָא. בָּעֵי רַב חִסְדָּא, בְּהֲמַת עִיר הַנִּדַּחַת, מַהוּ דִּתְיתְנֵי בָּהּ שְׁחִיטָה לְטַהֲרָהּ מִידֵי
נְבֵילָה. 'לְפִי חָרֶב' אָמַר רַחֲמָנָא, לָא שָׁנָא שְׁחִיטָה מִשְׁחִיטָה, לָא שָׁנָא קְטָלָא מִקְטָל. אוֹ דִלְמָא, כֵּיוָן דְּשַׁחְטָהּ, מְהֵנְיָא לָהּ שְׁחִיטָה
מַאי, תֵּיקוּ. בָּעֵי רַב יוֹסֵף, שֵׂעָר נָשִׁים צְדָקָנִיּוֹת, מַהוּ. אָמַר רָבָא, הָא דְּרָשָׁעִיּוֹת אָסוּר? תִּקְבֹּץ וְשָׂרַפְתָּ, כְּתִיב, מִי שֶׁאֵינוֹ מְחוּפָּר
אֶלָּא קְבִיצָה וּשְׂרֵיפָה. יָצָא זֶה, שֶׁמְּחוּפָּר תְּלִישָׁה וּקְבִיצָה וּשְׂרֵיפָה. אֶלָּא אָמַר רָבָא, בְּפֵיאָה נָכְרִית. הֵיכִי דָּמֵי, אִי דְּמִחַבֵּר בְּגוּפָהּ
כְּגוּפָהּ דְּמָיָא. לָא צְרִיכָא דְּתָלֵי בִּכְסִיבְטָא, כְּנִכְסֵי צַדִּיקִים שֶׁבְּתוֹכָהּ דָּמֵי וְאָבַד, אוֹ דִלְמָא כֵּיוָן דְּעַיְילָא וְנָפְקָא כִּלְבוּשָׁהּ דָּמֵי, תֵּיקוּ:
'וְאֶת כָּל שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל תּוֹךְ רְחוֹבָהּ' וְכוּ': תָּנוּ רַבָּנָן, אֵין לָהּ רְחוֹב, אֵינָהּ נַעֲשֵׂית עִיר הַנִּדַּחַת, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא
אוֹמֵר, אֵין לָהּ רְחוֹב, עוֹשִׂין לָהּ רְחוֹב. בְּמַאי קָמִיפְלְגִי, מַר סָבַר, 'רְחוֹבָהּ', מֵעִיקָּרָא מַשְׁמַע. וּמַר סָבַר, 'רְחוֹבָהּ', הַשְׁתָּא מַשְׁמַע:

היו בה קדשי מזבח. כגון עולות ואשמות של רשעים בתוכה נהי דלא קרינן בהו את כל בהמתה לפי חרב דהא לא בהמתה היא אלא בהמת שמים אלא מיאוסתא הוא לתקריב קרבנות של רשעים הללו שהודחו הלכך יתומתו בנסיון אותן לכיפה ומאבילתן אותן שיוערע עד שכריכן בנקעת דאפילו דמיהם אסור בדלקמן: שנאמר בליל לה' אלהיך ל"ג: ר"ש אומר וכו'. לקמן מפרש טעמא: זבח רשעים תועבה. ואפילו דמיהן אסורין: ור"ש הוא דאמר. בהזהב (ב"מ נג:) קדשים שחזיב באחריותן ממון בעלים הוא ויש בהם אונאה הלכך לענין עיר הנדחת נמי ממון בעלים הוא ודיינינהו לפי חרב כשאר בהמות שבתוכה והלכך אסורין דמיהן בהנאה ואהי דקאמר יתומתו ולא אמר שיחרימו אותה עמהם משום בבוד שמים: ואליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר. בפ"ק דב"ק (ד' יב:) ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהם ממונו והואיל וממונו הם אסורים בהנאה דאפילו דמיהן בהמתם מיקרו אבל קדשי קדשים אמאי יראו דהא ודאי הם עצמם אינם קרבים דזבח רשעים תועבה אלא יראו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהם לנדבה: אי הכי מדתני סיפא וכו'. דקא מפליג בין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית: ליפלו וליתני בדידה. בקדשי מזבח עצמן בין קדשים קלים לקדשי קדשים: דלמיתה אולא. כדאמרינן (תמורה ד' טז.) חמש חטאות מתות: לא פסיקא ליה. למיתני קדשי קדשים דעיר הנדחת יראו דכיון דמתו להם אותם רשעים אי איכא חטאות שהפרישו בחייהם אזלי למיתה דכל חטאות שמתו בעליהם מתות במסכת הוריות (ד' ו.) מפרש טעמא אבל שאר קדשי קדשים כגון אשמות שמתו בעליהם ירעו: דאיתנהו בענייהו. דהן עצמן ודאי אינן קרבים משום זבח רשעים תועבה: אבל הכא. דאיכא למימר יראו ויפלו דמיהם לנדבה: כיון דאישתני. ליכא הכא זבח רשעים תועבה: ולא בהמת בכור ומעשר. שאם היו בה בכורות או מעשר בהמתה שהוא של ישראל וחלבו ודמו קרב אין מחרימין אותו עמה דלא מיקרי בהמתה: שלל שמים הוא. ומשללה בנפקא: אלא בבעלי מומים. שאין בהם חלק לגבוה אלא נאכלין לבעלים שללה בנינהו אמאי אין מחרימין אותן עמה: לעולם בבעלי מומין. ואפ"ה אין נשרפין עמה דדרשינן לקרא הכי בהמתה למי שנאבל לבעלים בתורת בהמתם יצאו אלו שיש להם שם לווי שאין נאכלים בתורת בהמתם שאין אומרין בהמת עיר הנדחת אלא בהמת בכור ומעשר של עיר הנדחת: ופליגא. הא דרבינא אדשמואל דאמר שמואל עלה דהא מילתא דר"ש כי הוה קשיא לן במאי עסקינן הוי מתרץ הכי הכל קרב וחבל בנפדה: מאי קאמר ר"ק. כל שהוא קרב לגבוה כשהוא חם ובשהוא בעל מום צריך פדייה כגון שאר קדשים קלים חוץ ממעשר בהמה ובכור הנהו משללה נפקא

וְהַהֶקְדֵּשׁוֹת שֶׁפָּה יִפָּדוּ כו': תָּנוּ רַבָּנָן, הָיוּ בָהּ (קָדְשֵׁי) קָדָשִׁים, קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ יְמוּתוּ, קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת יִפָּדוּ, וּתְרוּמוֹת יֵרָקְבוּ, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ יִגָּנְזוּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, 'בְּהֶמְתָּהּ' וְלֹא בְּהֶמַת בְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר. 'שְׁלָלָהּ' פָּרַט לְכֶסֶף הֶקְדֵּשׁ וְכֶסֶף מַעֲשֵׂר. אָמַר מַר, הָיוּ בָהּ (קָדְשֵׁי) קָדָשִׁים, קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ יְמוּתוּ, וְאַמַּאי יְמוּתוּ? יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ, וְיִמָּכְרוּ וְיִפְּלוּ דְּמֵיהֶן לִנְדָבָה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, 'זֶבַח רְשָׁעִים תּוֹעֵבָה'. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, מִמּוֹן בָּעֲלִים הוּא. וְהָכָא, בְּקָדָשִׁים שֶׁחַיָּיב בְּאַחֲרָיוּתָן, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר מִמּוֹן בָּעֲלִים הוּא. הָא, מִדְּסֵיפָא רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, רֵישָׁא לָאו רַבִּי שִׁמְעוֹן. אֶלָּא בְּקָדָשִׁים קַלִּים, וְאִילֵּימָא דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, דְּאָמַר, קָדָשִׁים קַלִּים מְמוֹן בָּעֲלִים, אֲבָל קָדְשֵׁי קָדָשִׁים מֵאי, יִפָּדוּ? אַדְרַבָּה סֵיפָא, קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת יִפָּדוּ, לִיפְלוֹג וְלִיתְנֵי בְּדִידָהּ. בֵּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּקָדָשִׁים קַלִּים, אֲבָל קָדְשֵׁי קָדָשִׁים יִפָּדוּ. בֵּינִי דְּאֵיבָא חַטָּאת שֶׁמֵּתוּ בְּעָלֶיהָ דִּלְמִיתָה אָזְלָא, לָא פְּסִיקָא לֵיהּ. בְּשִׁלְמָא רַבִּי יוֹחָנָן לֹא אָמַר בְּרֵישׁ לָקִישׁ, דְּכִתְיב 'זֶבַח רְשָׁעִים תּוֹעֵבָה'. אֶלָּא רֵישׁ לָקִישׁ, מַאי מַעֲמָא לֹא אָמַר בְּרַבִּי יוֹחָנָן. אָמַר לָךְ, כִּי אֲמָרִינַן 'זֶבַח רְשָׁעִים תּוֹעֵבָה', הָנֵי מִילֵּי, הֵיכָא דְּאִתַּנְהוּ בְּעִנְיָינֵיהוּ. אֲבָל הָכָא, כֵּיוָן דְּאִישְׁתַּנֵּי, אִישְׁתַּנֵּי: רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, 'בְּהֶמְתָּהּ' וְלֹא בְּהֶמַת בְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר? בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵּימָא בְּתָמִימִין, 'שְׁלָלָהּ' נִינְהוּ, אָמַר רַבִּינָא, לְעוֹלָם בְּבַעֲלֵי מוּמִין, 'שְׁלָלָהּ' נִינְהוּ, וְאִי אַשְׁמְעִינַן 'בְּהֶמְתָּהּ', יָצְאוּ אֵלּוּ שֶׁאֵין נֶאֱכָלִין בְּתוֹרַת 'בְּהֶמְתָּהּ' אֶלָּא בְּתוֹרַת בְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר, דִּשְׁלַל שָׁמַיִם נִינְהוּ, וּפְלִינָא דִּשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, הַפֵּל קָרֵב וְהַכֹּל נִפְדֶּה. מַאי קָאָמַר? הָכִי קָאָמַר, כֹּל שֶׁקָּרֵב כְּשֶׁהוּא תָּם, וְנִפְדֶּה כְּשֶׁהוּא בַּעַל מוּם, מְשַׁלְּלָהּ אִימְעֵיט. וְכֹל שֶׁקָּרֵב כְּשֶׁהוּא תָּם, וְאֵינוֹ נִפְדֶּה כְּשֶׁהוּא בַּעַל מוּם, פִּגּוּל בְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר, מְ'בְּהֶמְתָּהּ' נָפְקָא: תְּרוּמוֹת יֵרָקְבוּ: אָמַר רַב חִסְדָּא, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא תְּרוּמָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל. אֲבָל תְּרוּמָה בְּיַד כֹּהֵן, כֵּיוָן דְּמָמוֹנֵיהּ הוּא, תִּשָּׂרֵף. מֵתִיב רַב יוֹסֵף, מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ יִגָּנְזוּ. וְהָא מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּיַד יִשְׂרָאֵל, תְּרוּמָה בְּיַד כֹּהֵן הֵימֶנּוּ, וְקָתָנֵי יִגָּנְזוּ. אֶלָּא, אִי אִתְּמַר הָכִי אִתְּמַר, אָמַר רַב חִסְדָּא, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא תְּרוּמָה בְּיַד כֹּהֵן, כֵּיוָן דְּמָמוֹנֵיהּ הוּא, תִּשָּׂרֵף. אֲבָל תְּרוּמָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל, הַתִּנָּתֵן לְכֹהֵן שֶׁבָּעִיר אַחֶרֶת. תֵּנֵי הָתָם, עִיסָּה שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, פְּסוּרָה מִן הַחַלָּה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים מְחַיְּבִין, אָמַר רַב חִסְדָּא, מַחֲלוֹקֶת בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם, דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר, מַעֲשֵׂר שֵׁנִי מָמוֹן גָּבוֹהַּ הוּא. וְרַבָּנַן סָבְרֵי, הַכֹּל בְּמַאי עָסְקִינַן, בְּלָקוּחַ.

דאין מחרימין אותם עמה דהואיל וצריכי פדייה במומן שלל שמים קרינן ביה ופליג עליה דת"ק דאמר קדשים קלים ממון בעלים הוא: וכל שקרב כשהוא תם ואינו נפדה כשהוא בעל מום. אלא נאכל לבעלים כגון בכור ומעשר ההוא לאו שלל שמים מקרו ואפילו בתמותן ולא מצי למפרך והא בתמותן שלל שמים הוא שהרי נאכל במומו והלכך אצטריך בהמתה למעוטי בכור ומעשר תמימים דמשללה ליכא למעוטינהו והיינו פליגא דאיהו מוקי לה אפילו בתמימים דקסבר בכור ומעשר בעלי מומין בהמתה קרינא ביה ובסיוף: תרומה ביד ישראל. שעדיין לא נתנה לכהן דאפילו אותו ישראל רשע הוא תרומה שבידו אינה נשרפת עם שאר שללה דהא לאו דידיה הוא דשמא היה נתנה לכהן צדיק שבחוצה לה הלכך אינה נשרפת דדיינו בפקדון דעיר אחרת ואתנהו בגוה דאמר לעיל דמותרין ונהי דאבאילה לא שרינא לה דשמא היה נתנה לכהן רשע שבתוכה הלכך ירקבו אבל תרומה ביד כהן דממוניה הוא תשרף: וקתני יגנזו. אע"ג דממוניה הוא אמר תשרף: אלא תרומה ביד כהן. דממוניה הוא ולא מזלזלינן בה כולי האי הואיל וקדש הוא: לכהן שבעיר אחרת. כלומר לכהן שלא הודח עמהן: אבל בגבולין. שאין לה היתר אבילה אלא בפדייה ד"ה פטורה מן החלה דממון גבוה הוא ל"א אבל בגבולין דאין לה היתר אבילה בשעת חיוב חלה דהיינו בשעת גלגול העיסה לא קרינא ביה ראשית עריסותיכם (במדבר טו) ואפילו פראה לאחר מיכן פטור מן החלה: ר' דברים נאמרו בירושלים. בפ' מרובה (ב"ק פב:) חשיב להו: אלא בעיר אחרת ואפקו לגוה. שהיה אותו שנוי של אחד מבני עיר הנדחת והעלו אותו לירושלים קודם שהודחה ואח"כ הודחו אם כן אמאי יגנזו לשתרו נמי באבילה דהא קלטינהו מחיצות דהיינו חומה: אלא לאו בגבולין. ולא מטו ליה וקתני יגנזו ואינו יוצא לשירף בתמיה: ואם איתא. דבגבולין לד"ה ממון גבוה הוא לשתרי נמי באבילה אלא לאו ממון הדיוט הוא ונהי דבשריפה לא משום דילותא: לעולם דעיר הנדחת ואפקיה לגוה. ודקאמרת לשתרו נמי באבילה דהא קלטוהו מחיצות: הכא במאי עסקינן כשנטמא. דלאו בר אבולי בטומאה הוא דכתיב (דברים כו) לא בערתי ממנו בטמא ולקמן פריך מאי אירייא עיר הנדחת אפילו בחזרה לה: ואפילו בירושלים. לאחר שנכנס ואע"ג דדרשינן (שם יד) כי ירחק ממך המקום וצרת הכסף בידך ברחוק מקום אתה פודה וצר ולא בקרוב מקום: ואין שאת אלא אבילה. וד"ק קרא כי ירחק ממך המקום אנו כי לא תוכל לאוכלו שנטמא וצרת הכסף בידך: בלקוח. שכבר הוציאה בהוצאה לכסף מעשר ונתנוהו ביין ושכר ונטמא אותו לקוח דההוא ליה פדייה וכי קאמר ר"א במע"ש גופיה שהעלה פירות מע"ש לירושלים ונטמאו:

וליפרקה

מָמוֹן חֲדָיוֹט הוּא. אֲבָל בְּגִבּוֹלִין, דִּבְרֵי הַכֹּל פָּטוּר. מֵתִיב רַב יוֹסֵף, מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ יִגָּנְזוּ. בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵּימָא בִּירוּשָׁלַיִם, מִי הֲוָיָא עִיר הַנִּדַּחַת, וְהָתַנְיָא, עָשָׂרָה דְּבָרִים נֶאֱמְרוּ בִּירוּשָׁלַיִם, וְזוֹ אַחַת מֵהֶן, אֵינָהּ נַעֲשֵׂית עִיר הַנִּדַּחַת. וְאֶלָּא בְּעִיר אַחֶרֶת, וְאַפְקוּהוּ לְגַוֵּהּ, הָא כְּלָטוּהוּ מְחִיצוֹת. אֶלָּא לָאו, בְּגִבּוֹלִין, וְקָתָנֵי יִגָּנְזוּ, לֹא, לְעוֹלָם דְּעִיר אַחֶרֶת, וְאַפְקוּהוּ לְגַוֵּהּ, שְׁנִטְמָא, וְלִפְרָקֵיהּ, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מְנַיִן לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁנִּטְמָא שֶׁפּוֹדִין אוֹתוֹ אֲפִילּוּ בִּירוּשָׁלַיִם, תַּלְמוּד לוֹמַר 'לֹא תוּכַל שְׁאֵתוֹ', וְאֵין 'שְׁאֵת' אֶלָּא אֲכִילָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיַּשָּׂא מַשָּׂאת מֵאֵת פָּנָיו'. הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, בְּלָקוּחַ.

וליפרקה

וליפרקיה לבוליה. ומשני כר"י דאמר לא אלים למתפס פדיונו בההיא מנה גופא במס' מעשר שני (פ"ג מ"י) והיינו נמי מעשר שני דקאמר יגמו בקבורה: אלא לעולם. במעשר שני דעיר הנדחת טהור ואסקוה לגזה ודקאמר לישתרי באבילה דהא קלטוהו מחיצות אחר שנכנס לחומת ירושלים: דאמר רבא (בשחיטת חולין פ' בהמה המקשה (דף סח): מחיצות לאבול דאורייתא. מן התורה מצוה לאבול לפנים מן החומה: אבל מחיצות לקלוט. שיהיו מחיצות קולטות בין לענין פדייה בין לכל ענין מדרבנן הוא וכי גזור רבנן דתיהני קלישת מחיצות למעשר דשוב אינו יכול לפדותו ולענין עיר הנדחת נמי שלא יהא בשריפה היכא דאיתנהו מחיצות: דכתיב ואבדתם. את שמם מן המקום ההוא וגו' וסמיך ליה לא תעשון כן לה' אלהיכם ובמוזזה הואיל וכתיב בה אזכרות אי אפשר לשריפה משום קרא דלא תעשון כן ואנן בעינן שללה וליכא דהאי שלל שמים הוא: כלל בעשה ופרט בלא תעשה. כגון והיתה תל עולם כלל דאפילו גנות ופרדסים לא תעשה אלא תהיה תל עולם שהוא עשה לא תבנה עוד בנינין בתים והוא לא תעשה אין דנין אותו בכלל ופרט לומר אין בכלל אלא מה שבפרט דלא תעשה פירוש הוא כלומר והיתה תל עולם לבנין קאמר אבל לגנות ופרדסים שרי אלא תרי מילי קאמר קרא דלא אמרינן פירושי קמפרש אלא מילי מילי קאמר והיתה תל עולם לגנות ופרדסים לא תבנה עוד בנינין שבעולם ואפילו לגנות ופרדסים לא תבנה עוד ודרשינן ליה לדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא ולומר בנין בכלל היה ולמה יצא להקיש לך מה בנין מיוחד שהוא ישוב בני אדם אף כל בנין בגון גנות ופרדסים (לישנא אחרינא) ור' יוסי הגלילי סבר אין דנין כר' אבין ודרש הכי והיתה תל עולם מכל מילי שלא יעשה בה שום דבר ולא תבנה עוד דמשמע בנין בתים אשמעינן לאו בבנין בתים וגנות ופרדסים איסור עשה הוא דאיכא. כך שמעתי: ר"ש סבר דנין. דלא כר' אבין: דכ"ע אית להו דר' אבין. ואפילו ר"ע והא דקאמר דעיר הנדחת נעשית גנות ופרדסים לאו משום דבעלמא לית ליה דר' אבין מלתא קא מפרשי והיתה תל עולם במאי בבנין בתים דלא תבנה עוד לא משמע לי' דלא בכל בנינין דקסבר עוד לכמו שהיתה משמע בלומר לא תחזור ולא תבנה עוד משמע כגון שהיתה מתחלה לא תבנה עוד אבל נעשה גנות ופרדסים: ומר סבר עוד לגמרי משמע. כגון דאמר לעולם ועד ועוד לשון ועד הוא שלא תבנה לעולם לשום דבר לא לבנין בתים ולא לגנות ופרדסים לא תבנה עוד: מחוברין מיטרין. דתקבורע ושרפת אמרה רחמנא מי שאינו מחוסר אלא קביצה ושריפה יצא זה שמחוסר תלישה וקביצה ושריפה: וכל אשר בה. אפילו אילנות מחוברין אשר בה נאסרין: ה"ג וישבע יהושע לאמר ארור האיש וגו'. וקרא קדריש ואזיל בבבורו יסדנה בית האלי את יריחו בימיו של אחאב ועל שעבר על האלה קרי ליה בית האלי: את יריחו. ולא יריחו עצמו בנה אלא עיר אחרת על שם יריחו שקראה לה יריחו ולא אתפרש הא מנלן: באבירם בכוריו יסדה. אבירם בשמת אבירם הרשע לא היה לו לחזאל ללמוד שלא לבנות את יריחו: באבירם ושנוב מאי עבוד. דקרי להו רשעים: איני יודע ששנוב צעירו. מילתא באנפי נפשיה הוא ולמדרשא ממשמע שנאמר באבירם בכוריו איני יודע ששנוב צעירו אלא מה ת"ל שגוב צעירו שהיה קובר והולך מאבירם ועד שגוב שהוא צעיר מכלם: אחאב שושבינו. אודבו של חיאל היה אחאב: בי ממא. וי"א בי טעמא בית האבל שמטעימים אותו בדברים לנחמו ובכמה דוכתין כתיב בבראשית רבה טמיא בלא עיי"ן לשון אבל: על כל תלם ותלם. שורה וערוגה ומקום גבוה הוא: ולא שביק מיטרא מיזל ומסנני. שהיה הלכלוך הולך וגדל מרוב הגשמים הבאין לעולם שאין מניחין ליקך להשתחוות לעבודה זרה מתוך דרכים מלוכלכות בטיט: מיד ויאמר אליהו חי ה' אם יהיה השנים האלה שהוא מבזבז ונו'. ואי קרא סמוך לקרא דחיאל בית האלי: אקלידא דממרא. מפתח של מטר: ביון דחזא. הקב"ה דאיכא צערא בעלמא א"ל הקב"ה לאליהו לך צרפתה לגלגל הדבר שיחזיר לו מפתח של מטר בדקא מפרש ואזיל: שלש מפתחות לא נמסרו ביד שליח. על אוצרו של הקב"ה יש מפתחות ומסרם ליד שלוחים הממונים אבל ג' מפתחות יש לו בידו שלא מינה שליח עליהם מבראשית אלא בידו הם ולא רצה למסור שליח עליהם ואמור הקב"ה לאליהו אותם ג' מפתחות שבבתי בידי מבראשית ולא מניתי שליח עליהם אלא אותך שעשיתי ממונה על אחת מהם ועתה תשאל מפתח שני יאמרו שנים ביד תלמיד ואחד ביד הרב: דרקיה לגליה. שסתם שער שלו ואבדיה למפתחיה כך עשה אליהו נעל לשערי מטר ולבסוף אבד המפתח של גשמים שלא נפתח השער של מטר על ידו: דכתב לך הראה אל אחאב ואתנה מטר. ולא כתיב ותן ומטר: אבא אליהו. חביבי וגדולי:

1 וְלִיפַּרְקֵיהּ לְבוּלֵיהּ. וּמִשְׁנֵי כַּר"י דְּאָמַר לָא אָלִים לְמִתְפַּס פִּדְיוֹנוֹ בַּהֲהִיא מָנֶה גּוּפָא בְּמַס'
2 מַעֲשֵׂר שֵׁנִי (פ"ג מ"י) וְהֵיינוּ נָמֵי מַעֲשֵׂר שֵׁנִי דְּקַאָמַר יִגְמוּ בְּקִבּוּרָה: אֶלָּא לְעוֹלָם.
3 בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי דְּעִיר הַנִּדַּחַת טָהוֹר וְאַסְקוּהּ לְגָזֵה וּדְקַאָמַר לִישְׁתְּרֵי בְּאֲבֵילָה דְּהָא קְלָטוּהוּ
4 מְחִיצוֹת אַחַר שֶׁנִּכְנַס לְחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם: דְּאָמַר רַבָּא (בְּשְׁחִיטַת חוּלִּין פ' בְּהֵמָה הַמְקֻשֶּׁה
5 (דף סח): מְחִיצוֹת לְאָבוּל דְּאוֹרַיְיתָא. מִן
6 הַתּוֹרָה מִצְוָה לְאָבוּל לִפְנִים מִן הַחוֹמָה: אֲבָל
7 מְחִיצוֹת לְקִלּוּט. שֶׁיִּהְיוּ מְחִיצוֹת קוֹלְטוֹת בֵּין
8 לְעִנְיַן פְּדִיָּיה בֵּין לְכָל עִנְיָן מִדְּרַבָּנָן הוּא וְכִי גָּזְרוּ
9 רַבָּנָן דְּתֵיהָנֵי קְלִישַׁת מְחִיצוֹת לְמַעֲשֵׂר דָּשׁוּב
10 אֵינוֹ יָכוֹל לִפְדּוֹתוֹ וּלְעִנְיַן עִיר הַנִּדַּחַת נָמֵי שֶׁלֹּא
11 יְהֵא בִּשְׂרִיפָה הֵיכָא דְּאִיתְנְהוּ מְחִיצוֹת: דִּכְתִיב
12 וַאֲבַדְתֶּם. אֶת שְׁמָם מִן הַמָּקוֹם הַהוּא וְגוֹ'
13 וְסָמִיךְ לֵיהּ לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם וּבְמוּזָזָה
14 הוֹאִיל וְכָתִיב בָּהּ אַזְכָּרוֹת אִי אֶפְשָׁר לִשְׂרֵיפָה
15 מִשּׁוּם קְרָא דְּלֹא תַעֲשׂוּן כֵּן וְאָנוּ בְּעִינַן שְׁלָלָה
16 וְלֵיכָא דְּהַאי שְׁלָל שָׁמַיִם הוּא: כְּלָל בַּעֲשֵׂה
17 וּפְרָט בְּלָא תַּעֲשֶׂה. כְּגוֹן וְהָיְתָה תֵּל עוֹלָם כְּלָל
18 דַּאֲפִילּוּ גְּנוֹת וּפַרְדֵּסִים לֹא תַּעֲשֶׂה אֶלָּא תִּהְיֶה
19 תֵּל עוֹלָם שֶׁהוּא עֲשֵׂה לֹא תִּבָּנֶה עוֹד בְּנִינֵי בָתִּים
20 וְהוּא לֹא תַּעֲשֶׂה אֵין דָּנִין אוֹתוֹ בִּכְלָל וּפְרָט
21 לוֹמַר אֵין בִּכְלָל אֶלָּא מַה שֶּׁבִּפְרָט דְּלֹא תַּעֲשֶׂה
22 פֵּירוּשׁ הוּא כְּלוֹמַר וְהָיְתָה תֵּל עוֹלָם לִבְנִין
23 קָאָמַר אֲבָל לְגְנוֹת וּפַרְדֵּסִים שְׁרֵי אֶלָּא תְּרֵי
24 מִילֵּי קָאָמַר קְרָא דְּלֹא אָמְרִינַן פֵּירוּשֵׁי קַמְפְּרֵשׁ
25 אֶלָּא מִילֵּי מִילֵּי קָאָמַר וְהָיְתָה תֵּל עוֹלָם לִגְנוֹת
26 וּפַרְדֵּסִים לֹא תִּבָּנֶה עוֹד בְּנִינֵי שֶׁבָּעוֹלָם
27 וְאֲפִילּוּ לִגְנוֹת וּפַרְדֵּסִים לֹא תִּבָּנֶה עוֹד וְדָרְשִׁינַן
28 לֵיהּ לְדָבָר שֶׁהָיָה בִּכְלָל וְיָצָא מִן הַכְּלָל לְלַמֵּד
29 לֹא לְלַמֵּד עַל עַצְמוֹ יָצָא אֶלָּא לְלַמֵּד עַל הַכְּלָל
30 כּוּלּוֹ יָצָא וּלוֹמַר בִּנְיַן בִּכְלָל הָיָה וּלְמָה יָצָא
31 לְהַקִּישׁ לָךְ מָה בִּנְיַן מְיוּחָד שֶׁהוּא יָשׁוּב בְּנֵי
32 אָדָם אַף כָּל בִּנְיַן בְּגוֹן גְּנוֹת וּפַרְדֵּסִים (לִישְׁנָא
33 אָחֳרִינָא) וְר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי סָבַר אֵין דָּנִין כְּר'
34 אֲבִין וְדָרַשׁ הָכִי וְהָיְתָה תֵּל עוֹלָם מִכָּל מִילֵּי
35 שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בָּהּ שׁוּם דָּבָר וְלֹא תִּבָּנֶה עוֹד
36 דְּמַשְׁמַע בְּנִין בָּתִּים אַשְׁמְעִינַן לְאוֹ בִּבְנִין בָּתִּים
37 וְגְנוֹת וּפַרְדֵּסִים אִיסּוּר עֲשֵׂה הוּא דְּאִיכָּא. כָּךְ
38 שְׁמַעְתִּי: ר"ש סָבַר דָּנִין. דְּלֹא כְּר' אֲבִין:
39 דְּכ"ע אִית לְהוּ דְּר' אֲבִין. וְאֲפִילּוּ ר"ע וְהָא דְּקָאָמַר
40 דְּעִיר הַנִּדָּחַת נַעֲשֵׂית גְּנוֹת וּפַרְדֵּסִים לְאוֹ מִשּׁוּם
41 דְּבְעַלְמָא לֵית לֵיהּ דְּר' אֲבִין דְּדִידֵיהּ מִלְּתָא קָא
42 מְפָרְשִׁי וְהֵיכִי תֵּל עוֹלָם בְּמַאי בִּבְנִין בָּתִּים
43 דְּלָא תִּבָּנֶה עוֹד לָא מַשְׁמַע לִי' דְּלָא בְּכָל בִּנְיָנִין
44 דְּקִסְבַר עוֹד לְכִמּוֹ שֶׁהָיְתָה מַשְׁמַע כְּלוֹמַר לָא
45 תֶּחְזוֹר וְלֹא תִּבָּנֶה עוֹד מַשְׁמַע כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה
46 מֵתְחִלָּה לֹא תִּבָּנֶה עוֹד אֲבָל נַעֲשֵׂה גְּנוֹת
47 וּפַרְדֵּסִים: וּמַר סָבַר עוֹד לְגַמְרֵי מַשְׁמַע. כְּגוֹן
48 דְּאָמַר לְעוֹלָם וְעַד וְעוֹד לְשׁוֹן וְעַד הוּא שֶׁלֹּא
49 תִּבָּנֶה לְעוֹלָם לְשׁוּם דָּבָר לֹא לִבְנִין בָּתִּים וְלֹא
50 לְגְנוֹת וּפַרְדֵּסִים לֹא תִּבָּנֶה עוֹד: מְחוּבָּרִין
51 מִיטַּרְיָין. דְּתַקְבּוּרָע וְשִׂרְפַת אָמְרָה רַחֲמָנָא מִי שֶׁאֵינוֹ מְחוּסָּר אֶלָּא קְבִיצָה וְשִׂרְפָה יָצָא זֶה
52 שֶׁמְּחוּסָּר תְּלִישָׁה וּקְבִיצָה וְשִׂרְפָה: וְכֹל אֲשֶׁר בָּהּ. אֲפִילּוּ אִילָנוֹת מְחוּבָּרִין אֲשֶׁר בָּהּ
53 נֶאֱסָרִין: ה"ג וַיִּשְׁבַּע יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר אָרוּר הָאִישׁ וְגוֹ'. וְקָרָא קַדְרִישׁ וְאָזִיל בְּבְכוּרוֹ יִסְּדֶנָּה
54 וּבְצָעִירוֹ יָצִיב דְּלָתֶיהָ וּכְשֶׁעָמַד דְּלָתֶיהָ יְמוֹת בְּנוֹ הַקָּטָן: לֹא יַרְחִיבוּ עַל שֵׁם עִיר אַחֶרֶת.
55 שֶׁלֹּא יִבְנֶה יַרְחִיבוּ וְיִסַּד שְׁמָהּ עַל שֵׁם עִיר אַחֶרֶת
56 וְלֹא עִיר אַחֶרֶת עַל שֵׁם יַרְחִיבוּ שֶׁאִפְּיֵי בִּנְיָה עִיר
57 אַחֶרֶת וְקָרְאָה יַרְחִיבוּ אָסוּר לְבִנּוֹתָהּ שֶׁאִפְּיֵי שֵׁם
58 יַרְחִיבוּ יְמַחֶה לְעוֹלָם וּכְתִיב בִּימֵי בְנָה חִיאֵל
59 בֵּית הָאֵלִי אֶת יְרִיחוֹ בִּימֵי שֶׁל אַחְאָב וְעַל
60 שֶׁעָבַר עַל הָאָלָה קְרֵי לֵיהּ בֵּית הָאֵלִי: אֶת
61 יַרְחִיו. לֹא יַרְחִיבוּ עַצְמוֹ בָּנָה אֶלָּא עִיר אַחֶרֶת
62 עַל שֵׁם יַרְחִיבוּ שֶׁקְּרָאָהּ לֵיהּ יַרְחִיבוּ וְלֹא אִתְּפָרֵשׁ
63 הָא מִנָּלַן: בְּאֲבִירָם בְּכוּרוֹ יְסָדָהּ. אֲבִירָם כְּשֵׁמֶת
64 אֲבִירָם הָרָשָׁע לֹא הָיָה לוֹ לְחִיאֵל
65 לִלְמוֹד שֶׁלֹּא לִבְנוֹת אֶת יְרִיחוֹ: בְּאֲבִירָם וְשָׁנוּב
66 מַאי עֲבוּד. דִּקְרֵי לְהוּ רְשָׁעִים: אֵינִי יוֹדֵעַ
67 שָׁשָׁנוּב צְעִירוֹ. מִילְּתָא בְּאַנְפֵּי נַפְשֵׁיהּ הוּא
68 וּלְמִדְרָשָׁא מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר בְּאֲבִירָם בְּכוּרוֹ
69 אֵינִי יוֹדֵעַ שָׁשָׁנוּב צְעִירוֹ אֶלָּא מַה ת"ל שָׁנוּב
70 צְעִירוֹ שֶׁהָיָה קוֹבֵר וְהוֹלֵךְ מֵאֲבִירָם וְעַד שָׁנוּב
71 שֶׁהוּא צָעִיר מִכֻּלָּם: אַחְאָב שׁוּשְׁבִינוֹ. אוֹדְבוֹ
72 שֶׁל חִיאֵל הָיָה אַחְאָב: בֵּי מָמָא. וְי"א בֵּי טַעְמָא
73 בֵּית הָאֵבֶל שֶׁמַּטְעִימִים אוֹתוֹ בְּדְבָרִים לְנַחֲמוֹ
74 וּבְכַמָּה דּוּכְתִין כְּתִיב בִּבְרֵאשִׁית רַבָּה טְמֵיא
75 בְּלֹא עַיִ"ן לְשׁוֹן אֵבֶל: עַל כָּל תֶּלֶם וָתֶלֶם.
76 שׁוּרָה וַעֲרוּגָה וּמָקוֹם גָּבוֹהַּ הוּא: וְלֹא שָׁבִיק
77 מִיטְרָא מִיזַּל וּמְסַנֵּי. שֶׁהָיָה הַלְּכְלוּךְ הוֹלֵךְ
78 וְגָדֵל מֵרֹב הַגְּשָׁמִים הַבָּאִין לָעוֹלָם שֶׁאֵין
79 מַנִּיחִין לְיֵקֶךְ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַעֲבוֹדָה זָרָה מִתּוֹךְ
80 דְּרָכִים מְלוֹכְלָכוֹת בַּטִּיט: מִיד וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ חַי
81 ה' אִם יִהְיֶה הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה שֶׁהוּא מְבַזְבֵּז וְגוֹ'. וְאִי קְרָא
82 סָמוּךְ לְקְרָא דְּחִיאֵל בֵּית הָאֵלִי: אַקְלִידָא
83 דְּמַמְרָא. מַפְתֵּחַ שֶׁל מָטָר: כֵּיוָן דַּחֲזָא. הקב"ה
84 דְּאִיכָּא צַעֲרָא בְּעַלְמָא אָ"ל הקב"ה לְאֵלִיָּהוּ
85 לֵךְ צָרְפַתָּהּ לְגִלְגַּל הַדֶּבֶר שֶׁיַּחֲזִיר לוֹ מַפְתֵּחַ שֶׁל
86 מָטָר כְּדַקָּא מְפָרֵשׁ וְאָזִיל: שְׁלֹשׁ מַפְתְּחוֹת לֹא
87 נִמְסְרוּ בְּיַד שָׁלִיחַ. עַל אוֹצָרוֹ שֶׁל הקב"ה יֵשׁ
88 מַפְתְּחוֹת וּמְסָרָם לְיַד שְׁלוּחִים הַמְמוּנִים אֲבָל ג'
89 מַפְתְּחוֹת יֵשׁ לוֹ בְּיָדוֹ שֶׁלֹּא מִינָּה שָׁלִיחַ עֲלֵיהֶם
90 מִבְּרֵאשִׁית אֶלָּא בְּיָדוֹ הֵם וְלֹא רָצָה לִמְסוֹר
91 שָׁלִיחַ עֲלֵיהֶם וְאָמַר הקב"ה לְאֵלִיָּהוּ אוֹתָם ג'
92 מַפְתְּחוֹת שֶׁבְּבָתַּי בְּיָדִי מִבְּרֵאשִׁית וְלֹא מִיַּנֵּיתִי
93 שָׁלִיחַ עֲלֵיהֶם אֶלָּא אוֹתָךְ שֶׁעָשִׂיתִי מְמוּנֶה עַל
94 אַחַת מֵהֶם וְעַתָּה תִּשְׁאַל מַפְתֵּחַ שֵׁנִי יֹאמְרוּ
95 שְׁנַיִם בְּיַד תַּלְמִיד וְאֶחָד בְּיַד הָרַב: דְּרַקְיָה
96 לְגַלְיֵהּ. שֶׁסָּתַם שַׁעַר שֶׁלּוֹ וְאַבְדֵיהּ לְמַפְתְּחֵיהּ
97 כָּךְ עָשָׂה אֵלִיָּהוּ נָעַל לְשַׁעֲרֵי מָטָר וּלְבַסּוֹף אָבַד
98 הַמַּפְתֵּחַ שֶׁל גְּשָׁמִים שֶׁלֹּא נִפְתַּח הַשַּׁעַר שֶׁל
99 מָטָר עַל יָדוֹ: דִּכְתִיב לְךָ הֵרָאֵה אֶל אַחְאָב וְאֶתְּנָה מָטָר. וְלֹא כְּתִיב וְתֵן וּמָטָר: אֲבָא אֵלִיָּהוּ.
100
101

1 **היה קפדן.** שבעס על אחאב ואמר חי ה' אם יהיה השנים האלה טל ומטר: **איכפ"**
2 **מיניה.** שהיה רגיל למיתי לבי מדרשו כל יומא ולא אתא בתלתא יומי: **א"ל.** ר'
3 יוסי: **הא דקמא דקפיד מר.** הרי על דבר זה שאמרתי עליך קפיד שלא באת
4 אלי ג' ימים מקפדנות שקצפת עלי: **מפני הרעה.** קודם שתבא הרעה הצדיק נאסף
5 מכלל דכיון שמת הרעה באה: אבל צדיק בא לעולם פסקה הרעה שנאמר זה
6 ינחמנו:

הדרן עלך כל ישראל וסליקא לה מסכת סנהדרין

1 קַפְּדָן הָוָה רָגִיל לְמֵיתֵי גַּבֵּיהּ. אִיכַּפְיָא מִינַּיהּ תְּלָתָא יוֹמֵי,
2 וְלָא אֲתָא. כִּי אֲתָא, אֲמַר לֵיהּ, אַמַּאי לָא אֲתָא מַר.
3 אֲמַר לֵיהּ, קַפְּדָן קָרִית לִי. אֲמַר לַיהּ, הָא דְּקַמָּן דְּקָא
4 קָפֵיד מַר: 'וְלֹא יִרְפַּק בְּיָדֵךְ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם', כָּל זְמַן
5 שֶׁרְשָׁעִים בָּעוֹלָם חֲרוֹן אַף בָּעוֹלָם וְכוּ': מַאן רְשָׁעִים?
6 אָמַר רַב יוֹסֵף, גַּנְּבֵי. תָּנוּ רַבָּנָן, רָשָׁע בָּא לָעוֹלָם, חֲרוֹן
7 בָּא לָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר 'בִּבֹא רָשָׁע בָּא גַּם בּוּז וְעִם קָלוֹן
8 חֶרְפָּה'. רָשָׁע אֲבַד מִן הָעוֹלָם, טוֹבָה בָּאָה לָעוֹלָם,
9 שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיַּאֲבֹד רְשָׁעִים רִנָּה'. צַדִּיק נִפְטַר מִן הָעוֹלָם, רָעָה בָּאָה לָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר 'הַצַּדִּיק אָבַד וְאֵין אִישׁ שָׂם עַל לֵב, וְאַנְשֵׁי
10 חֶסֶד נֶאֱסָפִים בְּאֵין מֵבִין, כִּי מִפְּנֵי הָרָעָה נֶאֱסַף הַצַּדִּיק'. צַדִּיק בָּא לָעוֹלָם, טוֹבָה בָּאָה לָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר 'זֶה יְנַחֲמֵנוּ מִמַּעֲשֵׂינוּ
11 וּמֵעִצְּבוֹן יָדֵינוּ':

הדרן עלך כל ישראל יש להם חלק וסליקא לה מסכת סנהדרין

כֵּיצַד

משנה **כיצד העדים נעשין זוממין כו'** — בגמרא מפרש מאי קאמר. **את איש פלוני** — כהן. **שהוא בן גרושה** — "בפנינו נתגרשה אמו קודם שנולד", הדרי הוא חלל ופסול. **אין אומרים** — אם הזוממו והן כהנים: יעשה זה בן גרושה וחלוצה, לקיים בו "כאשר זמם", אלא ספוג את הארבעים. ובגמרא מפרש טעמא. **שחיים גלות** — שדרג את הנפש בשוגג.

גמרא **הכי** נרסינן: האי כיצד אין העדים נעשין זוממין מיבעי ליה. ועוד דקתני לקמן (ה,א) אבל אמרו להם כו'. **כיצד אין העדים נעשין זוממין מיבעי ליה** — דהא לא מקיימת בהו "באשר זמם". **ועוד** — מאי קא בעי תנא כיצד נעשין זוממין? הא קתני לה לקמן כיצד דין זוממין, דקתני במתניתין: אבל אמרו להם הזוממים "היאך אתם מעידים עדות זה והלא הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני" כו'. **התם קאי** — מסנהדרין סליק, דתנן בשילהי "אלו הן הנזקין", דהוא סיומא דסנהדרין, דיש זוממין שנשתנו במקצת מדין הזומה, כדקתני: כל הזוממין מקדימים לאותה מיתה. כלומר, אין להם לצפות מיתה אחרת, אלא משכימין לאותה מיתה שנגמר בה דינו של נתן. חוץ **מזוממי בת כהן** — נשואה, שאף על פי שנגמר דינה לשריפה על פיהם — הם בחנק, כדילפינן התם (צ,א): היא בשריפה ואין בועלה בשריפה, אלא בחנק כשאר אשת איש. והזוממין משכימין למיתה שחייבו את הבועל, דכתיב "כאשר זמם לעשות לאחיו" — ולא לאחותו (שם). וקאמר הכא: עוד יש זוממין אחרים שאין מקדימין בהן דין הזומה כלל אלא מלקות, ועלה מפרש כיצד אותן העדים שאין מקדימין בהן דין הזומה נעשין זוממין — "מעידים אנו" כו'. **ולא** לזרעו — **ואם** תעשהו חלל והוא כהן — פסלת את זרעו לעולם. **בעינן כאשר זמם** — והוא זמם לפסול את הנדון ואת זרעו. **המחלל אינו מתחלל** — כהן הנרשא את הגרושה, שמחלל את זרעו, אין הוא עצמו מתחלל מן ההכוונה. **הבא** להחלל ולא **הוא** חילל — עד זוממ, שרצה לחלל ולא חיללה, אינו דין כו'. **אם כן** — אם באת לדרוש קל וחומר זה בעדים זוממים, בטלת תורת הזוממה.

ומה

לַעֲשׂוֹת" וְלֵיכָּא. בַּר פַּדָּא אוֹמֵר: קַל וָחוֹמֶר, **וּמָה** הַמְחַלֵּל אֵינוֹ מִתְחַלֵּל, הַבָּא לְחַלֵּל וְלֹא חִלֵּל - **חִילֵּל - אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּל? מַתְקִיף לָהּ רָבִינָא: אִם כֵּן, בְּטֵלָתְ תּוֹרַת עֵדִים זוֹמְמִין:**

ומה

מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה אין אומרים כו' – תימה: כיון דאם הזומו אינן נעשין בן גרושה חלוצה, אם כן גם בשלא יזומו איך יֵעָשה על פיהם בן גרושה, דהכי הוא האמת? ואמאי? הא הויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה, ואין זה עדות! ויש לומר: כיון דלוקין הוי "באשר זמם", הוי יכול להזימה". ועוד: דאם כן, מאי קאמר פרק "היו בודקין" (סנהדרין מא,א) גבי עדי נערה המאורסה דאיהי לא מיקטלא, דכיון דאינהו לא מיקטלי משום שיכולין לומר "לאסרה על בעלה באנו" והויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה? ומאי קאמר? והא מכל מקום לוקין! ויש לומר: דהתם כיון שבאין לחייבה מיתה וממנו להרוג את הנפש — לא מיקיים "באשר זמם" במלקות, דהא בהדיא כתיב "נפש בנפש" גבי הזומה דעדות נפשות, ולא חשיב יכול להזימה במלקות. אבל הכא שלא כוון אלא לשווייה בן גרושה וכן חלוצה, דליכא כי אם לאו בעלמא, כיון שלקו — חשיב שפיר עדות שאתה יכול להזימה. ועוד יש לומר: דגבי עדות דבן גרושה וחלוצה לא חיישינן כלל ב"אתה יכול להזימה", דמהיכא נפקא לן דבעינן עדות שאתה יכול להזימה — מ"באשר זמם", והא מוכח בגמרא ד"באשר זמם" לא נכתב לגבי עדות דבן גרושה, ולא קאי כלל עליה בשום צד שבעולם. אבל התם גבי נערה המאורסה — ודאי "באשר זמם" קאי נמי עליהן, דאם התרו בה — מיקטלי אינהו בשהתמנו, ואילו איהי — בלא התמנו (ודהתם מיירי בלא התרו, וכיון ד"באשר זמם" קאי עלייהו), לכך בעינן "אתה יכול להזימה". ויש לדקדק, אמאי לא נקט: "מעידין אנו באיש פלוני שהוא ממזר" כו', דזה הוה שייך בין בישראל בין בכהנים, ובן גרושה לא פסיל אלא בכהנים! ויש ליישב: דנקטיה משום דקאי אזוממי בת כהן דאיתא בגמרא, ולכך נקט מידי דשייך בכהונה.

מעידין אנו באיש פלוני שחייב גלות — ואם תאמר: היאך הם יכולים לחייבו גלות בעדותן? והא יכול לומר "מוּדִיר הייתי" דאמר גבי "אבלת חלב" בפרק קמא דבבא מציעא (ג,ב)! ויש לומר: דמיירי כשראו בו רגלים לדבר שנשמט הברזל מקתו, ואיבא למימר דלא נתברי. אבל קשה מהא דתנן פרק "אלו הן הגולין" (מכות ט,א) דשוגא אינו גולה, לאו כי האי גוונא דמיירי דאהדר גלה? ואמאי אינו גולה, כיון דראו דהוי רגלים לדבר! ויש לומר: דשאני שוגא, דיש לנו לומר טפי דבשנאה הכהו. ועוד יש לומר: דמיירי שפיר דליכא רגלים לדבר. והשתא ניתא משוגא, ומכל מקום אהדר גלה — כגון דשתיק בשאמרו לו העדים. ובראי אי הוה אמר "לא הרגתיו", יכול לתרץ ולומר: לא הרגתיו שוגג אלא מזיד, כמו ב"לא אבלתי חלב". אבל כיון דשתק — כהדאה דמיא. **כל** הזוממין מקדימין לאותה מיתה — פירש הקונטרס: שאין להם נס והמלטה. ושקה: דמאי קא משמע לן? פשיטא! ובכתובות פירש: שרוצה לומר מקדימין — שלא יענו הדין. וגם זה קשה, דמאי קא משמע לן? פשיטא! לכך פירש רבינו יצחק, "מקדימין" הכי פירושו: ודאי אתה צריך להמיתן במיתה שהזמיתו, אבל ודאי אם אינו יכול, אפילו הכי נמיתם בכל מיתה שנוכל, כדתניא "והכה תכה" (בבא מציעא לא,ב). ובקשה: דאמרינן פרק "נגמר הדין" (סנהדרין מה,ב) דזרוקה וגואל הדם הוו שני בתובין הבאין כאחד. וכן קשה, דבתוספתא (פרק שנים עשר דסנהדרין) תניא: אבל הזוממין שאין אתה יכול להמיתן במיתה הכתובה בהן, אתה ממיתם בכל מיתה. ודריש ליה מן קרא ד"ובערת הרע מקרבך". ואמאי? הוי רוצח וגואל הדם שני כתובין הבאים כאחד! ותירץ הרב רבינו יוסף: דזרוקה וגואל הדם הוו שני כתובים הבאין כאחד לענין שלא נלמוד שאר מומחין מהם להמיתם אף במיתה שאינה מארבע מיתות בית דין, אבל מארבע מיתות בית דין — פשיטא נמיתם בכל חייבי מיתות. **זוממי** בת כהן ובועלה שאין מקדימין לאותה מיתה אלא למיתה אחרת — בועלה — דדרשינן: "היא" ולא בועלה, וזוממי בת כהן — דכתיב "לאחיו", דדרשינן: לאחיו ולא לאחותו. ואם תאמר: למה לי דרשא ד"לאחיו" ולא לאחותו? תיפוק ליה מ"היא" דנפקא לן דדרשינן (סנהדרין נא,א): "את אביה היא מחללת", היא ולא בועלה, היא ולא זוממיה! ויש לומר: דהואיל וזוממיה באו לחייבה שריפה, לא יבא לאוקומי מיעוטא ד"היא" אלא בבועלה, ולא מעמעינן זוממין (אלא מן "אחיו"). אבל כיון דכתיב "אחיו" דדרשינן נמי מ"היא" למעוטי זוממיה. אבל קשה: כיון דכתיב "אחיו" אמאי איצטריך למעוטי זוממין מ"היא"? ויש לומר: דאי מ"אחיו", הוה אמינא דהני מילי כשהבועל היה נדון קרוב ביה "לאחיו". אבל אם לא היה נדון על פי עדותן, כגון שהיה קטן בן תשע שנים ויום אחד, או שלא הכירו הבועל, לא קרוב ביה "לאחיו" — קא משמע לן: "היא" ולא זוממין, למעוטי זוממין בכל ענין. ומתחלה היה רבינו יצחק מטפק בהאי מילתא, ושוב פשוטה מפרק "נגמר הדין" (שם מו,א), דקאמר: מיתה אחת מענין שתי מיתות — כגון בת כהן ובועלה או בת כהן וזוממי זוממין. והשתא למה ליה זוממי זוממין? תיפוק ליה דאיכא שתי מיתות בלא זוממי זוממין, משום דבועל שהוא בחנק: אלא שמע מינה דאיירי כגון דליכא דין מיתה בבועלה, כגון שהוא קטן כדפרישית, ואפילו הכי קאמרי זוממי זוממין בחנק. אלמא דהוה זוממין בחנק אף על פי דליכא דין מיתה בבועל. **ועוד** מדקתני לקמן — פירש הקונטרס דמאי בעי "כיצד" וכו'? הא קתני לקמן וכו'! ועוד יש לפרש: "ועוד", בלומר, ואם תמצא לומר דלשון הזומה הוא — זה אינו, דעל כרחך דין הזומה קאמר בדקתני. ולאלומי קושייתא קמייתא. **בעינן** כאשר זמם וליכא — קשיא: היכא שמעידין שהוא מצרי שני, דאינן באין לפסול דזרעו כי אם לפסלו — אם כן נפסול! ויש לומר: דמכל מקום אשתו נפסלת, דפסלה בביאתו, וכתיב "ועשיתם לו כאשר זמם", לו ולא לאשתו.

ומה

ומה הסוקל אינו נסקל — פירש הקונטרס: כשדהרגו אין נהרגין, דין הוא דבאו להרוג ולא הרגו דאין נהרגין. וקשה טובא: תחא, דהוה ליה למימר כדאמרינן לקמן (דף ב,ב): הרגו אין נהרגין. ועוד, מאי פריך? שאני הכא דגלי קרא בהדיא דהבא לסקול ולא סקל דנסקל, בההוא קרא גופיה דחזינן דהסוקל אינו נסקל, כדכתיב "באשר זמם" ולא באשר עשה. אבל לעולם אימא לך דאית לך שפיר קל וחומר דלעיל דלענין חילול, דהא לא גלי קרא בשום מקום דשייך בדבר הזה שיתחלל הזממו! ועוד קשה, דהוה ליה לתרץ דהתם ודאי לא עבדינן קל וחומר, משום דאם כן בטלת תורת עדים זוממין לגמרי ולא משכחת לה "באשר זמם", אבל לעיל דלא בטלת תורת עדים זוממין — שייך שפיר למיעבד קל וחומרו! לכך פירש רבינו תם דהכי קאמר: ומה הסוקל אינו נסקל, פירוש: אדם שסוקל חבירו באבנים ומת, דנדון בסיף ולא בסקילה. הבא ליסקל ולא נסקל — שנים שמעידין איש פלוני שמחויב סקילה, ולא נסקל על ידם — אינו דין שלא יסקלנו! והשתא לא בטלת לגמרי, דאיכא לאוקומי קרא ד"ועשיתם כאשר זמם" בשהן מעידין שמחויב שאר מיתות בית דין שאינו בסקילה, ואפילו הכי לא עבדינן הכי קל וחומר, דהכי קאמר לו לעיל דלא עבדינן קל וחומר בכהאי גוונא.

באומר

וּמַה הַסּוֹקֵל אֵינוֹ נִסְקָל, הַבָּא לִסְקוֹל וְלֹא נִסְקַל - אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא יִסָּקֵל? אֶלָּא, מְחַוַּרְתָּא בְּדִשָׁנֵינָן מֵעִקָּרָא. "מֵעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא חַיָּב גָּלוּת" כו'. מְנָא הָנֵי מִילֵּי? אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: דְּאָמַר קְרָא "הוּא יָנוּס אֶל אַחַת הֶעָרִים" - הוּא, וְלֹא זוֹמְמִין. רַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר: קַל וָחוֹמֶר, וּמָה הוּא שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה - בְּמְזִיד אֵינוֹ גּוֹלֶה, הֵן שֶׁלֹּא עָשׂוּ מַעֲשֶׂה - בְּמְזִיד אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא יִגְלוּ?! וְהֵיאַ נוֹתֶנֶת (וְהָלֹא דִּין הוּא): הוּא שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה - בְּמְזִיד לָא לְיגְלֵי, כִּי הֵיכִי דְּלָא תֵּיהֵוֵי לֵיהּ כַּפָּרָה, הֵן שֶׁלֹּא עָשׂוּ מַעֲשֶׂה - בְּמְזִיד נְמֵי לִיגְלוּ, כִּי הֵיכִי דְּלֵיהֱוֵי לְהוּ כַּפָּרָה? אֶלָּא מֵיחַוַּרְתָּא בְּדְרֵישׁ לָקִישׁ. אָמַר עוּלָּא: רֶמֶז לְעֵדִים זוֹמְמִין מִן הַתּוֹרָה, וְרֶמֶז לְעֵדִים זוֹמְמִין מִן הַנְּבִיאִים. רֶמֶז לְעֵדִים זוֹמְמִין מִן הַתּוֹרָה, דִּכְתִיב: "וְהִצְדִּיקוּ אֶת הַצַּדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת הָרָשָׁע. וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע", מִשּׁוּם דְּהָוֵה לֵיהּ לְמִכְתַּב: עֵדִים שֶׁקָּרוּם שֶׁהִרְשִׁיעוּ אֶת הָרָשָׁע, וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע? אֶלָּא, עֵדִים שֶׁהֵרְשִׁיעוּ אֶת הַצַּדִּיק, וַאֲתָא עֵדִים אַחֲרִינֵי וְהִצְדִּיקוּ אֶת הַצַּדִּיק דְּמֵעִיקָּרָא יְשַׁוּנוּהוּ לָהֲנֵי רְשָׁעִים - "וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע". - וְתֵיפּוֹק לֵיהּ מ"לֹא תַעֲנֶה"! - מִשּׁוּם דְּהָוֵה לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה, וְכָל לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה אֵין לוֹקִין עָלָיו. תָּנוּ רַבָּנָן: אַרְבָּעָה דְּבָרִים נֶאֱמְרוּ בְּעֵדִים זוֹמְמִין: אֵין נַעֲשִׂין בֶּן גְּרוּשָׁה וּבֶן חֲלוּצָה, וְאֵין גּוֹלִין לְעָרֵי מִקְלָט, וְאֵין מְשַׁלְּמִין אֶת הַכּוֹפֶר, וְאֵין נִמְכָּרִין בְּעֶבֶד עִבְרִי. מְשׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא אָמְרוּ: אַף אֵין מְשַׁלְּמִין עַל פִּי עַצְמָן. "אֵין נַעֲשִׂין בֶּן גְּרוּשָׁה וּבֶן חֲלוּצָה" - דְּאָמַרְתָּ. "וְאֵין גּוֹלִין לְעָרֵי מִקְלָט" - דְּאָמַרְתָּ. "וְאֵין מְשַׁלְּמִין אֶת הַכּוֹפֶר" - קָסָבְרִי: כּוֹפְרָא - כַּפָּרָה, וְהֵנִי לָאו בְּנֵי כַּפָּרָה נִינְהוּ. מַאן תָּנָא כּוֹפְרָא כַּפָּרָה? אָמַר רַב חִסְדָּא: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה הִיא. דְּתָנְיָא: "וְנָתַן פִּדְיֹן נַפְשׁוֹ" - דְּמֵי נִזְקוֹ. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: דְּמֵי מַזִּיק; מַאי לָאו בְּהָא קָא מִיפַּלְגִי, דְּמָר סָבַר: כּוֹפְרָא כַּפָּרָה? אָמַר רַב פָּפָּא: לָא, דִּכְוֻלֵּי עָלְמָא כּוֹפְרָא כַּפָּרָה, וְהָכָא בְּהָא קָא מִיפַּלְגִי; מָר סָבַר: בִּדְנָזִיק שַׁיְּימִנִין, וּמָר סָבַר: בִּדְמָזִיק שַׁיְּימִנִין. מַאי מַעֲמִידְתּוּ דְּרַבָּנָן? נֵאמַר הָשַׁתָּה לְמַטָּה וְנֵאמַר הָשַׁתָּה לְמַעְלָה, מָה לְהַלָּן בִּדְנָזִיק - אַף כָּאן בִּדְנָזִיק. - וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל: "וְנָתַן פִּדְיֹן נַפְשׁוֹ" כְּתִיב. וְרַבָּנָן: אִין, "פִּדְיוֹן נַפְשׁוֹ" כְּתִיב, מִיהוּ כִּי שַׁיְּימִנִין - בִּדְנָזִיק שַׁיְּימִנִין. וְאֵין נִמְכָּרִין בְּעֶבֶד עִבְרִי". סָבַר רַב חִסְדָּא נְקִיטָא לְמֵימַר: הֲנֵי מִילֵּי - הֵיכָא דְּאִית לֵיהּ לְדִידֵיהּ, אַף עַל גַּב דְּאִית לְהוּ לְדִידְהוּ - מִיזְּדַבְּנוּ. אֲמַר לֵיהּ רָבָא: אִי אִנְּתְּ הָוֵה לָךְ, מִי הָוֵה מִיזְּדַבְּנַתְּ? אֶלָּא נְמֵי לָא מִיזְּדַבְּנִינַן; אֶלָּא סָבַר רַב הַמְנוּנָא לְמֵימַר: הֲנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּאִית לֵיהּ, אוֹ לְדִידֵיהּ אוֹ לְדִידְהוּ. אֲבָל הֵיכָא דְּלֵית לֵיהּ, לָא לְדִידֵיהּ וְלָא לְדִידְהוּ - מִזְּדַבְּנִי. אֲמַר לֵיהּ רָבָא: "וְנִמְכַּר בְּגִנְבָתוֹ" אָמַר רַחֲמָנָא, בְּגִנְבָתוֹ וְלֹא בִּזְמָמוֹ. "מְשׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא אָמְרוּ" כו'. מַאי מַעֲמָא דְּרַבִּי עֲקִיבָא? קָסָבַר קָנְסָא הוּא, וְקָנֶס אֵין מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ. אָמַר רַבָּה: תַּדַּע, שֶׁהֲרֵי לֹא עָשׂוּ מַעֲשֶׂה, [וְנֶהֱרָגִים] וּמְשַׁלְּמִין. אָמַר רַב נַחְמָן: תַּדַּע, שֶׁהֲרֵי מָמוֹן בִּיד בְּעָלִים, וּמְשַׁלְּמִים.

מאי

ומה הסוקל אינו נסקל — עדים שלא החזמו עד שנהרג הנדון, ואחר כך החזמו — אין נהרגין, כדאמרינן בפרקין (ה,ב): הרגו אין נהרגין בהרגין, דכתיב "באשר זמם" ולא באשר עשה. **הבא** לסקול **ולא** נסקל — שהחזם עד שלא נהרג הנדון. **הוא שעשה מעשה במזיד אינו** נוגע — ההורג שעשה מעשה, אם במזיד עשאו — אינו גולה, ואפילו בזמן שאינו נהרג, כגון במזיד בלא התראה. **הם שלא עשו מעשה** — אלא דיבור בעלמא, ובמזיד העידו — אינו דין שלא יגלו על המזיד. **ומקשינן לרבי יוחנן: והיא הנותנת** — המדה הזאת שהבאת לפטרן, היא הנותנת להם חובת גלות: הוא לפי שעשתה מעשה, אם במזיד עשאו — אינו גולה, דלא תהוי ליה כפרה. **הם שלא עשו מעשה יגלו** — על זדונן, כי היכי כו'. **רמז לעדים זוממין** — שלוקין, עדי בן גרושה או עדי גלות שפטרם הכתוב מדין הזומה, מנין שהן לוקין? ולקמיה פריך: תיפוק ליה מ"לא תענה". **משום דהצדיקו את הצדיק כו'** — בתמיה: אי "והצדיקו" "והרשיעו" בדיינין קאמר, ו"צדיק" ו"רשע" בבעלי דינין — למה לי "והצדיקו צדיק" כו'? ליכתוב: "כי יהיה ריב בין אנשים ונגשו אל המשפט ושפטום והיה אם בן הכות", למה אחרים והזימום, והצדיקו את הנדון שהוא צדיק והרשיעו את העדים הרשעים. והיה אם בן הכות את הרשע — אם הזומה זו בת מלקות היא, שאינו יכול לקיים בה דין הזומה גמורה, כגון בעדי בן גרושה או גלות — "והפילו השופט והכהו". **ותיפוק ליה מלא תענה** — כל עונשי לאוין — מלקות, אלא במקום שפירש לך בו עונש. וכאן שאינו יכול לענשן בעונש הכתוב בהן — ילקו. **לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו** — לקמן יליף לה בפרק שלישי (יג,ב). **ואין משלמין כופר** — אם העידו בשור המועד שהרג את האדם והחומו, והיו מחייבין את הבעלים בכופר דכתיב (שמות כא) "אם כופר יושת עליו" וגו'. **ואין נמכרין** — אם העידוהו שגנב, ואין לו מה לשלם, ונגמר דינו לימכר כדכתיב: "ונמכר בגנבתו". אין משלמין **על פי עצמן** — אם הזומו בבית דין, ולא הספיק בעל דין להשומדן בדין על הזומדן עד שברחו, ובאו בבית דין אחר והודו שהזומו בבית דין פלוני. ולקמן מפרש טעמא.

&כופרא כפרה — לכפר על זה שהרג שורו את האדם. והני לאו בני כפרה נינהו, שלא הרג שורם אדם. **ומר סבר כופרא ממונא** — שהזיק גופו של זה, ותחייב ליורשיו דמי הנהרג. **כופרא כפרה** — לכפר על עצמו שחייב מיתה בידי שמים, לפיכך יתן דמי עצמו. **בדניזק שיימינן** — בהכי הויא ליה כפרה כי יהיב דמי ניזק, ולקמיה מפרש טעמיה. **מאי מעמיהו דרבנן** — דאילו רבי ישמעאל מסתבר טעמיה, כיון דכופרא כפרה — דמי עצמו בעי למיתב. **נאמר השתה למעלה** — בנוגע אשה הרה, "באשר ישית עליו בעל האשה" (שם). **ונאמר השתה למטה** — בכופר, "אם כופר יושת עליו". **מה להלן בדניזק** — שמשלם דמי ולדות שנזוקו. **פדיון נפשו** — דנותן את הכופר. **ורבנן** — אמרי לך: אין, ודאי פדיון נפשו הוא, דכופרא כפרה. מיהו בדניזק שיימינן, ובהכי הויא למזיק פדיון נפשו. **דאית ליה לדידיה** — שיש לו לגבי ממון לשלם דמי הגניבה אם לא הזומו, ולהם אין מה לשלם. דמיגו דאיהו לא הוה מזדבן אם לא הזומו — אינהו נמי כי הזומו לא מזדבנו, שהרי לא זממו למכרו. **וקנס אינו משלם על פי עצמו** — דכתיב גבי כפל "אשר ירשיעון אלהים", פרט למרשיע את עצמו (בבא קמא סד,ב). **תדע** — דקנסא הוא, שהרי המעידים בנפש לא הרגו אדם ולא נהרג אדם על פיהם, ונהרגין ומשלמין ממון.

מאי

מאי ניהו — האי ממון ביד בעליו דקאמר רב נחמן — היינו דלא נעשה מעשה, שעדיין לא שילם אלא שנגמר דינו לשלם: **משלשין בממון** — אם שלשה עדים הן או ארבעה, משלשין בעיניהם — בית דין נעשין שליש ביניהן להשוותם בפרעון איש לפי חלקו. אי נמי, האי "משלשין" לישנא בעלמא הוא, מחלקין הפרעון בין שלשתן. והוא הדין נמי אם ארבעה הן — מרבעין. **כל כמיניה** — בתמיה: וכי יכול הוא לחזור בו ויפטור הנדון מלשלם?: **תדע** — אני ופלוני. **וחייבינו** — מפני מה חייבינו מפני — בבית דין. שהחזמנו והעמידנו הנדון בדין על הזמתנו, וחזיבונו בבית דין. ומההיא שעתא ממונא הוא בגייהו, ואין זה מרשיע את עצמו, שכבר הרשיעוהו אלהים. כיון דלחבריה **לא מצי מחייב ליה** — שאינו נאמן על חבירו. **משנה** **שנירש את אשתו** — בפנינו ביום פלוני, וזה אומר: לא גרשתי ואיני חייב לה בתובה. ונמצאו זוממין **בי** — "שאמרו בי היום כו' — בלומר, מה ישלמו אלו: אם תאמר כל התכובות — והלא שמא ימות או יגרשנה היום או מחר וסופו ליתן לה בתובה, נמצאו שלא היו מפסידין אותו כלום. **אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובה של זו** — מספק, שאם נתארמלה או נתגרשה — ישלנה לוקח, ואם מתה — יירשנה בעלה ויפסיד מעותיו שנתן. ובגמרא מפרש מאי קא מחייב להו תנא דמתניתין ליתן. **גמרא** **ביצד שמין** — כלומר, מאי קא מחייב להו למיתב? דיש לפתור משנתנו לשני צדדים. כיצד? דרי יש לאיש ולאשה זכות בפקדון בכתובה זו, היא מצפה שאם ימות או יגרשנה תגבה את כולה, והוא מצפה שאם תמות בחייו יירשנה. יפה כח זכותו מכח זכותה, שהוא אוכל פירות הקרקע המיוחד לכתובתה תמיד, ולא היא. ועוד, שהוא מוחזק ועומד והיא מחסרא גובינא. ואם באו למכור לאחר, זו זכות ספיקה וזה זכות ספיקה — שלו נמכר ביותר משלה. ולישנא דמתניתין משמע ששמין זכות ספיקה, דקתני: כמה אדם רוצה ליתן שאם נתארמלה. והא ליכא למימר שאותן דמים יתנו הזוממין, שהרי לא זכות ספיקה באו להפסידו, אלא זכות ספיקו, שהיו מחייבין אותו לפרוע מיד. ויש לומר דהכי קאמר: שמין זכות ספיקה כמה אדם רוצה ליתן בטובת הנאה שלה, ואותו לא ישלמו, וכל השאר ישלמו. שכל השאר היו מפסידין אותו בעבדותם, אבל אותן דמים לא היו מפסידין אותו, שהרי גם עתה כשהזמינו אם היתה רוצה למכרה יתן לה הבעל ברצון טובת הנאה זו. או דלמא זכות ספיקו קאמר מתניתין דלישיימו, ואותן דמים יתנו העדים. ולא מחייבינן להו כולי האי שיתנו כל הכתובה חוץ מטובת הנאתה, דשמא לא היה נפסד בעדותן כל כך, שאף עתה בשהן זוממין — שמא יומת מחר ותגבה הכל, כי היא לא תמכרנה לו בטובת הנאה. אבל טובת הנאתו יתנו לו, שכך היו מפסידין אותו, שאם לא החזמו היה פורע מיד, עכשיו שהחזמו יש לו בה זכות ספיקו בבתהלה. ו"שאם נתארמלה" דמתניתין, הכי קאמר: אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובה זו שהיא תלויה בספק, שאם נתארמלה תגבנה היא ואם מתה יירשנה בעלה, ושמין בית דין את זכות ספיקו ויתנו לו. **רב חסדא אמר בבעל** — זכות ספיקו של בעל אומדין כמה אדם רוצה ליתן בו, ואותו יתנו הזוממין. **רב נתן אמר באשה** — זכות ספיקה אומדין, ואותו לא ישלמו (ובל השאר ישלמו), וחומר גדול הוא אצלן. **אמר רב פפא באשה** — שמין, כרב נתן, ובכתובתה — לא ישלמו לו אלא העודף בכתובתה על הדמים הללו, אבל לא נכסי מלוג שלה. ואף על פי שאף נכסי מלוג היו מפסידין אותו בעדותן מלאכול פירות בחייה ומלירש אותה במותה — אין משלמין, דיכולין לומר: אנו לא העדנו אלא על כתובתה, ולא ידענו שהיו לה נכסי מלוג. ואני לא כך משמעתיה. וכך שמעתי: רב חסדא אמר בבעל — לפי מה שהן נכסי הבעל, אם עידית אם זיבורית, אומדין את טובת הנאתה בשהלוקח מדקדק בבך. רב נתן אמר: באשה. ובא רב פפא ופירש מאי "ובאשה" דקאמר רב נתן — בכתובתה, שאם יחדה לה קרקע לכתובתה — בו ישומו. ולבי מגמגם בה: תדא, היכי מחייבינן להו זכות ספיקה? הלא לא היו מפסידין אותו אלא זכות ספיקו! ועוד, דהכי איבעי ליה למיתני: רב חסדא אמר בנכסי הבעל. ותו, היכא דייחד לה שדה לכתובתה, מאי טעמא דרב חסדא דפליג?

ואף

באומר עדות שקר העדתי — ושוב החם. לכאורה משמע דכי אמר הכי משלם חלקו, דאם כן בקש להפסיד ממון חבירו בעדותו. ולא נראה, דהא ליתא מאן דמשלם ממון אלא אם כן הזם "במקום פלוני עמנו הייתם". לכך יש לפרש: "עדות שקר העדתי", ושוב החזמו שניהן, דהשתא יש לפרש כדאמר "עדות שקר העדתי" סותר עדותו, ולא שייבא ביה תורת הזמה כי אם בחבירו. ופריך: הא כל כמיניה? אפילו הוא בעצמו אתי לידי הזמה, דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, והוי כלא סתר את דבריו, ואם כן הוו שניהם זוממין ומשלמין ממון.

ביצד שמין — אותו זכות שיש לו לבעל בכתובתה דמה שהיא תחתיו, יותר מאם גרשה. לפי שאתה מוצא אותו יפוי כח שיש לו לבעל במה שהיא תחתיו בשתי דרכים: האחד — אם ימכור לאחר זכות ספיקו שאם מתה יירשנה, והשני — הוא יקנה מאשתו זכות ספיקה שאם תתאלמן או תתגרש שהיא תמכור לו בדמים מועטים. ובענין זה יפה כח זכותו יותר מאם למכור הוא זכות ספיקו. ביצד? דרי שהיתה כתובתה מאה מנה, אם בא למכור זכות ספיקו יתן לו הלוקח חמשים מנה — נמצא שזכות הבעל כמה הוא מכר שהיא תחתיו עולה לחמשים מנה בדרך זה. ובשהיא מוכרת כתובתה עולה זכותו ששים מנה, לפי שאין זכות ספיקה שוה כמו זכות ספיקו: חדא — שהוא מוחזק ועומד והיא מחסרא גובינא, ועוד — שהוא אוכל תמיד פירות הקרקע המיוחד לכתובתה ולא היא. ולכך, כשהוא מוכר זכות ספיקו בחמשים מנה — האשה מוכרת זכות ספיקה לו לבעל הן לאחר בארבעים מנה. הרי לך שיקנה מאשתו זכות ספיקה, שתהא לו כל הכתובה של מאה מנה בארבעים מנה. והשתא בדרך זה עולה יפוי כח חכות הבעל במה שהיא תחתיו לששים מנה כדפרישית, ולכך מבעי ליה כיצד שמין: מי אמרינן דשמין לאשה כמה אדם רוצה ליתן בזכות ספיקה — דהיינו ארבעים, וכל השאר דהיינו ששים מנה ישלמו, שכל השאר מפסידין אותו בעדותן שמעידין שגירשה, שהרי היו מחייבין אותו כל הכתובה. ולישנא דמתניתין משמע הכי, דקתני: אומדין כמה אדם רוצה ליתן שאם נתארמלה או נתגרשה, משמע דשמין באשה. או דלמא הא לא אמרינן לשום באשה לחייב העדים לשלם כל הכתובה חוץ מזכות ספיקה כדפרישית, שמא לא היה נפסד בעדותם כולי האי, דשמא לא תמכור לו האשה זכות ספיקה. ולכך אין לנו לשום באשה כדפרישית, אלא שמין בבעל במה יתנו לו בזכות ספיקו אם ימכור בה, דהיינו חמשים מנה, וכך ישלמו לו העדים, שכך מפסידין אותו. ו"שאם נתארמלה או נתגרשה" דמתניתין — לאו למימר דשמין באשה. אלא הכי קאמר: אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובה זו, שהיא תלויה בספק שאם תתאלמן או תתגרש תגבנה היא ואם מתה יירשנה בעלה. ושמין בית דין זכות ספיקו ויתנו לו. **מעידין** אנו באיש פלוני שגירש אשתו וכו' — ואם תאמר: ליחייבו שאר כסות (ועונה), דהא מפסידין לאשתו! ויש לומר: דמיירי שמעשה ידיה שהן בידו שוין בשאר כסות (ועונה). ועוד יש לומר: שאומרת "גירשתני", ואם כן מחלה לבעלה אותן (שלשה) דברים. ואף על גב דאמרינן האשה שאמרה לבעלה "גירשתני" נאמנת — היכא דליכא עדים, אבל היכא דאיכא עדים — לא, כדאמרינן בכתובות פרק "האשה שנתארמלה" (כב,ב).

איבא

מאי ניהו – דלא עשו מעשה: אימא וכן אמר רב נחמן. אמר רב יהודה אמר רב: עד זומם משלם לפי חלקו. מאי "משלם לפי חלקו"? אילימא דהאי משלם פלגא והאי משלם פלגא - תניא: משלשין בממון ואין משלשין במלקות! - אלא, כגון דאיתזום חד מינייהו, המשלם פלגא דידיה. - ומי משלם? והא תניא: אין עד זומם משלם ממון עד שיזומו שניהם! אמר רבא: באומר "עדות שקר העדתי". - כל כמיניה?! כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד! - אלא, באומר "החעדנו והזמנו בבית דין פלוני". - כמאן - דלא כרבי עקיבא, דאי כרבי עקיבא - הא אמר: אף אינו משלם על פי עצמו! - אלא, באומר "החעדנו והזמנו בבית דין פלוני וחזיבנו ממון"; סלקא דעתך אמינא: כיון דלחבריה לא מצי מחייב ליה - אימו נמי לא מיחייב, קא משמע לן. משנה "מעידין אנו את איש פלוני שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובתה"; והלא בין היום ובין למחר סופו ליתן לה כתובתה. אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו, שאם נתארמלה או נתגרשה, ויקשנה בעלה. ואם מתה, ירשנה בעלה. גמרא ביצד שמין? אמר רב חסדא: בבעל. רב נתן אמר באשה: באשה "מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב לחביריו אלף זוז על מנת ליתנן לו מכאן ועד שלשים יום", והוא אומר: מכאן ועד עשר שנים - אומדים כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז, בין נותנן מכאן ועד שלשים יום, בין נותנן מכאן ועד עשר שנים. גמרא אמר רב יהודה אמר שמואל: המלוה את חביריו לעשר שנים - שביעית משמטתו.

ואף

מכות. ביצד העדים – פרק ראשון דף ג עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

איבא דאמרי המלוה חבירו (בשטר) לעשר שנים אין שביעית משמטתו — אומר רבינו תם דהלכה כלישנא בתרא, דהכא נמי מתניתין מסייע ליה. וקשיא ללישנא קמא. ובאודורות הגיה רבינו תם: זמן עשר (כסף) כי הלונו ולא במשפט, בחצי ימיו יעזבנו.

המוסר שטרותיו לבית דין — פירש הקונטרס דהיינו פרוזבול. ולא נראה, דהא במסכת שביעית (פרק עשירי משנה ב) תנן: המוסר שטרותיו לבית דין, והדר קתני: פרוזבול אינו משמט — אלמא תרי מילי נינהו. לכך נראה דתרי מילי נינהו, ומוסר שטרותיו לבית דין מדאורייתא אינו משמט.

ושמואל אומר אין לו עליו אונאה — ואם תאמר: מי דמי? הכא השביעית ודאי עקר, אבל התם מי יימר דעקר? בדאמרינן ב"הזהב" (בבא מציעא נא.ב) [שמא לא יהא בו אונאה]! ויש לומר: דהכא נמי מי יימר דעקר — שמא יפרע לו קודם.

על מנת שאין בו אונאה הרי יש בו אונאה — פירש הקונטרס: על מנת בר' כלומר, אני מבטיחך מאונאה שאין בו. והרי יש בו אונאה, דהויא מקח טעות שכחוש. ולא נראה, דהיכי מדמה: הכא נמי "על מנת שלא תשמטני שביעית" שביעית משמטת? והתם לא שייך טעמא דמקח טעות! ולכך פירש רבינו שמואל בן מאיר: "על מנת שאין בו אונאה" משמע שלא יחול איסור לאו ד"לא תונו" על המקח, ועל כרחו הוא חל, שאין יכול לבטל מאותה אונאה. "על מנת שאין לך עלי אונאה" כלומר, שלא תתבע לי האונאה אלא תמחול לי — תנאו קיים. והכא נמי, "על מנת שלא תשמט שביעית" כלומר, שלא יחול איסור שביעית אם אקח ממך אחר השמטה — שביעית משמטתו. והשתא ניחא, שהן שוין אמר

1 וְאַף עַל גַּב דְּהַשְׁתָּא לָא קָרֵינַן בֵּיהּ "לֹא יִגֹּשׁ" - סוֹף אָתֵי לִידֵי "לֹא יִגֹּשׁ". מְתִיב רַב פָּפָּא: אוֹמְדִים כַּמָּה אָדָם רוֹצֶה לִיתֵּן וְיִהְיוּ אֵלֶּה וּזוּ בְּדָדוֹ, בֵּין לִיתֵּן מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם וּבֵין לִיתֵּן מִכָּאן וְעַד עֶשֶׂר שָׁנִים; וְאִי אָמְרַתְּ שְׁבִיעִית מְשַׁמַּטְתּוֹ - פּוֹלְחוֹ נַמֵּי בְּעֵי שַׁלּוּמֵי לֵיהּ! אָמַר רָבָא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - בְּמַלְוֶה עַל הַמַּשְׁכּוֹן, וּבְמוֹסֵר שְׁטָרוֹתָיו לְבֵית דִּין. דְּתָנַן: הַמַּלְוֶה עַל הַמַּשְׁכּוֹן וְהַמּוֹסֵר שְׁטָרוֹתָיו לְבֵית דִּין - אֵין מְשַׁמְּטִין. אֵיפָא דְּאָמְרִי, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵירוֹ לְעֶשֶׂר שָׁנִים - אֵין שְׁבִיעִית מְשַׁמַּטְתּוֹ. וְאַף עַל גַּב דְּאָתֵי לִידֵי "לֹא יִגֹּשׁ". אָמַר רַב פָּפָּא: הָשְׁתָּא מִיהָא לָא קָרֵינַן בֵּיהּ "לֹא יִגֹּשׁ". אָמַר רַב פָּפָּא: אַף אֲנַן נַמֵּי תָּנֵינָא: אוֹמְדִין כַּמָּה אָדָם רוֹצֶה לִיתֵּן וְיִהְיוּ אֵלֶּה וּזוּ בְּדָדוֹ, בֵּין לִיתֵּן מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם וּבֵין לִיתֵּן מִכָּאן וְעַד עֶשֶׂר שָׁנִים; וְאִי אָמַרְתְּ שְׁבִיעִית מְשַׁמַּטְתּוֹ - פּוֹלְחוֹ נַמֵּי בְּעֵי שַׁלּוּמֵי לֵיהּ. אָמַר רָבָא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - בְּמַלְוֶה עַל הַמַּשְׁכּוֹן וּבְמוֹסֵר שְׁטָרוֹתָיו לְבֵית דִּין. דְּתָנַן: הַמַּלְוֶה עַל הַמַּשְׁכּוֹן וְהַמּוֹסֵר שְׁטָרוֹתָיו לְבֵית דִּין - אֵין מְשַׁמְּטִין. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ "עַל מְנָת שֶׁלֹּא תְּשַׁמְּטֵנִי שְׁבִיעִית" - שְׁבִיעִית מְשַׁמַּטְתּוֹ. לֵימָא קָסָבַר שְׁמוּאֵל מַתָּנָה עַל מָה שֶׁפָּתוּב בַּתּוֹרָה הִוא, וְכָל הַמַּתָּנָה עַל מָה שֶׁפָּתוּב בַּתּוֹרָה - תְּנָאוֹ בָּטֵל? וְהָא אִיתְּמַר, הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ: "עַל מְנָת שֶׁאֵין לְךָ עָלַי אוֹנָאָה", רַב אוֹמֵר: יֵשׁ לוֹ עָלָיו אוֹנָאָה, וּשְׁמוּאֵל אוֹמֵר: אֵין לוֹ עָלָיו אוֹנָאָה! הָא אִיתְּמַר עָלָהּ, אָמַר רַב עָנָן: לְדִידִי מְפָרְשָׁא לֵיהּ מִינֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל: "עַל מְנָת שֶׁאֵין לְךָ עָלַי אוֹנָאָה" - אֵין לוֹ עָלָיו אוֹנָאָה, "עַל מְנָת שֶׁאֵין בּוֹ אוֹנָאָה" - הֲרֵי יֵשׁ בּוֹ אוֹנָאָה; הָכָא נַמִּי, "עַל מְנָת שֶׁלֹּא תְּשַׁמְּטֵנִי בַּשְּׁבִיעִית" - אֵין שְׁבִיעִית מְשַׁמַּטְתּוֹ, "עַל מְנָת שֶׁלֹּא תְּשַׁמְּטֵנִי שְׁבִיעִית" - שְׁבִיעִית מְשַׁמַּטְתּוֹ. תָּנָא: הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵירוֹ סְתָם - אֵינוֹ רַשַּׁאי לְתוֹבְעוֹ פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם. סָבַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה קָמֵיהּ דְּרַב לְמֵימַר: הָנֵי מִילֵּי בְּמַלְוֶה בִּשְׁטָר, דְּלָא עֲבַד אִינִישׁ דְּטָרַח דְּכָתַב שְׁטָר בְּצִיר מִתְלְתִין יוֹמִין. אֲבָל מַלְוֶה עַל פֶּה - לָא. אָמַר לֵיהּ רַב: הָכִי אָמַר חֲבִיבִי - אֶחָד הַמַּלְוֶה בִּשְׁטָר, וְאֶחָד הַמַּלְוֶה עַל פֶּה. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵירוֹ סְתָם - אֵינוֹ רַשַּׁאי לְתוֹבְעוֹ פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם, אֶחָד הַמַּלְוֶה בִּשְׁטָר וְאֶחָד הַמַּלְוֶה עַל פֶּה. אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב מַתָּנָה: לָא תֵּיתֵי אַרְבָּעִיךְ עַד דְּמָפֵּשְׁתָּ לֵהּ לְהָא שַׁמַּעְתָּא; מָנָא הָא מֵילְתָא דְּאָמוּר רַבָּנָן: הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵירוֹ סְתָם אֵינוֹ רַשַּׁאי לְתוֹבְעוֹ פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם, אֶחָד הַמַּלְוֶה בִּשְׁטָר וְאֶחָד הַמַּלְוֶה עַל פֶּה? אָמַר לֵיהּ: דִּכְתִיב "קָרְבָה שְׁנַת הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה"; מַשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר "קָרְבָה שְׁנַת הַשֶּׁבַע" אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהִיא שְׁנַת שְׁמִטָּה? אֶלָּא מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה" - לוֹמַר לְךָ: [אִי] שְׁמִטָּה אַחֶרֶת שֶׁהִיא כָּזוֹ, וְאִיזוֹ - זוֹ הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵירוֹ סְתָם, שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לְתוֹבְעוֹ בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם, דְּאָמַר מָר: שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּשָׁנָה חְשׁוּב שָׁנָה. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הִפְּתִיחַ בֵּית הַצָּיְיר בְּשַׁבָּת חַיָּב חַטָּאת. מַתְקִיף לָהּ רַב פַּפָּא: וְכִי מַה בֵּין זֶה לְמִגּוּפָּה חֲבִירְתָהּ? אָמַר לֵיהּ: זֶה - חִבּוּר, וְזֶה אֵינוֹ חִבּוּר. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: שְׁלֹשָׁה לוּגִּין מַיִם שֶׁנָּפַל לְתוֹכָן קוֹרְטוֹב שֶׁל יַיִן, וּמַרְאֵיהֶן כְּמַרְאֵה יַיִן, וְנִבְלָה לְמִקְוֶה - לֹא פְּסָלוּהוּ. מַתְקִיף לָהּ רַב פַּפָּא: וְכִי מַה בֵּין זֶה לְמֵי צֶבַע? דְּתָנַן, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מֵי צֶבַע פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוֶה בִּשְׁלֹשָׁה לוּגִּין! אָמַר לֵיהּ רָבָא: הָתָם מַיָּא דִּצְבָעָא מִקָּרֵי, הָכָא - חַמְרָא מְזִיגָא מִקָּרֵי. - וְהָתָנֵי רַבִּי חִיָּיא: הוֹרִידוּ אֶת הַמִּקְוֶה! אָמַר רָבָא: לָא קַשְׁיָא: הָא - רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, הָא - רַבָּנָן. דְּתָנַן: שְׁלֹשָׁה לוּגִּין מַיִם

תוספות

ואף על גב דהשתא — בשביעית, לא קרינא ביה "לא יגוש", שהרי אם בא לגנשו בלא שביעית נמי אינו יכול — לא אמרינן: כיון דלא קרינן ביה "לא יגוש" לא קרינן ביה "שמוט", דסוף אתי לידי "לא יגוש". והכי משתמע ביה קרא: לא יגוש בזמנו את רעהו כי קרא שמטה קודם לכן. **מוסר שטרותיו לבית דין** — הוא פרוזבול שהתקין הלל, שכתוב בו: מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין שבמקום פלוני, שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה. **אין משמטין** — דלא קרינן ביה "לא יגוש", שהרי אינו תובע בלום. **לידי מיפרשא לי כו'** — **אין לו עליו אונאה** — שהמחמתה על מה שכתוב בתורה — תנאו קיים, ואם אמר לו "על מנת שאין בו אונאה" — אין זה מתנה שימחול לו אונאתו, אלא הוא התנה עמו שאינו אונהו במכר זה, והרי אנו רואים שיש בו אונאה, ובהאי מדרה שמואל דיש לו עליו אונאה. הכא נמי, אם אמר לו לזה "הלוני על מנת שלא תשמטני אתה בשביעית" — תנאי הוא זה, ואף על פי שהתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים. אבל אם אמר לו "על מנת שלא תשמטני שביעית" — השביעית אינה מסורה בידו להתנות שלא תהא השביעית משמטת, לפיכך אין כאן תנאי. חביבי — תרגום של "דודי". רבי חייא אחי אבוי היה. **שהוא כזו** — שקרויה שנה. **הפותח בית הצואר** — שעשה פה לחלוק חדש. **חייב** — שתיקן כלי. **האי דנקט לה הכא**, משום דאמר רב יהודה לעיל: המלוה את חברו לעשר שנים כו' ואותביה רב כהנא — נקט נמי לכולהו הנך מילי דשמעתין דאמרינהו רב יהודה ואותביה רב כהנא. **וכי מה בין זה למוגפת החבית** — דאמרינן בפרק "חבית שנשברה" (שבת קמו,א) דמתיז ראשה בשבת בסיוף לפתוח את החבית. **זה** — דבית הצואר, היה חיבור, הלכך פתח תיקון חדש הוא זה. אבל המגופה, אף על פי שהיא טוחה על פי החבית בטיט — אין זה חיבור, והוה לה כפתוחה ועומדת. "חסר קורטוב" לא גרסינן ברב יהודה. **לא פסלוהו** — דיל בתר חזותא, ויין אינו פוסל את המקוה. ופסול מקוה במים שאובין — מדרבנן הוא. **והתני רבי חייא** — שלשת לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין, ומראיהן כמראה יין, ונפלו למקוה. **הורידו את המקוה** — מהכשרו לפסול. **הא רבי יוחנן בן נורי** — רב כרבי יוחנן בן נורי, דאזיל בתר חזותא.

"חסר

"חסר קורטוב" גרסינן הכא ברישא ובסיפא. **לא פסלוהו** — משום דחסרו קורטוב. אבל אי הוו מעיקרא שלשת לוגין שלמים ונפל לתוכן קורטוב יין, ומראיהן כמראה יין — פסלוהו. והא דתני רבי חייא: הוזרזו את המקוה, כי האי תנא סבירא ליה. **לא פסלוהו** — טעמא דסיפא נמי משום דחסר קורטוב הוי, וגבי יין נמי הוי מצי למיתני כי האי גוונא ברישא, וניתניהו בחדא בבא הכי: שלשת לוגין מים חסר קורטוב שנפל לתוכן קורטוב יין או חלב, בין שמראיהן כמראה מים בין שמראיהן כמראה יין — לא פסלוהו. אלא כי אורחא דמילתא קתני להו, שהיין שהוא אדום הופך את המים ממראיהן, אבל החלב אין דרכו להפוך את מראיהן. הכל הולך אחר **המראה** — וגבי יין, אפילו הוו מעיקרא שלשת לוגין שלמין, ביזן דמראיהן כמראה יין — לא פסלוהו. ורב כוותיה סבר ליה. וגבי חלב, אף על גב דמעיקרא חסר קורטוב הוו — משלים להו חלב. **והא מיבעיא בעי** ליה **בו'** — אהא פרנין, דאוקימנא לרב כרבי יוחנן בן נורי ולא כרבנן. **דבעי רב פפא** — רב דאמר לעיל לא פסלוהו, היכי דמי? מי תני "חסר קורטוב" ברישא, ואי הוו שלמים פסלו, ודלא כרב, ואידהו דאמר כרבי יוחנן. או דלמא רב לא תני ברישא "חסר קורטוב", ואמרה לפלוגתיה דלעיל אפילו כרבנן. דרבנן תרוייהו בעו — שיעורא וחזותא, ורב דאמר כדברי הכל, דכולי עלמא חזותא מידחי בעינן, **לרב פשיטא ליה** — דרב תני "חסר קורטוב" ברישא. דלא בעי תנא קמא אלא שיעורא, ורב דקפיד נמי אחזותא — כרבי יוחנן בן נורי אמרה למילתיה. **אמר רב יוסף לא שמיעא לי הא שמעתא** — תלמידו של רב יהודה אני, ולא שמעתי מפיו שמועה זו דאמרן לעיל בשמניה: שלשה לוגין מים שנפל לתוכן כו'. **אמר ליה אביי כו'** — רב יוסף חלה ושכח תלמודו, והיה אביי מזכירו מה שקיבל הימנו. **ואת אמרת ניחלן** — בששנית משנה זו, אמרת לנו עליה ההיא מימרא דרב יהודה אמר רב, ופירשת לנו דרב לא הוה תני "חסר קורטוב" ברישא, ואמר למילתיה דלרבי הכל. הטובל שם — באותו מקום. **לא עלתה לו טבילה** — שמא כל מים שהיו בחבית עומדים יחד, ושמא בא זה ראשו ורובו במים שאובין, וזה אחד מן הפוסלין את התרומה. **אי אפשר לשלשת לוגין בו'** — לא גרסינן, דהא ודאי אפשר, אלא חיישינן לשמא. וסיפא דמילתא מוכחא דמשום שמא הוא, דאמרינן לקמן טעמא משום דמוקמינן גברא דאחזוקיה. **תניא נמי הכי** — דחיישינן בים הגדול למשקין הנופלין בו שהם עומדים במקומם. **חבית** של יין — גרסינן בברייתא. והכי גרסינן בתוספתא (דמקואות פרק חמישי). **וכן כבר** של **תרומה שנפל שם** — אחר שטבל זה ועלה. **גמ'** — שמא היין עומד במקומו, ונטמא מחמת האדם וחזר וטימא את הכבר. **מאי וכן** — פשיטא, ביזן דחיישת לשמא היין עומד במקומו — איכא למיחש שנטמא הכבר! **מהו דתימא** — אף על גב דלגבי טבילה חיישינן, לגבי כבר לא חיישינן, דהא מילתא ספיקא היא אי קאי יין בדובתיה אי לא. וגבי גברא הוא דאמרינן לא עלתה לו טבילה, אוקי גברא אחזוקיה והוא טמא היה, ובטבילה ספק אתה בא לטהרו — אל תטהרנו מספק. והכא אוקי תרומה אחזוקה, והיא בחזקת טהורה קימא, קא משמע לן. **משנה שלא השם הטחייבו מלקות מחייבו תשלומין** — מלקות — משום "לא תעשה", ותשלומין — משום "באשר זמם". **השם** — המקרא. **כל המשלם אינו לוקה** — דכתיב "כדי רשעתו", משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות. ובמסכת כתובות (לב,א) מקשינן: ונימא כל הלוקה אינו משלם, וילקו כל הזוממין ולא ישלמו! ומשנינן: בפירוש רבתה תורה עדים זוממין לתשלומין. וליקיף לה התם. **אין לוקין אלא ארבעים** — משום "באשר זמם". אבל משום "לא תעשה" לא לקי, כדמפרש בגמרא.

מוציא

חֶסֶר קוֹרְטוֹב, שֶׁנָּפַל לְתוֹכָן קוֹרְטוֹב יַיִן וּמַרְאֵיהֶן כְּמַרְאֵה יַיִן, וְנָפְלוּ לַמִּקְוֶה - לֹא פְּסָלוּהוּ. וְכֵן שְׁלֹשָׁה לוּגִּין מַיִם חֶסֶר קוֹרְטוֹב שֶׁנָּפַל לְתוֹכָן קוֹרְטוֹב חֹלֶב, וּמַרְאֵיהֶן כְּמַרְאֵה מַיִם, וְנָפְלוּ לַמִּקְוֶה - לֹא פְּסָלוּהוּ. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַמַּרְאֶה.

גְּמָ' הָא מַיְּבָעְיָא בָּעֵי לָהּ רַב פַּפָּא, דְּבָעֵי רַב פַּפָּא: רַב תָּנֵי "חֶסֶר קוֹרְטוֹב" בְּרֵישָׁא, אֲבָל שְׁלֹשָׁה לוּגִּין לְתַנָּא קַמָּא פְּסָלִי, וְאָתָא רַבִּי יוֹחָנָן לְמֵימַר: הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַמַּרְאֶה, וְרַב אוֹמֵר כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי. אוֹ דִלְמָא: רַב לָא תָּנֵי "חֶסֶר קוֹרְטוֹב" בְּרֵישָׁא, וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי כִּי פְּלִיג - אַסֵּיפָא הוּא דְּפָלֵיג, וְרַב דְּאָמַר כְּדִבְרֵי הַכֹּל? - לְרַב פַּפָּא מִיבָּעְיָא לֵיהּ, לְרַבָּא פְּשִׁיטָא לֵיהּ.

אָמַר רַב יוֹסֵף: לָא שְׁמִיעָא לִי הָא שְׁמַעְתָּא. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: אַתְּ אָמַרְתָּ לָהּ נִיחְלַן, וְהָכִי אָמְרַתְּ לָנוּ דְּרַב לָא תָּנֵי "חֶסֶר קוֹרְטוֹב" בְּרֵישָׁא, וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי כִּי פְּלִיג - אַסֵּיפָא הוּא דְּפָלֵיג, וְרַב דְּאָמַר כְּדִבְרֵי הַכֹּל. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: חֲבִית מְלֵיאָה מַיִם שֶׁנָּפְלָה לַיָּם הַגָּדוֹל - הַטּוֹבֵל שָׁם לֹא עָלְתָה לוֹ טְבִילָה, וְתַנְיָא נָמֵי הָכִי: חֲבִית מְלֵיאָה יַיִן שֶׁנָּפְלָה לַיָּם הַגָּדוֹל - הַטּוֹבֵל שָׁם לֹא עָלְתָה לוֹ טְבִילָה, חֵישִׁינַן לִשְׁלֹשָׁה לוּגִּין שֶׁאוּבִין שֶׁלֹּא יְהוּ בְּמָקוֹם אֶחָד. וְכֵן כֹּהֵן שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנָּפַל שָׁם טָמֵא. מַאי "וְכֵן"? - מָהוּ דְּתֵימָא: הָתָם אוֹקֵי גַּבְרָא אַחֲזָקֵיהּ, הָכָא אוֹקֵי תְּרוּמָה אַחֲזָקָה, קָא מַשְׁמַע לָן. משנה "מְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁחַיָּיב לַחֲבֵירוֹ מָאתַיִם זוּז", וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִין - לוֹקִין וּמְשַׁלְּמִין, שֶׁלֹּא הָשִׁים הַמְבִיאָן לִידֵי מַכּוֹת מְבִיאָן לִידֵי תַּשְׁלוּמִין, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים כָּל הַמְשַׁלֵּם אֵינוֹ לוֹקֶה. "מְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא חַיָּיב מַלְקוּת אַרְבָּעִים", וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִין - לוֹקִין שְׁמוֹנִים, מִשּׁוּם "לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר" וּמִשּׁוּם "עֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם", דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין לוֹקִין אֶלָּא אַרְבָּעִים. גמרא**

בשלמא

אמר רב יהודה אמר רב חבית מלאה מים — כך גירסת הקונטרס. ואקשה: לא עלתה לו טבילה — משום מים שאובין. ולא נראה, דהא מדשוי להו השקה במחברים לטהרם מטומאה — הוא הדין לענין טבילה נמי. ועוד, דאמרינן בביצה (יח,ב): מטבילין כלי על גבי מימיו לטהרו. והיכי סלקא דעתיה לטבילה לגו מנא? הא דמים שבתוכו שאובין ולא מיערב; ובהשקה בעלמא עדיף להו! אלא ודאי נעשין מחוברין גם לענין טבילה. לכך נראה דגרסינן במילתיה דרב יהודה "חבית מלאה יין". ולכך לא עלתה לו טבילה — דמי הים קו וקיימי, ושמא עדיין הוא צבור ועומד במקומו ואיסור ניכר, וטובל ביין. אבל נזרא בעלמא לא, דודאי מתערב במים, ואז לא היה בעין ועלתה לו טבילה. ומיירי ביין לבן שאינו משנה מראית המים, דאי ביין אדום — ניחוש אם שינה מראית המים אם לא. **תניא** נמי הכי חבית מלאה יין — וגם רש"י לא גריס הכא "מים" כי אם "יין", דאם לא כן, מאי קאמר: וכן כבר של תרומה שנפל לשם טמא? והא [אפילו] בעינייהו ולא נתערבו, מכל מקום אינה מקבלת טומאה (וטהרה) [דטהרו] בהשקה, דהרי הם מחוברין למקוה! וחכי תנן בביצה (יח,ב): מטבילין כלי על גבי מימיו לטהרו.

לוקין ומשלמין שלא השם המביאן לידי מכות

מביאן לידי תשלומין — פירוש: מקרא דמביאן לידי מכות, דהיינו מ"לא תענה" — אינו מביאן לידי תשלומין, אלא מקרא "ועשיתם לו באשר זמם", ומשום הכי לוקה ומשלם. משמע דאי ליכא אלא חד קרא — אינו לוקה ומשלם. ונקשה: הא אמרינן ב"השוכר את הפועלים" (בבא מציעא צא,א): החותם פי פרה לדוש בה — לוקה ומשלם, אף על גב דליכא אלא חד לאו ד"לא תחסום"! לכך פירש הרב רבינו מאיר מבורגוני דהכי קאמר: שלא השם המביאן לידי מכות — אינו צריך להביאן לידי תשלומין. דתשלומין לא בעו אזהרה, דאי בעו אזהרה — ודאי לא לקי, דלא למלקות אתא כי אם לתשלומין, כדאמרינן (מכות יג,ב): לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין אין לוקין עליו. אלא לא בעו אזהרה, דליכא אזהרה בשן ועין, וכתיב "שלם ישלם" בלא אזהרה. הלכך "לא תענה" למלקות אתא. וכן בורך ד"לא תחסום", על כרחך דאזהרה ד"לא תחסום" לא אתיא אלא למלקות, דתשלומין ממילא נפקא, דכיון דאינו ראשי לחסום — דין הוא שישלם מה שראויה לאבול באותה שעה. דליכא למימר דאזהרה אתא לממון ולא למלקות, דאם כן לכתוב קרא בלשון עשה: "האבל שור בדישו", ושמענא שפיר דאם לא האביל חייב. אלא על כרחך אזהרה כי אתא — למלקות אתא.

בשלמא

בשלמא לרבנן כתיב כדי רשעתו בר" — והאי רשע רוצה לומר ממון, כדמוכח בכתובות (לב,ב). אלא רבי מאיר מאי טעמא, פירוש: הא כתיב "כדי רשעתו", דמשמע משום רשעה אחת אתה מחייבו וכו'? ואם תאמר: ומאי פריך? והא בכתובות מוקי האי קרא ללוקין ולמיתה! ויש לומר, דבל זה מן הפירכא: אלא לרבי מאיר הוה ליה למדרש ולומר "רשעתו" — שאין אתה מחייבו משום שתי רשעיות, ולא ללוקין ולמיתה.

גמר ממוציא שם רע — ואם תאמר: לילפו נמי עדים זוממין ממוציא שם רע, דאף על פי דהאי לאו שאין בו מעשה, ולמה לי "והיה אם בן הכות הרשע"? ויש לומר: דמוציא שם רע גופיה לא ידענא דלקי אלא מ"והיה אם בן הכות הרשע" בדקאמר בפרק "נערה שנתפתתה" (כתובות מו,א): למדנו "יסרו" מ"ויסרו", "ויסרו" מ"בן", "בן" מ"בן", "והיה" אם בן הכות הרשע".

סבר לה כרבי עקיבא דאמר עדים זוממין קנסא הוא — פירוש: ולהכי ליף ליה ממוציא שם רע. ורבנן סברי ממונא הוא, ולהכי לא ליפלינן ליה ממוציא שם רע. משמע דלרבי מאיר אינו לוקה ומשלם אלא גבי קנס, אבל גבי ממון לא. ותקשה, דבפרק "השוכר את הפועלים" (בבא מציעא צא,א) תניא: דחוסם פי פרה ודש בה לוקה ומשלם ארבעה קבין לפרה ושלשה קבין לחמור, ומוקי לה כרבי מאיר דאית ליה לוקה ומשלם, והתם ממון הוא! ועוד, דאמרינן בפרק "אלו נערות" (כתובות לה,ב): רבי מאיר לוקה ומשלם אית ליה, מת ומשלם ליה ליה. משמע בכל ענין! וכן קשה מדרבנן דעל כרחך לא פליגי רבנן עליה דרבי מאיר אלא משום דסבירא להו דעדים זוממין ממונא הוא, ולכך לא מצי ליף ממוציא שם רע. אבל בקנס מודו, דילפינן לוקה ומשלם ממוציא שם רע. ובפרק "אלו נערות" (שם לב,א) גבי קנס פריך: הא קיימא לן דאינו לוקה ומשלם, פירוש: כרבנן דרבי מאיר. אלמא פליגי רבנן אפילו גבי קנס! ויש לומר: דוודאי בין לרבי מאיר בין לרבנן ליכא חילוק בין ממון לקנס לענין דין דלוקה ומשלם, דהא מ"כדי רשעתו" ילפינן ליה, ר"כדי רשעתו" כתיב גבי עדים זוממין. הלכך, לרבי מאיר דסבר עדים זוממין קנסא הוא, ושפיר ילפינן להו ממוציא שם רע למימרא דלוקין ומשלמין, אם כן "כדי רשעתו" דנכתב גבי דידהו דמשמעו שתי רשעיות — ליכא לאוקומה במלקות ממון, וצריכי לאוקומי במיתה ומלקות בדאיתא בפרק "אלו נערות", אם כן דואי אמר רבי מאיר בכל דוכתי דלוקה ומשלם אף לגבי ממון, דמהיכא תיתי למעוטי. אבל לרבנן, דסבירא להו דעדים זוממין ממונא הוא, לכך לא ילפינן ממוציא שם רע דלוקה ומשלם, והלכך דרשינן מקרא מ"כדי רשעתו בנספר" למעוטי שתי רשעיות בלבד, וממון דאינו לוקה ומשלם — מעתה יאמרו רבנן בכל מקום, אף גבי קנס, דאינו לוקה ומשלם, מ"כדי רשעתו", דהא משמע שפיר דאתי למעוטי כל שתי רשעיות, בין ממון בין קנס.

הא לא קשיא רבי יהודה לא סבר לה כרבי עקיבא — דאמר: עדים זוממין קנסא הוא. משמע הכא דלרבי עקיבא דאית ליה דעדים זוממין קנסא — לית ליה לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, דלא מצי ליף מהאי דינא. ושקדה, דהא רבי עקיבא אמר (מכות כא,ב): המקיים כלאים בכרם לוקה, פירש בערוך דהיינו שמניח אותו בסוף שדהו כשמצאה זרועה, דהוי לאו שאין בו מעשה! לכך נראה, דהמקיים כלאים בכרם היינו שעשה גדר סביב הכלאים. **אלא** מה להצד השוה שבהן שיש בהן צד חמור — זה אין צריך התראה, וזה לוקה ומשלם. ותימה: דהא אין זה פירכא שוה! ופירש רבינו יצחק: דפריך שכן הם משונים ביותר משאר מלקיות, שאין צריך התראה מה שאין כן בשאר מלקיות. ועוד יש לומר: שכן יש בהם צד חמור שהן לוקין על דיבורם, שלא עוו אלא במוצא פיהם. דדחי נמי פריך בירושלמי לעיל גבי והיא דגמרינן ממוציא שם רע, ופריך: מה למוציא שם רע שכן דיבור הוא. ורבי יהודה סבר: צד חמור לא פריך, לפירוש דירושלמי דעדים זוממין בדיבורן איתעביד מעשה. **ורבנן** האי לא תעניה מאי עבדי ליה — דהא דקאמר לעיל גבי "לא תעניה" משום דהוי לאו שאין בו מעשה — היינו אי לאו קרא ד"והצדיקו", אבל בתר דגלי לן קרא ד"והצדיקו" דשייך ביה מלקות, יש לנו לומר דלקי מ"לא תעניה". ואם תאמר: דלא לילקי משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין, ואין לוקין עליו. והכא האי לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין ערות נפשות! מיהו יש לומר דעדיפא משני, דלגבי מלקות גופיה איצטריך לאזהרה כדפרישית, אבל לעיל גבי מאתים זו קשה: למה לי "כדי רשעתו" לומר דלא לקי? תיפוק ליה מ"לא תעניה" הוי לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין ואין לוקין עליו! וכי תימא: לגבי אזהרת ממון דנפקא מינה לא חשיב לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין — זה אינו, דהא אמרינן בפרק "מי שהחשיך" (שבת קנד,א) דמחמר בשבת דלא לקי משום דנפיק מ"לא תעשה מלאכה אתה ובהמתך", וההוא הוי לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין במלאכת גופו. אף על גב דבמחמר גופיה ליכא שום צד דמיתת בית דין, מכל מקום חשיב ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין ביון דלאו דידיה אתיא נמי למיתת בית דין — הכא נמי לא שנא! ויש לומר: דשאני הכא דגלי קרא, כדאמר רחמנא "והיה אם בן הכות הרשע" מכלל דלקי משום לה תעניה, דלא ענש אלא אם כן הוזהיר. אבל מכל מקום קשה לעיל (מכות ב,ב) דפריך: ותיפוק ליה מ"לא תעניה" "והיה אם בן הכות הרשע" — לישני: אי לאו דגלי קרא, הוה אמינא דלא לקי משום ד"לא תעניה" לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין כדפרישית! ויש לומר: דעדיפא מיניה משני. ועוד יש לומר: דפריך לרבי מאיר, דנפקא ליה אזהרה לעדים זוממין מ"לא יוסיפו לעשות". **לאזהרה** לעדים זוממים — ואם תאמר: לעיל גבי מעידים שחייב מאתים זו — לימא האי טעמא לרבנן, למה ליה למימר מ"כדי רשעתו" נפקא? ויש לומר, דהכי קאמר: לאזהרת עדים זוממין שמעידין באיש פלוני שחייב מלקות דלא הוי לקי מ"כאשר זמם" אי לאו הזהיר, דלא ענש ענוש הגוף אלא אם כן הוזהיר. אבל לעיל, דמיירי מ"כאשר זמם" דממון — ודאי לא בעי אזהרה.

להכרוזה

בְּשִׁלְמָא לְרַבָּנַן - "כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ" כְּתִיב, מְשׁוּם רִשְׁעָה אַחַת אַתָּה מְחַיְּבוֹ, וְאִי אַתָּה מְחַיְּבוֹ מְשׁוּם שְׁתֵּי רִשְׁעִיּוֹת. אֶלָּא רַבִּי מֵאִיר מַאי טַעְמָא? אֲמַר עוּלָּא: נֶגְמַר מְמוֹצִיא שֵׁם רָע, מַה מּוֹצִיא שֵׁם רָע לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם - אַף כָּל לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם. - מַה לְמוֹצִיא שֵׁם רָע שֶׁכֵּן קָנֵס! - סָבַר לָהּ כְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּאָמַר: עֵדִים זוֹמְמִין קְנָסָא הוּא. אִיפָּא דְּמַתְנֵי לְהָא דְּעוּלָּא אַהָא, דְּתַנְיָא: "לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר" וגו' - בָּא הַכָּתוּב לְיִתֵּן עֲשֵׂה אַחַר לֹא תַעֲשֶׂה, לוֹמַר שֶׁאֵין לוֹקִין עָלָיו, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה, אֶלָּא מִשּׁוּם דַּהֲוָה לֵיהּ לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה, וְכָל לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה אֵין לוֹקִין עָלָיו. מִכְּלָל דְּרַבִּי יְהוּדָה סָבַר לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה לוֹקִין עָלָיו. מְנָא לֵיהּ? אֲמַר עוּלָּא: גֶּמַר מְמוֹצִיא שֵׁם רָע, מַה מּוֹצִיא שֵׁם רָע לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה לוֹקִין עָלָיו - אַף כָּל לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה לוֹקִין עָלָיו. - מַה לְמוֹצִיא שֵׁם רָע שֶׁכֵּן לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם! אֶלָּא אֲמַר רֵישׁ לָקִישׁ: גֶּמַר מֵעֵדִים זוֹמְמִין, מָה עֵדִים זוֹמְמִין לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה לוֹקִין עָלָיו - אַף כָּל לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה לוֹקִין עָלָיו. - מַה לְּעֵדִים זוֹמְמִין שֶׁכֵּן אֵין צְרִיכִין הַתְרָאָה! - מוֹצִיא שֵׁם רָע יוֹכִיחַ. וְחָזַר הַדִּין, לֹא רְאִי זֶה פְּרִאי זֶה וְלֹא רְאִי זֶה פְּרִאי זֶה, הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן - לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה וְלוֹקִין עָלָיו - אַף כָּל לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה לוֹקִין עָלָיו. - מַה לְהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁכֵּן קָנֵס! - הָא לָא קַשְׁיָא, רַבִּי יְהוּדָה לָא סָבַר לָהּ כְּרַבִּי עֲקִיבָא. - אֶלָּא, מַה לְהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁכֵּן יֵשׁ בָּהֶן צַד חָמוּר! - וְרַבִּי יְהוּדָה, צַד חָמוּר לָא פָּרֵיךְ. וְרַבָּנַן, הַאי לֹא תַעֲנֶה בְּרֵעֲךָ עַד שֶׁקֶר" מַאי דְּרָשְׁה בֵּיהּ? - הַהוּא מְיַבְּעֵי לֵיהּ לְאַזְהָרָה לְעֵדִים זוֹמְמִין. וְרַבִּי מֵאִיר, אַזְהָרָה לְעֵדִים זוֹמְמִין מְנָא לֵיהּ? אֲמַר רַבִּי יְרְמְיָה: נָפְקָא לֵיהּ מִ"וְהִנִּשְׁאָרִים יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא יֹסִיפוּ עוֹד". - וְרַבָּנַן, הַהוּא מְיַבְּעֵי לֵיהּ

להכרוזה

מוציא שם רע — "לא מצאתי לבתך בתולים". לוקה ומשלם — דכתיב (דברים כב): "ויסרו אותו וענשו אותו", ואמרינן בכתובות (מו,א): "ויסרו" — זה מלקות, וליפלין לה מקראי. **שכן קנס** — וכל קנס חידוש הוא, ומחידוש לא ילפינן למוגמע. **איבא דמתני לה** — להא דעולא. **לומר שאין** לוקין עליו — שהעשה האמור אחריו — תקנתו וכפרתו על עבירת הלאו. **לא מן השם הוא זה** — אין טעם זה עיקר, דלאו שניתק לעשה אין לוקין עליו. אלא מפני מה המותיר אינו לוקה — לפי שהוא לאו שאין בו מעשה. **נמר מעדים זוממין מה עדים זוממין לאו שאין בו מעשה ולוקין** — עדים זוממין לוקין על דיבורם בעדי בן גרושה ובן חלוצה. **עדים זוממין אין צריכין התראה** — בכתובות אמרינן טעמא, ב"אלו נערות" (לג,א): נתרי בהו אימת כר'. אבל כל שאר ענשין בבית דין של מטה צריכין התראה. **צד חמור לא פריך** — הואיל וחזמרו של זה אינו חומרו של זה — אין טעם המלקות תלוי בו. **לאזהרה לעדים זוממין** — לענשן בדין הזמה. ולא ניתן לענוש מלקות, אלא שלא היה לו לענשן בדין הזמה אלא אם כן הוזהיר. **והנשארים ישמעו ויראו ולא יוסיפו** לעשות — הרי אזהרה בפרשת עדים זוממין כתיב.

להכרוזה

[ד.]

הַכֹּל מוֹדִין בְּצָרָה שֶׁהוּא חַיָּב. מַה פְּלִיגִין? בַּחֲלוּצָה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: הוּא אֵינוֹ חַיָּב עַל הַחֲלוּצָה, וְהָאַחִין חַיָּבִין עַל הַחֲלוּצָה. מִלֵּיהוֹן דְּרַבָּנִין אָמְרִין: חֲלִיצָה - פְּטוּר. שִׁמְעוֹן בַּר בָּא בְּעָא קֳמֵי רַבִּי יוֹחָנָן: מַה בֵּין חוֹלֵץ וּמָה בֵּין מְגָרֵשׁ? אֲמַר לֵהּ: אַתְּ סָבוּר חֲלִיצָה קְנָיָן? אֵינָהּ אֶלָּא פְּטוּר! אֵין הָאַחִין חַיָּבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם אִשְׁתּוֹ שֶׁל חוֹלֵץ, אֲבָל חַיָּבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם אִשְׁתּוֹ שֶׁל מֵת.

רַבִּי יוּדָן בְּעָא כְּמָה דְּאָמַר: בֵּין הוּא בֵּין אַחִין - אֵינָן חַיָּבִין עַל הַחֲלוּצָה אֲבָל חַיָּבִין עַל הַצָּרָה.

[ד:]

נִיחָא, הוּא אֵינוֹ חַיָּב עַל הַחֲלוּצָה שֶׁכְּבָר נִרְאָה לִפְטוֹר בָּהּ, וְחַיָּב עַל הַצָּרָה שֶׁלֹּא נִרְאֲה לִפְטוֹר בָּהּ, אַחִין - מַה בֵּין חֲלוּצָה אֲצָלוֹ, מַה בֵּין צָרָה אֲצָלוֹ? חָזַר וְאָמַר: אֵין אַתְּ יוֹדֵעַ מִשֵּׁם מָה אַתְּ מְחַיְּבוֹ, אֵין מִשּׁוּם אִשְׁתּוֹ שֶׁל חוֹלֵץ אִי מִשּׁוּם אִשְׁתּוֹ שֶׁל מֵת.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: מָה אַתְּ סָבוּר חֲלִיצָה קְנָיָן? אֵינָהּ אֶלָּא פְּטוּר! אֵין הָאַחִין חַיָּבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם אִשְׁתּוֹ שֶׁל חוֹלֵץ, אֲבָל חַיָּבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם אִשְׁתּוֹ שֶׁל מֵת. רַבִּי יוּדָן בָּעֵי: כְּמַאן דְּאָמַר: הַכֹּל מוֹדִין בְּצָרָה שֶׁהוּא חַיָּב. קִדֵּשׁ אֶחָד מִן הַשּׁוּק אֶת אַחַת מֵהֶן, וּבָא הַיָּבָם וְחָלַץ לָהּ, וּבָא עָלֶיהָ - וּפְקָעוּ מִמֶּנָּה קִדּוּשִׁין. חָלַץ לַחֲבֶרְתָּהּ, וּבָא עָלֶיהָ - לְמַפְרֵעַ חָלוּ עָלֶיהָ קִדּוּשִׁין? אָמַר רַבִּי שַׁמַּי: לָא כֵן אָמַר רַבִּי יַנַּאי: נִמְנוּ שְׁלֹשִׁים וְכַמָּה זְקֵנִים: מִנַּיִן שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בִּיבָמָה? תַּלְמוּד לוֹמַר (דְּבָרִים כה, ה): "לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר"; שֶׁלֹּא יְהֵא לָהּ הֲוָיָה אֵצֶל אַחֵר. אֲמַר לֵהּ רַבִּי יוֹחָנָן: וְלָא מַתְנִיתָא הִיא? "אוֹ לְאַחַר שֶׁיַּחֲלֹץ לִיךְ יְבָמִיךְ - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת".

[ה.]

וְהָיָה רַבִּי יוֹחָנָן מְקַלֵּס לָהּ (יְשַׁעְיָה מו, ו): "הַזָּלִים זָהָב מִכִּיס", (מִשְׁלֵי ג, כא): "בְּנִי אַל יָלֻזוּ מֵעֵינֶיךָ", (מִשְׁלֵי כז, יא): "חֲכַם בְּנִי וְשַׂמַּח לִבִּי", (מִשְׁלֵי ט, ט): "תֵּן לְחָכָם וְיֶחְכַּם עוֹד", (מִשְׁלֵי א, ה): "יִשְׁמַע חָכָם וְיוֹסֶף לֶקַח". אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: בָּתַר כָּל אִלֵּין קְלוּסַיָּא - יָכוֹל הוּא אֲנָה פָּתַר לַהּ כְּרַבִּי עֲקִיבָה, דְּרַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: יֵשׁ מַמְזֵר בִּיבָמָה. אֶלָּא תַּמָּן יְבָמָה אַחַת, וְהָכָא שְׁתֵּי יְבָמוֹת. שָׁנְיָא הִיא אִסּוּר יְבָמָה אַחַת. שָׁנְיָא הִיא אִסּוּר שְׁתֵּי יְבָמוֹת.

רַבִּי יוּדָן בְּעָא: כְּמַן דְּאָמַר: הוּא אֵינוֹ חַיָּב עַל הַחֲלוּצָה, אֲבָל הָאַחִים חַיָּבִין עַל הַחֲלוּצָה, חֲלִיצָה פְּטוּר, בִּיאָה פְּטוּר, כְּמָה דְּתֵימַר: חָלַץ לָהּ - נֶאֱסְרָה לָאַחִין. וְדִכְוָתַהּ: בָּא עָלֶיהָ - נֶאֱסְרָה לָאַחִין. תָּנֵי רַבִּי חִיָּה: מֵת הָרִאשׁוֹן יִיבֵּם הַשֵּׁנִי, מֵת הַשֵּׁנִי יִיבֵּם הַשְּׁלִישִׁי?! אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: מָה אַתְּ סָבַר, הִיא חֲלִיצָה הִיא בִּיאָה? כֵּיוָן שֶׁחָלַץ לָהּ נֶעְקְרָה הֵימֶנָּה זִקַּת הַמֵּת לְמַפְרֵעַ, לְמַפְרֵעַ חָל עָלֶיהָ אִסּוּרוֹ שֶׁל מֵת אֵצֶל הָאַחִין, אֲבָל אִם בָּא עָלֶיהָ - אִשְׁתּוֹ הִיא. וְתָנֵי רַבִּי חִיָּא: מֵת הָרִאשׁוֹן יִיבֵּם הַשֵּׁנִי, מֵת הַשֵּׁנִי יִיבֵּם הַשְּׁלִישִׁי.

אֲחוֹתוֹ - מֵאִמּוֹ נִשּׂוּאָה לְאָחִיו מֵאָבִיו.

אֲחוֹת אִמּוֹ - גְּבַר וּבְרֵהּ נְסִיבִין תַּרְתֵּין אַחְוָן.

אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ - תְּרִין אַחִין נְסִיבִין לְתַרְתֵּין אַחְוָן.

וְאֵשֶׁת אָחִיו מֵאִמּוֹ - נֶאֱמַר כָּאן אַחָוָה, וְנֶאֱמַר לְהַלָּן (בְּרֵאשִׁית מב, יג): "שְׁנֵים־עָשָׂר עֲבָדֶיךָ אַחִים אֲנַחְנוּ". מָה אַחִים שֶׁנֶּאֱמַר לְהַלָּן - בְּאַחִים מִן הָאָב הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אַף אַחִים שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן - בְּאַחִים מִן הָאָב הַכָּתוּב מְדַבֵּר.

[ה:]

אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: נֶאֱמַר כָּאן יְשִׁיבָה וְנֶאֱמַר לְהַלָּן יְשִׁיבָה (דְּבָרִים יז, יד): "וִירִשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ"; מַה יְשִׁיבָה שֶׁנֶּאֱמַר לְהַלָּן - יְשִׁיבָה שֶׁיֵּשׁ עִמָּהּ יְרֻשָּׁה, אַף יְשִׁיבָה שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן - יְשִׁיבָה שֶׁיֵּשׁ עִמָּהּ יְרֻשָּׁה. רַבִּי אַבּוּן בַּר בִּיסְנָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן דְּבֵית גַּבְרִין: "יֵשְׁבוּ" - אֶת שֶׁיְּשִׁיבָתָן בְּבֵית אֶחָד, יָצְאוּ אַחִים מִן הָאֵם, שֶׁזֶּה הוֹלֵךְ לְבֵית אָבִיו וְזֶה הוֹלֵךְ לְבֵית אָבִיו. "יַחְדָּו" - פֹּרֶט לְאֵשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ.

רַבִּי בּוּן בַּר חִיָּא אָמַר: רַבִּי בָּא בַּר מַמָּל בָּעֵי: אַיְלוֹנִית וְאֵשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ הָיוּ בַּפָּרָשָׁה. מָה חֲמִית מֵימַר אַיְלוֹנִית צָרָתָהּ מֻתֶּרֶת, וְאֵשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ צָרָתָהּ אֲסוּרָה? אָמַר לֵהּ: אַיְלוֹנִית מִטַּעַם אַחֵר הוֹצִיאָתָהּ, "אֲשֶׁר תֵּלֵד" (דְּבָרִים כה, ו) - יָצְאָת זוֹ שֶׁאֵינָהּ יוֹלֶדֶת. לֹא דַיֶּךָ שֶׁאֵינָהּ מִתְיַבֶּמֶת, אֶלָּא שֶׁאַתְּ מְבַקֵּשׁ לֶאֱסֹר צָרָתָהּ? ! אֲבָל אֵשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ עֶרְוָה הִיא, וְעֶרְוָה פּוֹטֶרֶת צָרָתָהּ.

אַסִּי אָמַר: צָרַת אַיְלוֹנִית אֲסוּרָה. מַתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל אַסִּי: 'וְכֻלָּן אִם מֵתוּ אוֹ מֵאֲנוּ אוֹ נִתְגָּרְשׁוּ אוֹ שֶׁנִּמְצְאוּ אַיְלוֹנִיּוֹת - צָרוֹתֵיהֶן מֻתָּרוֹת'. רַבִּי בּוּן בַּר חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי בָּא בַּר מַמָּל: מַה דְּמַר אַסִּי כְּרַבִּי מֵאִיר. דְּרַבִּי מֵאִיר אָמַר: כָּל שֶׁאֵין אַתְּ מְיַבְּמֵנִי - אֵין אַתְּ מְיַבֵּם צָרָתוֹ.

'וְכֻלָּתוֹ' - אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: זֹאת אוֹמֶרֶת, שֶׁמָּתַר לְאָדָם לִשָּׂא אֶת אֵשֶׁת בֶּן אָחִיו.

הֲלָכָה ב: מַתְנִיתִין: הֲרֵי אֵלּוּ פּוֹטְרוֹת צָרוֹתֵיהֶן וְצָרוֹת צָרוֹתֵיהֶן, מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם עַד סוֹף הָעוֹלָם. וְכֻלָּם אִם מֵתוּ אוֹ מֵאֲנוּ אוֹ נִתְגָּרְשׁוּ אוֹ שֶׁנִּמְצְאוּ אַיְלוֹנִיּוֹת - צָרוֹתֵיהֶן מֻתָּרוֹת, שֶׁאֵין אַתְּ יָכוֹל לוֹמַר בַּחֲמוֹתוֹ וְאִם חֲמוֹתוֹ וְאִם חָמִיו שֶׁנִּמְצְאוּ אַיְלוֹנִיּוֹת אוֹ שֶׁמֵּאֲנוּ.

גְּמָרָא: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מְמָאֶנֶת הִיא בַּיָּבָם לַעֲקֹר זִקַּת הַמֵּת, לְהַתִּיר צָרָה לְאָבִיהָ וְכַלָּה לְחָמִיהָ.

[ו.]

רַב וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ תְּרֵיהוֹן אָמְרִין: אֵינָהּ מְמָאֶנֶת בַּיָּבָם לַעֲקֹר זִקַּת הַמֵּת וּלְהַתִּיר צָרָה לְאָבִיהָ וְכַלָּה לְחָמִיהָ. רַב וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ כְּבֵית שַׁמַּי? ! דְּבֵית שַׁמַּי אוֹמְרִים בַּבַּעַל. מָה אֲנַן קָיְמִין? אִם בָּאוֹמֶרֶת: 'אִי אֶפְשִׁי לֹא בִּנְשׂוֹאֶיךָ וְלֹא בִּנְשׂוֹאֵי אָחִיךָ' - כָּל עַמָּא מוֹדֵיי שֶׁהִיא עוֹקֶרֶת. אֶלָּא כֵּן אֲנַן קָיְמִין, בָּאוֹמֶרֶת: 'אֶפְשִׁי בִּנְשׂוֹאִין'. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בָּאוֹמֶרֶת: 'אִי אֶפְשִׁי לֹא בִּנְשׂוֹאֶיךָ וְלֹא בִּנְשׂוֹאֵי אָחִיךָ'. רַב וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ תְּרֵיהוֹן אָמְרִין: בָּאוֹמֶרֶת: 'אִי אֶפְשִׁי בִּנְשׂוֹאֶיךָ, אֲבָל בִּנְשׂוֹאֵי אָחִיךָ - רוֹצָה אֲנִי'.

מַתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל רַבִּי יוֹחָנָן: 'וְכֻלָּן אִם מֵתוּ אוֹ מֵאֲנוּ אוֹ נִתְגָּרְשׁוּ אוֹ שֶׁנִּמְצְאוּ אַיְלוֹנִיּוֹת - צָרוֹתֵיהֶן מֻתָּרוֹת'. נִתְגָּרְשׁוּ וְלֹא הֵימֵנוּ? ! וְדִכְוָתָהּ מֵאֲנוּ הֵימֵנוּ? ! תֵּנֵי רַבִּי חִיָּה כֵּן: אִם מֵאֲנוּ אוֹ נִתְגָּרְשׁוּ בְּחַיֵּי הַבַּעַל - צָרוֹתֵיהֶן מֻתָּרוֹת, לְאַחַר מִיתַת הַבַּעַל - צָרוֹתֵיהֶן חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְיַבְּמוֹת!

אָמַר רַבִּי יוּדָן אָבִיו דְּרַבִּי: מַתְנִיתָא תִּפְתַּר שֶׁמֵּתוּ וְלֹא מֵאֲנוּ. דְּמַתְנִיתָא: 'כָּל הַיְכוֹלָה לְמָאֵן וְלֹא מֵאֲנָה - צָרָתָהּ חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת'. כֵּן מַתְנִיתָא: כָּל הַיְכוֹלָה לְמָאֵן וְלֹא מֵאֲנָה וּמֵתָה - צָרָתָהּ

חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת. אָמַר רַבִּי אַבָּא מָרִי: אֲפִלּוּ תֵּימַר בְּקַיֶּמֶת, תִּפְתֵּר, שֶׁאֵין שָׁם יָבָם אַחֵר אֶלָּא אָבִיהָ. רַבִּי יוֹנָה אָמַר: בִּלְבַד מִן הָאֵרוּסִין. רַבִּי יוֹסֵה אָמַר: אַף מִן הַנִּשּׂוּאִין. בְּמַחְזִירָה תְּנֵינָה[2] – חָזַר בּוֹ רַבִּי יוֹסֵה. אֲמַר לֵהּ רַבִּי פִּינְחָס: לָא־כֵן אַלְפַּן רַבִּי מִן הַנִּשּׂוּאִין? אֲמַר לֵהּ: וְהָא קְבִיעָה גַּבָּךְ כְּמַסְמֵרָא?

אָמַר רַבִּי זְעוּרָה קָמֵי רַבִּי מָנָא: יָאוּת אָמַר רַבִּי יוֹסֵה עַד לֹא יַחֲזֹר בָּהּ. אִלּוּ בִּתּוֹ מִן הַנִּשּׂוּאִין בְּלֹא אַיְלוֹנִית – צָרָתָהּ אֲסוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁנִּתּוֹסַף לָהּ 'אַיְלוֹנִית' – צָרָתָהּ מֻתֶּרֶת? אֲמַר לֵהּ: אַיְלוֹנִית כְּמִי שֶׁאֵינָהּ בָּעוֹלָם. אִלּוּ שְׁתֵּי יְבָמוֹת, אַחַת אַיְלוֹנִית וְאַחַת שֶׁאֵינָהּ אַיְלוֹנִית, וּבָא הַיָּבָם וְחָלַץ לָהּ וּבָא עָלֶיהָ, שֶׁמָּא פָּטַר בַּחֲבֵרְתָּהּ כְּלוּם?

[ו:]

הֲוֵי אַיְלוֹנִית כְּמִי שֶׁאֵינָהּ בָּעוֹלָם.

'בִּתּוֹ' – וּבִתּוֹ מְמָאֶנֶת? וְלֹא בְּנִשּׂוּאֵי תוֹרָה הִיא "אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה" (דְּבָרִים כב, טז). רַב חוּנָה בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: תִּפְתֵּר בִּקְטַנָּה שֶׁהִשִּׂיאָהּ אָבִיהָ וְנִתְגָּרְשָׁה, שֶׁהִיא כִּיתוֹמָה בְּחַיֵּי אָבִיהָ.

רַבִּי אַחָא, רַבִּי חֲנִינָה, בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: זֹאת אוֹמֶרֶת שֶׁאֵין קְטַנָּה יוֹלֶדֶת, דְּלָא־כֵן – תַּמְתִּין עַד שֶׁתַּגְדִּיל, וּתְמָאֵן בְּבַעְלָהּ, וְתַתִּיר צָרָתָהּ לַחֲתָנָהּ. כַּלָּתוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל מֵאֲנָה וּבְנָהּ עַל כְּתֵפָהּ. רַבִּי חִזְקִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי אַבָּהוּ: רַבִּי יוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד. תָּנֵי: 'עַד אֵימָתַי הַבַּת מְמָאֶנֶת? עַד שֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת. דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁיִּרְבֶּה הַשָּׂחֹר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עַד שֶׁתִּתְפַּשֵּׁט הַכַּף'. רַבִּי זְעוּרָה, רַבִּי חִיָּא, בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: עַד שֶׁתִּתְפַּשֵּׁט הַכַּף וְיֵהֵא הַשָּׂחֹר רַבֶּה עַל הַלָּבָן.

רַבִּי אַבָּהוּ, רַבִּי לְעָזָר, בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעְיָה: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוּדָן. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוּדָה. אַתָּא עוֹבָדָא קָמֵי רַבִּי יַסָּא, אָמַר: אֱזִלוֹן לְגַבֵּי רַבִּי אַבָּהוּ, דְּאִית לֵהּ אִלְפַּן הֲלָכָה כְּרַבִּי יוּדָה. אֲנַן לֵית לָן אִלְפַּן הֲלָכָה כְּרַבִּי יוּדָה. רַבִּי חֲנִינָה אָמַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוּדָה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לְצִפּוֹרַיָּא: אַתּוּן אָמְרִין בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוּדָה. וְלֵית הִיא כֵּן.

מַאי כַּדּוּן? חַבְרַיָּא בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה: מוֹדַיי רַבִּי יְהוּדָה, שֶׁאִם נִבְעֲלָה מִשֶּׁהֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת – שֶׁאֵין יְכוֹלָה לְמָאֵן. רַבִּי זְעוּרָה בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה: מוֹדַיי רַבִּי יוּדָה, שֶׁאִם נִתְקַדְּשָׁה מִשֶּׁהֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת – שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְמָאֵן. עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי זְעוּרָה, דְּאָמַר 'נִתְקַדְּשָׁה מִשֶּׁהֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת', הָא אִם נִתְקַדְּשָׁה עַד שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, וְנִבְעֲלָה מִשֶּׁהֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת – יְכוֹלָה הִיא לְמָאֵן, נִיחָא. עַל דַּעְתָּן דְּחַבְרַיָּא, דְּאִנּוּן אָמְרִין: 'נִבְעֲלָה מִשֶּׁהֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת', הָא אִם נִבְעֲלָה עַד שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת – יְכוֹלָה הִיא לְמָאֵן. וְזֶה אֵימַת עִבְּרָה וְיָלְדָה עַד שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, וְחָיָה הִיא? לָא־כֵן אָמַר רַבִּי רְדִיפָא, רַבִּי יוֹנָה בְּשֵׁם רַבִּי אֵילָא: אִתָּא עִבְּרָה וְיָלְדָה עַד שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת – הִיא וּבְנָהּ מֵתִים, מִשֶּׁהֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת – הִיא וּבְנָהּ חַיִּים. עִבְּרָה עַד שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, וְיָלְדָה מִשֶּׁהֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת – הִיא חָיָה וּבְנָהּ מֵת?! מַאי כַּדּוּן? רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, רַבִּי יְהוּדָה: עַד שֶׁיִּרְבֶּה שָׂחֹר, כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, עַל תְּנַאי קַדּוּשֵׁי הָרִאשׁוֹן בַּעַל.

---

[2] כְּשֶׁחָזַר עַל לְמוּדוֹ

עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יוּדָה דְּאָמְרִי: בְּסִימָנִין הַדָּבָר תָּלוּי - נִיחָא. עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דּוּ אֲמַר: לְכְשֶׁיּוֹסִיף בָּהּ קָנְיָן אַחֵר - מֵעַתָּה, אֲפִלּוּ גְּדוֹלָה? אָמַר רַבִּי יִצְחָק: וְכֵנִי, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְפָּרְצוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל בְּזִמָּה.

[ז.]

אָתְיָא עוֹבָדָא קֳמֵי רַבִּי יוֹסֵה, אָמַר: יִבְדְּקוּ דַּיָּיהָ. מַה, כְּרַבִּי יוּדָה? דְּרַבִּי יוּדָה אָמַר: עַד שֶׁיִּרְבֶּה שָׁחֹר. וְהָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אֵין בֵּין יְמוֹת הַנַּעֲרוּת לִימוֹת הַבַּגְרוּת, אֶלָּא שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בִּלְבַד? וְאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין עוֹשִׂין מַעֲשֶׂה. הָדָא דְתֵימַר: בְּתוֹךְ הַזְּמַן. אֲבָל לְאַחַר הַזְּמַן - עוֹשִׂין מַעֲשֶׂה? בְּרַם הָכָא, סָפֵק רָבֶה שָׁחֹר, סָפֵק לֹא רָבֶה שָׁחֹר - כּוֹפוֹ אֲנִי לִתֵּן גֵּט. רָבֶה הַשָּׁחֹר - אֵינוֹ נוֹגֵעַ בַּגֵּט.

הֲלָכָה ג: מַתְנִיתִין: כֵּיצַד פּוֹטְרוֹת צָרוֹתֵיהֶן? הָיְתָה בְתוֹ, אוֹ אַחַת מִכָּל הָעֲרָיוֹת הָאֵלּוּ נְשׂוּאָה לְאָחִיו הַשֵּׁנִי, וְלוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת, וּמֵת, כְּשֵׁם שֶׁבְּתוֹ פְּטוּרָה - כָּךְ צָרָתָהּ פְּטוּרָה, הָלְכָה צָרַת בְּתוֹ וְנִשֵּׂאת לְאָחִיו הַשֵּׁנִי, וְלוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת, וּמֵת, כְּשֵׁם שֶׁצָּרַת בְּתוֹ פְּטוּרָה - כָּךְ צָרַת צָרָתָהּ פְּטוּרָה, אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה.

גְּמָרָא: הֵיא מַתְנִיתָא: כָּל הַיְכוֹלוֹת לְמָאֵן וְלֹא מֵאֲנָה - צָרָתָהּ חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת. **הֲלָכָה ד: מַתְנִיתִין:** בְּאֵי זֶה צַד אִם מֵתוּ הֵן צָרוֹתֵיהֶן מֻתָּרוֹת? הָיְתָה בְתוֹ אוֹ אַחַת מִכָּל הָעֲרָיוֹת הָאֵלּוּ נְשׂוּאָה לְאָחִיו, וְלוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת, מֵתָה בְתוֹ אוֹ נִתְגָּרְשָׁה, וְאַחַר־כָּךְ מֵת אָחִיו - צָרָתָהּ מֻתֶּרֶת. וְכָל הַיְכוֹלָה לְמָאֵן וְלֹא מֵאֲנָה - צָרָתָהּ חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת.

גְּמָרָא: כְּנִי מַתְנִיתָא: כָּל הַיְכוֹלָה לְמָאֵן, וְלֹא מֵאֲנָה וּמֵתָה, צָרָתָהּ חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת.

הֲלָכָה ה: מַתְנִיתִין: שֵׁשׁ עֶרָיוֹת חֲמוּרוֹת מֵאֵלּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נְשׂוּאוֹת לַאֲחֵרִים, צָרוֹתֵיהֶן מֻתָּרוֹת: אִמּוֹ, וְאֵשֶׁת אָבִיו, וַאֲחוֹת אָבִיו, אֲחוֹתוֹ מֵאָבִיו, וְאֵשֶׁת אָחִיו מֵאָבִיו, וְאֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו.

גְּמָרָא: מָה אִינְהוּ חֲמוּרוֹת? הָכָא כְּרֵת וְהָכָא כְּרֵת, הָכָא מִמְּזֵר וְהָכָא מִמְּזֵר! מַהוּ חֲמוּרוֹת? שֶׁאֵינָן יְכוֹלוֹת לְהִנָּשֵׂא לְאַחִים שֶׁלֹּא בַּעֲבֵרָה.

[ז:]

וְתָנֵי רַבִּי חִיָּה כֵּן: וְכֵן אִם יְכוֹלוֹת לְהִנָּשֵׂא לְאַחִין שֶׁלֹּא בַּעֲבֵרָה - צָרוֹתֵיהֶן פְּטוּרוֹת מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם. תָּנֵי רַבִּי חִיָּה: אֵין צָרָה אֶלָּא מֵאָח בִּלְבַד. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: מַתְנִיתָא אָמְרָה כֵּן: מִפְּנֵי שֶׁהֵן נְשׂוּאוֹת לַאֲחֵרִים, צָרוֹתֵיהֶן מֻתָּרוֹת.

רַבִּי יִרְמְיָה בָּעֵי: וּתְהֵא צָרָה מִן הַשּׁוּק? אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: לָא שְׁמִיעַ רַבִּי יִרְמְיָה הָדָא דְתָנֵי רַבִּי חִיָּה? לָא שְׁמִיעַ לְמַתְנִיתִין: ׳מִפְּנֵי שֶׁהֵן נְשׂוּאוֹת לַאֲחֵרִים, צָרוֹתֵיהֶן מֻתָּרוֹת׳? חֲזַר וָמַר: אֵין דִּשְׁמִיעַ, אֶלָּא כֶּאֱנָשׁ דִּשְׁמִיעַ מִלָּה וּמַקְשֵׁי עֲלַהּ.

רַבִּי יִרְמְיָה בָּעֵי: הַבָּא עַל הַצָּרָה, מַהוּ שֶׁיְּהֵא חַיָּב עָלֶיהָ מִשּׁוּם אֵשֶׁת אָח? אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: אִלּוּ אֶפְשָׁר לְצָרָה בְּלֹא אֵשֶׁת אָח - יָאוּת. אֶפְשָׁר לְאֵשֶׁת אָח בְּלֹא צָרָה, אֶפְשָׁר לְצָרָה בְּלֹא אֵשֶׁת אָח? ! וְאֵשֶׁת אָח לֹא יְבִמְתּוֹ הִיא? אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בֵּי רַבִּי בּוּן: תִּפְתַּר שֶׁהָיָה לָהּ בָּנִים מֵאֲחִים.

הֲלָכָה ו: מַתְנִיתִין: בֵּית־שַׁמַּאי מַתִּירִין אֶת הַצָּרוֹת לָאֲחִים, וּבֵית־הִלֵּל אוֹסְרִין. חָלְצוּ - בֵּית־שַׁמַּאי פּוֹסְלִין מִן הַכְּהֻנָּה, וּבֵית־הִלֵּל מַכְשִׁירִין. נִתְיַבְּמוּ - בֵּית־שַׁמַּאי מַכְשִׁירִין וּבֵית־הִלֵּל פּוֹסְלִין. אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵלּוּ פּוֹסְלִין וְאֵלּוּ מַכְשִׁירִין - לֹא נִמְנְעוּ בֵּית־שַׁמַּאי מִלִּשָּׂא נָשִׁים מִבֵּית־

הִלֵּל, וְלֹא בֵּית־הִלֵּל מִבֵּית־שַׁמַּאי. כָּל הַטְּהָרוֹת וְהַטֻּמְאוֹת שֶׁהָיוּ אֵלּוּ מְטַהֲרִין וְאֵלּוּ מְטַמְּאִין - לֹא נִמְנְעוּ עוֹשִׂין טְהָרוֹת אֵלּוּ עַל גַּב אֵלּוּ.

גְּמָרָא: רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם נְהוֹרַי: טַעֲמוֹן דְּבֵית־שַׁמַּאי (דְּבָרִים כה, ה): "לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר"; הַחִיצוֹנָה לֹא תִהְיֶה לְאִישׁ זָר. אָתְיָא דְּבֵית־שַׁמַּאי כְּאֵלֵּין כּוּתַּיָא, שֶׁהֵן מְיַבְּמִין אֶת הָאֲרוּסוֹת וּמוֹצִיאִין אֶת הַנְּשׂוּאוֹת, דְּאִנּוּן דָּרְשִׁין: "חוּצָה" - הַחִיצוֹנָה. מַה מְקַיְּמִין כּוּתָאֵי (שָׁם): "וּבֵן אֵין לוֹ"? אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב דָּרוֹמָיָא קַמֵּי רַבִּי יוֹסֵה:

[ח.]

"וּבֵן אֵין לוֹ" - מִן הַנְּשׂוּאָה הַחִיצוֹנָה "לֹא תִהְיֶה לְאִישׁ זָר". אֲמַר לֵיהּ: לָא יְחַסְּדוּנָךְ כּוּתָאֵי דְּאַתְּ מְקַיֵּם דָּרְשֵׁיהוֹן. תָּנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: נוֹמֵיתִי לְסוֹפְרֵי כּוּתִים: מִי גָּרַם לָכֶם לִטְעוֹת? דִּלֵּית אַתּוּן דָּרְשִׁין כְּרַבִּי נְחֶמְיָה. דְּתָנֵי בְּשֵׁם רַבִּי נְחֶמְיָה: כָּל דָּבָר שֶׁהוּא צָרִיךְ לָמֵ"ד מִתְּחִלָּתוֹ, וְלֹא נִתַּן לוֹ, נִתָּן לוֹ הֵ"א בְּסוֹפוֹ. כְּגוֹן "לַחוּץ" - "חוּצָה". "לְשֵׁעִיר" - "שְׂעִירָה". "לְסָכּוֹת" - "סְכוֹתָה".

מְתִיבִין לְרַבִּי נְחֶמְיָה: וְהָא כְתִיב (תְּהִלִּים ט, יח): "יָשׁוּבוּ רְשָׁעִים לִשְׁאוֹלָה"? אָמַר רָבָא בַּר זַבְדָּא: לְדַיְטֵי הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל שְׁאוֹל.

תָּנֵי: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: רְאֵה הֵיאַךְ הֲלָכָה זוֹ רוֹוַחַת בְּיִשְׂרָאֵל, אִם לְקַיֵּם דִּבְרֵי בֵּית־שַׁמַּאי - הַוָּלָד מַמְזֵר מִדִּבְרֵי בֵּית־הִלֵּל. אִם לְקַיֵּם דִּבְרֵי בֵּית־הִלֵּל - הַוָּלָד מַמְזֵר מִדִּבְרֵי בֵּית־שַׁמַּאי. בֹּאוּ וְנִתַּקֵּן שֶׁיִּהוּ הַצָּרוֹת חוֹלְצוֹת וְלֹא מְיַבְּמוֹת. תָּנֵי: לֹא הִסְפִּיקוּ לְהַתְקִין, עַד שֶׁנִּטְרְפָה הַשָּׁעָה. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: וְאִם־כֵּן, מַה נַּעֲשֶׂה לַצָּרוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁנִּשְׂאוּ? אָמַר רַבִּי לְעָזָר: אַף־עַל־פִּי שֶׁנֶּחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּי וּבֵית הִלֵּל בְּצָרוֹת, מוֹדִין הָיוּ שֶׁאֵין הַוָּלָד מַמְזֵר. שֶׁאֵין מַמְזֵר אֶלָּא מֵאִשָּׁה שֶׁהִיא אֲסוּרָה עָלָיו אִסּוּר עֶרְוָה, וְחַיָּבִין עָלֶיהָ כָּרֵת. אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן: תָּאֵב אֲנִי שֶׁיְּהֵא לִי צָרַת הַבַּת, שֶׁאַשִּׂיאָהּ לַכְּהֻנָּה.

שָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: בְּנֵי צָרוֹת, מָה הֵן? אָמַר לָהֶן: הֲרֵי אַתֶּם מַכְנִיסִין אֶת רֹאשִׁי בֵּין שְׁנֵי הֶהָרִים הַגְּבֹהִים, בֵּין דִּבְרֵי בֵּית־שַׁמַּאי וּבֵין דִּבְרֵי בֵּית־הִלֵּל, בִּשְׁבִיל שֶׁיְּרִיצוּ אֶת מֹחִי! אֲבָל מֵעִיד אֲנִי עַל מִשְׁפַּחַת בֵּית עֲנוּבֵי מִבֵּית צְבוּעִים, וְעַל מִשְׁפַּחַת בֵּית נְקִיפֵי מִבֵּית קוֹשֵׁשׁ, שֶׁהָיוּ בְּנֵי צָרוֹת, וְהָיוּ בְּנֵי בְנֵיהֶם כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים, עוֹמְדִין וּמַקְרִיבִין עַל־גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ.

רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַעֲשֶׂה שֶׁנִּכְנְסוּ זְקֵנִים אֵצֶל רַבִּי דּוֹסָא בֶּן אַרְכִינָס, לִשְׁאֹל לוֹ עַל צָרַת הַבַּת. אָמְרוּ לוֹ: אַתְּ הוּא שֶׁאַתְּ מַתִּיר בְּצָרוֹת? אָמַר לוֹן: מַה שְׁמַעְתּוּן: 'דּוֹסָא'? 'בֶּן אַרְכִינָס'? אָמְרוּ לוֹ: 'בֶּן אַרְכִינָס'. אָמַר לוֹן: יוֹנָתָן אָחִי הוּא בְּכוֹר שָׂטָן[3] וּמְתַלְמִידֵי בֵּית־שַׁמַּאי. הִזָּהֲרוּ מִמֶּנּוּ! שְׁלֹשׁ מֵאוֹת תְּשׁוּבוֹת יֵשׁ לוֹ עַל צָרַת הַבַּת. אַזְלוֹן לְגַבֵּהּ, שְׁלַח וּכְתַב לֵיהּ: הִזָּהֵר, שֶׁחַכְמֵי יִשְׂרָאֵל נִכְנָסִין אֶצְלְךָ. עַלּוֹן וְיָתֵיב לְהוֹ קָמוֹי. הֲוָה מַסְבִּיר לְהוֹן וְלָא סָבְרִין, מִסְבַּר לְהוֹן וְלָא סָבְרִין. שָׁרְיָן מִתְנַמְנְמִין. אֲמַר לְהוֹן: מָה אַתּוּן מִתְנַמְנְמִין? שְׁרֵי מִשְׁדֵּי עֲלֵיהוֹן צְרִירִין[4]. וְאִית דָּמְרִין: בְּחַד תְּרֵע עַלּוֹן וּבְתְלָתָא נַפְקוּן. שְׁלַח, אֲמַר לֵיהּ: מַה שְׁלַחְתְּ לִי בְּנֵי נָשׁ בָּעוּ מֵילַף, וַאֲמַרְתְּ לִי: 'אִנּוּן חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל'? אֲתוּ לְגַבֵּהּ, אֲמְרוּן לֵיהּ: אַתְּ, מָה אַתְּ אָמַר? אֲמַר לְהוֹן:

---

[3] חָרִיף וְתַקִּיף

4 הִתְחִיל לְהַשְׁלִיךְ עֲלֵיהֶם צְרוֹרוֹת

[ח:]

עַל הַמְּדוֹכָה הַזֹּאת יָשַׁב חַגַּי הַנָּבִיא, וְהֵעִיד שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים: עַל צָרַת הַבַּת שֶׁתִּנָּשֵׂא לִכְהֻנָּה. וְעַל עַמּוֹן וּמוֹאָב שֶׁהֵן מְעַשְּׂרִין מַעְשַׂר עָנִי בַּשְּׁבִיעִית. וְעַל גֵּרֵי תַּדְמֹר שֶׁהֵן כְּשֵׁרִין לָבוֹא בְּקָהָל.

אָמַר: תְּלוֹן שְׁנֵי עֵינַי, דְּנָחֲמֵי לְחַכְמֵי יִשְׂרָאֵל. רָאָה אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְקָרָא עָלָיו (יְשַׁעְיָה כח, ט): ״אֶת מִי יוֹרֶה דֵּעָה״; זָכוּר אֲנִי, שֶׁהָיְתָה אִמּוֹ מוֹלֶכֶת עֲרִיסָתוֹ לְבֵית־הַכְּנֶסֶת, בְּשְׁבִיל שֶׁיִּתְדַּבְּקוּ אָזְנָיו בְּדִבְרֵי תוֹרָה. רָאָה אֶת רַבִּי עֲקִיבָה, וְקָרָא עָלָיו (תְּהִלִּים לד, יא): ״כְּפִירִים רָשׁוּ וְרָעֵבוּ״; מַכִּירוֹ אֲנִי שֶׁאָדָם גִּבּוֹר בַּתּוֹרָה הוּא. רָאָה אֶת רַבִּי לְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, וְקָרָא עָלָיו (תְּהִלִּים לז, כה): ״נַעַר הָיִיתִי, גַּם זָקַנְתִּי״; מַכִּירוֹ אֲנִי שֶׁהוּא דּוֹר עֶשְׂרִי לְעֶזְרָא. וְעֵינוֹי דְּמִין לְדִידֵהּ. אָמַר רַבִּי חֲנִינָה דְּצִפּוֹרִין: אַף רַבִּי טַרְפוֹן הָיָה עִמָּהֶן, וְקָרָא עָלָיו כְּהָדָא דְּרַבִּי לְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה.

רַב נַחְמָן בַּר יַעֲקֹב אָמַר: מְקַבְּלִין גֵּרִים מִן הַקָּרְדּוּיִין וּמִן הַתַּדְמוֹרִיִּים. רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: מַתְנִיתָה אָמְרָה כֵן: שֶׁגֵּרֵי תַדְמֹר כְּשֵׁרִין. תַּמָּן תָּנֵינַן: כָּל הַכְּתָמִין הַבָּאִין מֵרֶקֶם - טְהוֹרִין. הָא גֵּרֵי תַדְמוֹר - כְּשֵׁרִין. רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר שְׁמוּעָתָהּ. רַבִּי חֲנִינָה וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, חַד מַכְשִׁיר וְחַד מְקַבֵּל. מַן דְּמַכְשִׁיר - מְקַבֵּל. וּמַן דְּמְקַבֵּל - לָא מַכְשִׁיר. רַבִּי יוֹסֵה בֵּי רַבִּי בּוּן בְּשֵׁם רַב נַחְמָן בַּר יַעֲקֹב: אֲבָל לְיוֹחְסִין עַד נְהַר זְרוֹק. רַבִּי יוֹסֵה בֵּי רַבִּי בּוּן אָמַר: רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר עַד נְהַר זְרוֹק. וְחוֹרָנָה אָמַר עַד נְהַר וָאנִי. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: בֵּין הַנְּהָרוֹת כַּגּוֹלָה לְיוֹחְסִין. רַבִּי חֲנִינָה בְּרוֹקָא בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה: בְּנֵי מֵישָׁא, לָא חֲשׁוּ לְהוּ אֶלָּא מִשֵּׁם סְפֵק חֲלָלוּת. וְכֹהֲנִים שֶׁשָּׁם לֹא הִקְפִּידוּ עַל הַגְּרוּשׁוֹת. תַּמָּן קָרֵין לְמֵישָׁא - מֵתָה. לְמָדַי - חוֹלָה. עֵילָם וּגְוָבַאי - גּוֹסְסוֹת. חֶבֶל יָמָא - תְּכֵלְתָּא דְּבָבֶל. שְׁנוּיָא עֲנָיָא וְגוֹכְיָא וְצוֹצְרָיָה - תְּכֵילְתָּא דַּחֲבִיל יָמָא.

אַף־עַל־פִּי שֶׁנֶּחְלְקוּ בֵּית־שַׁמַּאי וּבֵית־הִלֵּל בְּצָרוֹת וּבְאַחְיוֹת, וּבְגֵט יָשָׁן, וּבְסָפֵק אֵשֶׁת אִישׁ, וּבְמְקַדֵּשׁ בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה, וְהַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְלָנָה עִמּוֹ בְּפָנְדְּקִי - לֹא נִמְנְעוּ בֵּית־שַׁמַּאי מִלִּשָּׂא נָשִׁים מִבֵּית־הִלֵּל, וְלֹא בֵּית־הִלֵּל מִבֵּית־שַׁמַּאי, אֶלָּא נוֹהֲגִין בֶּאֱמֶת וּבְשָׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (זְכַרְיָה ח, יט): ״וְהָאֱמֶת וְהַשָּׁלוֹם אֱהָבוּ״.

[ט.]

מַמְזֵרוּת בֵּינְתַיִם, וְאַתְּ אָמַר הָכֵן? ! הֵיךְ עֲבִידָא? קִדֵּשׁ הָרִאשׁוֹן בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה וְהַשֵּׁנִי בְּדִינָר: עַל דַּעְתֵּהוֹן דְּבֵית־שַׁמַּאי - מְקֻדֶּשֶׁת לַשֵּׁנִי וְהַוָּלָד מַמְזֵר מִן הָרִאשׁוֹן. עַל דַּעְתֵּהוֹן דְּבֵית־הִלֵּל - מְקֻדֶּשֶׁת לָרִאשׁוֹן וְהַוָּלָד מַמְזֵר מִן הַשֵּׁנִי. רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: מוֹדִין בֵּית־שַׁמַּאי לְבֵית־הִלֵּל לְחֻמְרִין. מֵעַתָּה בֵּית־הִלֵּל יִשְׂאוּ נָשִׁים מִבֵּית־שַׁמַּאי, דְּאִנּוּן מוֹדַיי לְהוֹן. וּבֵית־שַׁמַּאי לֹא יִשְׂאוּ נָשִׁים מִבֵּית־הִלֵּל, דְּלֵית אִנּוּן מוֹדַיי לְהוֹן!

רַבִּי הִלָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אֵלּוּ וָאֵלּוּ, כַּהֲלָכָה הָיוּ עוֹשִׂין. אִם כַּהֲלָכָה הָיוּ עוֹשִׂין, בָּדָא תָּנֵינַן: שָׁלְחוּ לָהֶן בֵּית־שַׁמַּאי וּפִתְחוּהָ, שֶׁבֵּית־שַׁמַּאי אוֹמְרִים: עַד שֶׁיִּפְתְּחוּת אֶת רֻבָּהּ! אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בֵּי רַבִּי בּוּן: עַד שֶׁלֹּא בָא מַעֲשֶׂה אֵצֶל בֵּית־הִלֵּל - הָיוּ בֵּית־שַׁמַּאי נוֹגְעִין בּוֹ. מִשֶּׁבָּא מַעֲשֶׂה אֵצֶל בֵּית־הִלֵּל - לֹא הָיוּ בֵּית־שַׁמַּאי נוֹגְעִין בּוֹ.

אָמַר רַבִּי אַבְמָרִי: יָאוּת, מַה תָּנֵינַן: טְמֵאוּ טְהָרוֹת - לְמַפְרֵעַ, לֹא מִכָּן וּלְהַבָּא. רַבִּי יוֹסֵה בֵּי רַבִּי בּוּן אָמַר: רַב וּשְׁמוּאֵל. חַד אָמַר: אֵלּוּ וָאֵלּוּ כַּהֲלָכָה הָיוּ עוֹשִׂין. וְחַד אָמַר: אֵלּוּ כְּהִלְכָתָן וְאֵלּוּ כְּהִלְכָתָן. מַמְזֵרוּת בֵּינְתַיִם, וְאַתְּ אָמַר הָכֵן! הַמָּקוֹם מְשַׁמֵּר, וְלֹא אֵרַע מַעֲשֶׂה מֵעוֹלָם. כְּהָדָא דְתָנֵי: כָּל הָרוֹצֶה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ, לְנָהֹג כְּחֻמְרֵי בֵּית־שַׁמַּאי וּכְחֻמְרֵי בֵּית־הִלֵּל - עַל זֶה נֶאֱמַר

(קֹהֶלֶת ב, יד): "וְהַכְּסִיל בַּחֹשֶׁךְ הוֹלֵךְ". כְּקַלֵּי אֵלּוּ וָאֵלּוּ - נִקְרָא רָשָׁע, אֶלָּא אוֹ כְּדִבְרֵי בֵּית־שַׁמַּאי - כְּקַלֵּיהֶם וּכְחֻמְרֵיהֶן. אוֹ כְּדִבְרֵי בֵּית־הִלֵּל כְּקַלֵּיהֶם וּכְחֻמְרֵיהֶן. הָדָא דְתֵימַר, עַד שֶׁלֹּא יָצָאת בַּת קוֹל. אֲבָל מִשֶּׁיָּצָאת בַּת קוֹל - לְעוֹלָם הֲלָכָה כְּדִבְרֵי בֵּית־הִלֵּל. וְכָל הָעוֹבֵר עַל דִּבְרֵי בֵּית־הִלֵּל חַיָּב מִיתָה.

תָּנֵי: יָצָאת בַּת־קוֹל וְאָמְרָה: אֵלּוּ וָאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים הֵם, אֲבָל הֲלָכָה כְּבֵית־הִלֵּל לְעוֹלָם. בְּאֵיכָן יָצָאת בַּת קוֹל? רַב בִּיבִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בִּיבְנֶה יָצָאת בַּת קוֹל.

מַסֶּכֶת יְבָמוֹת פֶּרֶק ב

הֲלָכָה א: מַתְנִיתִין: כֵּיצַד אֵשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ? שְׁנֵי אַחִין, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן, וְנוֹלַד לָהֶן אָח, וְאַחַר־כָּךְ יִבֵּם הַשֵּׁנִי אֶת אֵשֶׁת אָחִיו

[ט:]

וּמֵת - רְאשׁוֹנָה יוֹצְאָה מִשֵּׁם אֵשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ, וְהַשְּׁנִיָּה מִשֵּׁם צָרָתָהּ. עָשָׂה בָהּ מַאֲמָר וּמֵת - שְׁנִיָּה חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת.

גְּמָרָא: (דְּבָרִים כה, ה): "יַחְדָּו" - פֹּרֶט לְאֵשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ, דְּלָא־כֵן, מָה אֲנַן אָמְרִין? מֵת בְּלֹא בָנִים - תְּהֵא אִשְׁתּוֹ אֲסוּרָה לְהִנָּשֵׂא. שֶׁמָּא יוֹלִיד אָבִיו בֵּן, וּתְהֵא אִשְׁתּוֹ זְקוּקָה לְיִבּוּם. מֵעַתָּה, אֲפִלּוּ מֵתָה אִמּוֹ, תְּהֵא אִשְׁתּוֹ אֲסוּרָה לְהִנָּשֵׂא, שֶׁמָּא יֵלֵךְ אָבִיו וְיִשָּׂא לוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת, וְיוֹלִיד בֵּן וּתְהֵא אִשְׁתּוֹ זְקוּקָה לְיִבּוּם, וְיֹאמַר קָרָיָה: "וּבֵן וָאָב אֵין לוֹ"!

אֶלָּא כֵּן אֲנַן קָיְמִין: כְּשֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ אֶת אִשְׁתּוֹ מְעֻבֶּרֶת, שֶׁלֹּא תֹּאמַר, אִלּוּ מֵת וְהִנִּיחַ אֶת אִשְׁתּוֹ מְעֻבֶּרֶת, שֶׁמָּא אֵינָהּ צְרִיכָה לְהַמְתִּין וְלֵידַע, אִם בֶּן קַיָּמָא הוּא, וְאִם אֵינוֹ בֶּן קַיָּמָא? אַף הָכָא תְּהֵא צְרִיכָה לְהַמְתִּין וְלֵידַע, אִם בֶּן קַיָּמָא הוּא וְאִם אֵינוֹ בֶּן קַיָּמָא! לְפוּם כֵּן צְרַךְ מֵימַר: "יַחְדָּו" - פֹּרֶט לְאֵשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ.

"יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ" - זֶה הַבִּיאָה. "וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה" - זֶה הַמַּאֲמָר. יָכוֹל יְהֵא כְּשֵׁם שֶׁהַבִּיאָה גּוֹמֶרֶת בָּהּ, כָּךְ יְהֵא מַאֲמָר גּוֹמֵר בָּהּ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְיִבְמָהּ", עֵרָה אֶת כָּל הַפָּרָשָׁה כֻּלָּהּ לְיִבּוּם - הַבִּיאָה גּוֹמֶרֶת בָּהּ, וְאֵין הַמַּאֲמָר גּוֹמֵר בָּהּ. אִם־כֵּן, מָה הוֹעִיל בָּהּ מַאֲמָר? לְאָסְרָהּ לָאַחִין.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הַמַּאֲמָר, אוֹ קוֹנָה אוֹ לֹא קוֹנָה. מַה טַּעַם דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן? "יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ" - זוֹ הַבִּיאָה. "וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה" - זֶה הַמַּאֲמָר. וּכְשֵׁם שֶׁהַבִּיאָה גּוֹמֶרֶת בָּהּ - כָּךְ הַמַּאֲמָר גּוֹמֵר בָּהּ. אוֹ: "יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ", וַהֲרֵי הִיא לְקוּחָה לוֹ, וְהַמַּאֲמָר לֹא הוֹעִיל בָּהּ כְּלוּם.

רַבִּי לְעָזָר בֶּן עֲרָךְ אוֹמֵר: הַמַּאֲמָר קוֹנָה קִנְיַן גְּמוּר בַּיְבָמָה. מַה טַּעַם דְּרַבִּי לְעָזָר בֶּן עֲרָךְ? "וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה" - הֲרֵי הִיא כִּקְדוּשֵׁי אִשָּׁה. מַה קִּדּוּשֵׁי אִשָּׁה קוֹנִין קִנְיַן גְּמוּר, אַף הַמַּאֲמָר קוֹנָה קִנְיַן גְּמוּר בַּיְבָמָה. אִי זוֹ הִיא מַאֲמָר בַּיְבָמָה? 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּכֶסֶף וּבְשָׁוֶה כֶּסֶף'.

בֵּין רַבָּנִין בֵּין רַבִּי שִׁמְעוֹן מוֹדֵיי בָּהּ. כְּרַבָּנִין: צַד שֶׁקָּנָה בָהּ מַאֲמָר - כְּנָגְדּוֹ אָסוּר בַּצָּרָה, וְצַד שֶׁלֹּא קָנָה בָהּ מַאֲמָר - כְּנָגְדּוֹ הֻתַּר בַּצָּרָה. לְפִיכָךְ חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת. כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן: קָנָה מַאֲמָר - שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת; לֹא קָנָה מַאֲמָר - הָרִאשׁוֹנָה אֲסוּרָה וְהַשְּׁנִיָּה מֻתֶּרֶת, מִסָּפֵק - חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת. מַה נָפַק מִן בֵּינֵיהוֹן? בָּא עַל הַשְּׁנִיָּה. עַל דַּעְתָּן דְּרַבָּנִין: בִּיאוֹת עֶרְוָה.

[י.]

מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה בָהּ מַאֲמָר, הָא אִם לֹא עָשָׂה בָהּ מַאֲמָר מִתְיַבֶּמֶת? וְאֵין לוֹ זְקָה בָהּ?! אֲמַר רַבִּי חַגַּי: קַיְמִיתַהּ כְּהַהוּא דְּמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: שׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁמֵּתָה - מֻתָּר בְּאִמָּהּ. זְקָה הָיְתָה לוֹ בָהּ, כֵּיוָן שֶׁמֵּתָה - בָּטְלָה זְקָתָהּ. וְהָכָא, כֵּיוָן שֶׁמֵּת - בָּטְלָה זְקָתוֹ.

הֲלָכָה ב: מַתְנִיתִין: שְׁנֵי אַחִים, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן, וְיִבֵּם הַשֵּׁנִי אֶת אֵשֶׁת אָחִיו, וְאַחַר־כָּךְ נוֹלַד לָהֶן אָח, וָמֵת - הָרִאשׁוֹנָה יוֹצֵאת מִשּׁוּם אֵשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ וְהַשְּׁנִיָּה מִשּׁוּם צָרָתָהּ. עָשָׂה בָהּ מַאֲמָר, וָמֵת - שְׁנִיָּה חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת. רִבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מְיַבֵּם לְאֵיזוֹ שֶׁיִּרְצֶה, אוֹ חוֹלֵץ לְאֵיזוֹ שֶׁיִּרְצֶה.

גְּמָרָא: רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הַמַּאֲמָר אוֹ קוֹנֶה אוֹ לֹא קוֹנֶה, וְאַתְּ אָמַר אָכִין: וּמְיַבְּמִין לְבַעֲלַת מַאֲמָר? וְחָשׁ לוֹמַר: שֶׁמָּא לֹא קָנָה מַאֲמָר, וְנִמְצָא מִתְחַיֵּב עָלֶיהָ מִשֵּׁם אֵשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ! וְחוֹלְצִין לְבַעֲלַת מַאֲמָר? וְחָשׁ לוֹמַר: שֶׁמָּא קָנָה מַאֲמָר, וְנִמְצֵאת הַשְּׁנִיָּה זְקוּקָה לוֹ! הֲוֵי מַה דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן - עַל רֵישֵׁהּ.

אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מוֹדָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בָּרִאשׁוֹנָה. אַשְׁכַּח תָּנֵי: עוֹד הִיא בְּמַחֲלֹקֶת. מַה בֵּין רִאשׁוֹנָה וּמָה בֵּין שְׁנִיָּה. רִאשׁוֹנָה - בָּא וּמְצָאָהּ בְּאִסּוּר. וְהַשְּׁנִיָּה - בָּא וּמְצָאָהּ בְּהֶתֵּר. רַבִּי יוֹחָנָן בָּעֵי: אֵשֶׁת אָבִיו שֶׁמְּצָאָהּ לִפְנֵי אֶחָד מִן הַשּׁוּק, מָה אָמַר בַּהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן? מִפְּנֵי שֶׁמְּצָאָהּ בְּהֶתֵּר - מֻתֶּרֶת. לָא אֲמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן אֶלָּא עַל־יְדֵי אַחִין מִן הָאָב? רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא אָמַר: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ בָּעֵי: אֵשֶׁת אָחִיו מֵאִמּוֹ שֶׁמְּצָאָהּ לִפְנֵי אֶחָד מִן הַשּׁוּק, מָה אָמַר בַּהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן? מִפְּנֵי שֶׁמְּצָאָהּ בְּהֶתֵּר - מֻתֶּרֶת. לָא אֲמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן אֶלָּא עַל־יְדֵי אַחִים מֵאָב? רַבִּי יוּדָן בָּעֵי: צָרַת אַחוֹת אִמּוֹ שֶׁמְּצָאָהּ לִפְנֵי אֶחָד מִן הַשּׁוּק, מִפְּנֵי שֶׁמְּצָאָהּ בְּהֶתֵּר, מֻתֶּרֶת? רַבִּי אָבִין בָּעֵי:

[י:]

גְּרוּשָׁה שֶׁנַּעֲשֵׂית אַלְמָנָה?

אַתְּ אָמַר מָה דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן עַל רִאשָׁהּ. מָה אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּבַעֲלַת מַאֲמָר? נִשְׁמְעִנָּהּ מִן הָדָא: רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: בִּיאָתָהּ וַחֲלִיצָתָהּ שֶׁל אַחַת מֵהֶן פּוֹטֶרֶת צָרָתָהּ. וְאִם חָלַץ לְבַעֲלַת מַאֲמָר - אַף הַשְּׁנִיָּה צְרִיכָה חֲלִיצָה. אַתְּ אָמַר: בִּיאָתָהּ אוֹ חֲלִיצָתָהּ שֶׁל אַחַת מֵהֶן פּוֹטֶרֶת צָרָתָהּ. מַה נַפְשָׁךְ? קָנָה מַאֲמָר - שְׁתֵּיהֶן נָשָׂיו, נִפְטְרָה בַּחֲלִיצַת חֲבֶרְתָּהּ, לֹא קָנָה מַאֲמָר - אֵין הָרִאשׁוֹנָה צְרִיכָה חֲלִיצָה. וְאִם חָלַץ לְבַעֲלַת מַאֲמָר - אַף הַשְּׁנִיָּה צְרִיכָה חֲלִיצָה, שֶׁמָּא לֹא קָנָה מַאֲמָר, וְלֹא נִגְעָה בָּהּ חֲלִיצָה, וְיִבּוּם - שֶׁמָּא קָנָה מַאֲמָר וְנִפְטְרָה בַּחֲלִיצַת חֲבֶרְתָּהּ.

מַה נָפַק מִן בֵּינֵיהוֹן? חָלַץ לָרִאשׁוֹנָה וּבָא עַל הַשְּׁנִיָּה. עַל דַּעְתִּין דְּרַבָּנִין - בִּיאַת עֶרְוָה. עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן - אֵינָהּ בִּיאַת עֶרְוָה. בָּא עַל הָרִאשׁוֹנָה וּבָא

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת יְבָמוֹת פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

א. הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: ׳גֵּרְשַׁנִי בַּעְלִי, חָלַץ לִי יְבָמִי, נִתְיַבְּמַתִּי לִיבָמִי, וָמֵת׳ – הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת. כָּל אִלּוּ שֶׁאֵינָן נֶאֱמָנוֹת לְהָעִידָן – אַף הִיא אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת לְהָעִידָן.

ב. עַד אוֹמֵר ׳מֵת׳, וְעֵד אוֹמֵר ׳לֹא מֵת׳. אִשָּׁה אוֹמֶרֶת ׳מֵת׳ וְאִשָּׁה אוֹמֶרֶת ׳לֹא מֵת׳ – הֲרֵי זוֹ לֹא תִנָּשֵׂא. רַבִּי מְנַחֵם בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: עַד אוֹמֵר ׳מֵת׳ וְעֵד אוֹמֵר ׳לֹא מֵת׳ וְנִשֵּׂאת, וּבָא אַחֵר וְאָמַר ׳לֹא מֵת׳ – הֲרֵי זוֹ לֹא תֵצֵא, אֲבָל בַּתְּחִלָּה, עֵד אוֹמֵר ׳מֵת׳ וְעֵד אוֹמֵר ׳לֹא מֵת׳, אִשָּׁה אוֹמֶרֶת ׳מֵת׳ וְאִשָּׁה אוֹמֶרֶת ׳לֹא מֵת׳, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשֵּׂאת – תֵּצֵא, אַחַת אוֹמֶרֶת ׳מֵת׳ וּשְׁתַּיִם אוֹמְרוֹת ׳לֹא מֵת׳ – הֲרֵי שְׁתֵּי נָשִׁים כְּאִישׁ אֶחָד. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: כָּל מָקוֹם שֶׁהִכְשִׁירוּ חֲכָמִים עֵד אֶחָד – הָלַךְ אַחַר רֹב דֵּעוֹת, וְעָשׂוּ שְׁתֵּי נָשִׁים לְאִשָּׁה אַחַת כִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים לְאִישׁ אֶחָד. שְׁנַיִם אוֹמְרִים ׳מֵת׳ וּמֵאָה אוֹמְרִים ׳לֹא מֵת׳ – הֲרֵי מֵאָה כִּשְׁנֵי עֵדִים.

ג. קִדֵּשׁ אַחַת מֵחָמֵשׁ נָשִׁים, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ קִדֵּשׁ, וְכֻלָּן אַחַת וְאַחַת אוֹמֶרֶת: ׳אוֹתִי קִדֵּשׁ׳. לָקַח אֶחָד מֵחֲמִשָּׁה, וְאֵין יָדוּעַ מֵאֵיזֶה מֵהֶם לָקַח, וְכֻלָּן אֶחָד וְאֶחָד אוֹמֵר: ׳מִמֶּנִּי לָקַח׳. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: לֹא נֶחְלְקוּ רַבִּי טַרְפוֹן וְרַבִּי עֲקִיבָה, עַל שֶׁקִּדֵּשׁ אַחַת מֵחֲמֵשׁ נָשִׁים וְאֵינוֹ יָדוּעַ אֵיזוֹ מֵהֶן קִדֵּשׁ – שֶׁמַּנִּיחַ דְּמֵי כְתֻבָּה בֵּינֵיהֶם וּמִסְתַּלֵּק. עַל מָה נֶחְלְקוּ? עַל שֶׁבָּעַל. וְלֹא נֶחְלְקוּ עַל שֶׁלָּקַח מִקָּח מֵחֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם, וְאֵין יָדוּעַ מֵאֵיזֶה מֵהֶם לָקַח – שֶׁמַּנִּיחַ דְּמֵי מִקָּח בֵּינֵיהֶם וּמִסְתַּלֵּק, עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל שֶׁגָּזַל; שֶׁרַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: מַנִּיחַ גְּזֵלָה בֵּינֵיהֶם וּמִסְתַּלֵּק. וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר עַד שֶׁיְּשַׁלֵּם גְּזֵלָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. וּמוֹדֶה רַבִּי טַרְפוֹן, בְּאוֹמֵר לִשְׁנַיִם: גָּזַלְתִּי אֶת אֶחָד מִכֶּם מָנֶה, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶהוּ, אוֹ אָבִיו שֶׁל אֶחָד מִכֶּם הִפְקִיד אֶצְלִי מָנֶה, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶה – נוֹתֵן לָזֶה מָנֶה וְלָזֶה מָנֶה; שֶׁהוֹדָה מִפִּי עַצְמוֹ.

הַשָּׁלֵם

ד. הָאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה הִיא וּבַעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וּבָאָה וְאָמְרָה: ׳מֵת בַּעְלִי׳ – הִיא מַאֲמֶנֶת, וְצָרָתָהּ אֲסוּרָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הוֹאִיל וְהֻתְּרוּ לְיִבְמִין – הֻתְּרוּ לְכָל אָדָם. הָאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וּבָאוּ וְאָמְרוּ לָהּ: ׳מֵת בַּעְלֵיךְ׳, וְהָיָה לוֹ אָח, וְיִבְּמָהּ וָמֵת, וְאַחַר כָּךְ בָּא בַּעְלָהּ – אָסוּר בָּהּ וּמֵתֶר בְּצָרָתָהּ. אָסוּר בָּהּ וּמֵתֶר בְּאֵשֶׁת אָחִיו.

ה. הָאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה הִיא וּבַעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וּבָאָה וְאָמְרָה: ׳מֵת בַּעְלִי׳ – הִיא מַאֲמֶנֶת וְצָרָתָהּ אֲסוּרָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הוֹאִיל וְהֻתְּרוּ לְיִבְמִין – הֻתְּרוּ לְכָל אָדָם.

ו. שְׁתֵּי נָשִׁים, לְזוֹ עֵדִים וּבָנִים, וּלְזוֹ אֵין עֵדִים וּבָנִים – שְׁתֵּיהֶן מְתֻרוֹת. נָפַל לְבוֹר אֲרָיוֹת – אֵין מְעִידִין עָלָיו. לְתוֹךְ כִּבְשָׁן הָאֵשׁ – מְעִידִין עָלָיו. מְעִידִין עַל הַמַּגִּיד, וְאֵין מְעִידִין עַל צָלוּב. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף עַל הַמַּגִּיד אֵין מְעִידִין, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְכָוֵּוֹת וְלִחְיוֹת.

ז. נָפַל לְגוֹב אֲרָיוֹת – אֵין מְעִידִין. בּוֹר שֶׁמָּלְאוּ נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים – מְעִידִין עָלָיו. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה אוֹמֵר: אֵין מְעִידִין עָלָיו, שֶׁמָּא חֲבָר הוּא. נָפַל לְתוֹךְ כִּבְשָׁן הָאֵשׁ – מְעִידִין עָלָיו. לְיוֹרָה מְלֵאָה יַיִן וְשֶׁמֶן – מְעִידִין עָלָיו. מִשּׁוּם רַבִּי אַחָא אָמְרוּ: שֶׁל שֶׁמֶן – מְעִידִין עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַבְעִיר, וְשֶׁל יַיִן אֵין מְעִידִין עָלָיו – מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֶּה. אָמַר לוֹ: תְּחִלָּתוֹ מְכַבֶּה וְסוֹפוֹ מַבְעִיר. אֱלִיעֶזֶר בֶּן מְהֲבַאי אוֹמֵר: מְעִידִין עַל הַשּׁוּמָּא. מֵת פְּלוֹנִי, אָבֵד פְּלוֹנִי, נֶהֱרַג פְּלוֹנִי, אֵין פְּלוֹנִי בָּעוֹלָם, אֵין מְמֻנּוּ כְּלוּם, תִּנָּשֵׂא אִשְׁתּוֹ – אֵין מְעִידִין עָלָיו.

ח. נָפַל לְמַיִם, בֵּין שֶׁיֵּשׁ לָהֶם סוֹף בֵּין שֶׁאֵין לָהֶם סוֹף – אִשְׁתּוֹ אֲסוּרָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מַיִם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם סוֹף – אִשְׁתּוֹ מֻתֶּרֶת. מַיִם שֶׁאֵין לָהֶם סוֹף – אִשְׁתּוֹ אֲסוּרָה. שֶׁמָּא גַּל טוֹרֵד אוֹתוֹ וּמַעֲלֶה אוֹתוֹ לַיַּבָּשָׁה. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָה: כְּשֶׁהָיִיתִי בָּא בַּיָּם, רָאִיתִי סְפִינָה שֶׁטָּבְעָה בַּיָּם, וְהָיִיתִי מִצְטַעֵר עַל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁבְּתוֹכָהּ.

וּכְשֶׁבָּאתִי לְמְדִינוֹת קַפּוֹטְקְיָא, וּרְאִיתִיו, בָּא וְיָשַׁב וְדָן לְפָנַי בַּהֲלָכָה, נַמְתִּי לוֹ: ׳בְּנִי! הֵיאַךְ עָלִיתָ מִן הַיָּם׳? נָם לִי: ׳טָרְדַנִי גַּל לַחֲבֵרוֹ, וַחֲבֵרוֹ לַחֲבֵרוֹ, עַד שֶׁהִגִּעְתִּי לַיַּבָּשָׁה׳. אָמַרְתִּי: ׳כַּמָּה גְּדוֹלִים דִּבְרֵי חֲכָמִים! שֶׁאָמְרוּ: מַיִם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם סוֹף – אִשְׁתּוֹ מֻתֶּרֶת, מַיִם שֶׁאֵין לָהֶם סוֹף – אִשְׁתּוֹ אֲסוּרָה׳.

ט. אָמַר רַבִּי, מַעֲשֶׂה בִּשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם מְכֻמָּרִים מִכְמוֹרִין[1] בַּיַּרְדֵּן, וְנִכְנַס אֶחָד מֵהֶם לְמִחְיָלָה שֶׁל דָּגִים, וְשָׁקְעָה חֲמָה וְלֹא רָאָה פִּתְחָהּ שֶׁל מְחִילָה, וְשָׁהָה חֲבֵרוֹ עָלָיו כְּדֵי שֶׁתֵּצֵא נַפְשׁוֹ, וּבָא וְהוֹדִיעַ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. לְשַׁחֲרִית זָרְחָה חַמָּה, וְהִכִּיר פִּתְחָהּ שֶׁל מְחִילָה, וּבָא וּמָצָא הֶסְפֵּד קָשׁוּר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁנָּפַל לְבוֹר גָּדוֹל, וְעָלָה לְאַחַר שְׁלֹשָׁה יָמִים. אָמְרוּ לוֹ: אֵין מַזְכִּירִין מַעֲשֶׂה נִסִּים.

י. אֲפִלּוּ שָׁמַע קוֹל מְקוֹנֶנֶת שֶׁמַּזְכִּרָתוֹ בֵּין הַמֵּתִים – אֵין עֵדוּת גְּדוֹלָה מִזּוֹ. שָׁמַע בֵּית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: ׳פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי מֵת׳ אוֹ ׳נֶהֱרַג׳ – תְּנַשֵּׂא אִשְׁתּוֹ. שָׁמַע בְּקוֹנְטָרְסִין[2] שֶׁל מְלָכִים, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: ׳פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי מֵת׳, אוֹ ׳נֶהֱרַג׳ – לֹא תְנַשֵּׂא אִשְׁתּוֹ[3]. מִשֵּׁאִים עַל פִּי בַּת קוֹל. מַעֲשֶׂה שֶׁעָמַד אֶחָד עַל רֹאשׁ הָהָר, וְאָמַר: ׳אִישׁ פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי, נִשְׁכּוֹ נָחָשׁ וָמֵת׳! הָלְכוּ וּמָצְאוּ שֶׁתָּפְחוּ עֵינָיו, וְהִשִּׂיאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ. וּבְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אִם הָיָה מִתְכַּוֵּן לְהָעִיד – אֵין עֵדוּתוֹ עֵדוּת. אֲבָא יוּדָן אִישׁ צִידוֹן אוֹמֵר: מַעֲשֶׂה בְּיִשְׂרָאֵל וְכוּתִי אֶחָד, שֶׁהָיוּ מְהַלְּכִין בַּדֶּרֶךְ, וּבָא כוּתִי וְאָמַר: ׳חֲבָל עַל אוֹתוֹ יְהוּדִי שֶׁהָיָה עִמִּי בַּדֶּרֶךְ, וּמֵת בַּדֶּרֶךְ, וּקְבָרוּהוּ! וְהִשִּׂיאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מַעֲשֶׂה בְּקוֹלָר שֶׁל בְּנֵי אָדָם[4] שֶׁהָלְכוּ לְאַנְטוֹכְיָא[5], וּבַחֲזִירָתָן אָמְרוּ: ׳נֶהֱרַג מִמֶּנּוּ אִישׁ פְּלוֹנִי יְהוּדִי׳, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים וְהִשִּׂיאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ. וְשׁוּב מַעֲשֶׂה בְּשִׁשִּׁים בְּנֵי אָדָם שֶׁיָּרְדוּ לְכַרְכּוֹם בֵּיתָר[6], וְלֹא עָלָה אֶחָד מֵהֶם, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים, וְהִשִּׂיאוּ אֶת נְשֵׁיהֶם.

יא. אֵין מְעִידִין עָלָיו, עַד שֶׁיְּהֵא מַזְכִּירִין שְׁמוֹ וְשֵׁם אָבִיו, שְׁמוֹ וְשֵׁם עִירוֹ. אֲבָל אִם אָמַר: ׳אֶחָד יָצָא מֵעִיר פְּלוֹנִי׳ – מְפַשְׁפְּשִׁין[7] בְּאוֹתָהּ הָעִיר. אִם לֹא יָצָא מִשָּׁם אֶלָּא הוּא – תְּנַשֵּׂא אִשְׁתּוֹ. מַעֲשֶׂה בִּשְׁנַיִם שֶׁהָיוּ רָצִים אַחַר הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְנִתְלָה אֶחָד בַּזַּיִת, וּפִשְׁחוֹ[8], וְרָדַף אֶת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים. וְאָמַר לוֹ חֲבֵרוֹ: ׳יִישַׁר כֹּחֲךָ אַרְיֵה׳! אָמַר לוֹ: ׳מִנַּיִן אַתָּה מַכִּיר בִּי שֶׁאַרְיֵה שְׁמִי? כָּךְ אֲנִי נִקְרָא בְּעִירִי – יוֹחָנָן בֶּן יוֹנָתָן אַרְיֵה דִּמְכַפָּר שִׂיחַיָּא׳. לְיָמִים חָלָה וָמֵת, וְהִשִּׂיא רַבִּי טַרְפוֹן אֶת אִשְׁתּוֹ.

יב. אֵין בּוֹדְקִין עַדֵי נָשִׁים בְּדָרִישָׁה וּבַחֲקִירָה; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: בּוֹדְקִין לְעֵדֵי נָשִׁים בְּדָרִישָׁה וּבַחֲקִירָה. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁבָּא לִפְנֵי רַבִּי טַרְפוֹן לְהָעִיד עֵדוּת אִשָּׁה. אָמַר לוֹ: ׳בְּנִי! הֵיאַךְ אַתָּה יוֹדֵעַ לְאִשָּׁה זוֹ עֵדוּת זוֹ׳? אָמַר לוֹ: ׳אֲנִי וְהוּא הָיִינוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ, וְרָדַף אַחֲרֵינוּ גַּיִס, וְנִתְלָה בְּיִחוּר תְּאֵנָה וּפִשְׁחוֹ, וְהֶחְזִיר אֶת הַגַּיִס לְאַחֲרָיו׳. אָמַרְתִּי לוֹ: ׳מִשֶּׁבָּחַךְ אֲנִי אַרְיֵה׳! אָמַר לִי: ׳יָפֶה אָמַרְתָּ, כְּוָנָתִי לִשְׁמִי, שֶׁכָּךְ קוֹרְאִים אוֹתִי בְּעִירִי – יוֹחָנָן בֶּן יוֹנָתָן אַרְיֵה דִּמְכַפָּר שִׂיחַיָּא׳.

---

[1] פּוֹרְסִין מִצּוּדוֹת לָצוּד דָּגִים.

[2] הַמְּמֻנִּים לְהָרֹג אֵצֶל מַלְכֵי הַגּוֹיִם.

[3] כִּי יֵשׁ בָּהֶם שֶׁמְּקַבְּלִים שֹׁחַד וּמַנִּיחִים אוֹתוֹ בַּחַיִּים.

[4] חֲבוּרַת אֲנָשִׁים.

[5] וְהָיוּ בֵּינֵיהֶם יְהוּדִים וְגוֹיִם בְּיַחַד.

[6] כַּאֲשֶׁר הָעִיר בֵּיתָר הָיְתָה בְּמָצוֹר.

[7] בּוֹדְקִים וּמְחַפְּשִׂים.

[8] נִתֵּק אֶת עֵץ הַזַּיִת, כְּדֵי לִרְדֹּף בּוֹ אֶת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים.

תּוֹסֶפְתָּא

לְיָמִים חָלָה וָמֵת, אָמַר לוֹ: ׳כְּךָ אָמַרְתָּ לִי יוֹחָנָן בֶּן יוֹנָתָן מִכְּפַר שִׂיחָיָא׳. אָמַר לֵיהּ: ׳לֹא, אֶלָּא כָּךְ אָמַרְתִּי לְךָ. אָמַר לִי: לָאו רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן יוֹחָנָן אַרְיֵה דְּמִכְּפָר שַׁחֲרָא, אֶלָּא יוֹחָנָן בֶּן יוֹנָתָן אַרְיֵה דְּמִכְּפַר שִׂיחָיָא׳. בְּדֶרֶךְ רַבִּי טַרְפוֹן לְעֵדוּתוֹ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים וְנִמְצֵאת מְכַוֵּנֶת, וְהִשִּׂיא אֶת אִשְׁתּוֹ. מִכָּאן וָאֵילָךְ הִנְהִיגוּ בּוֹדְקִים לְעֵדֵי הַנָּשִׂים בְּדָרִישָׁה וַחֲקִירָה. אָמַר לָהֶם רַבִּי עֲקִיבָא: לְכְשֶׁתְּהֵא פּוּנְדָּקִית[9] – תְּהֵא נֶאֱמֶנֶת.

מַסֶּכֶת כְּתֻבּוֹת פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ: ׳בְּתוּלָה נִשֵּׂאת לַיּוֹם הָרְבִיעִי׳? שֶׁאִם הָיָה לוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִים, הָיָה מַשְׁכִּים לְבֵית דִּין. אִם כֵּן, תִּנָּשֵׂא בְּאֶחָד בַּשַּׁבָּת? אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּתַּקֵּן צָרְכֵיהּ כָּל יְמוֹת הַשַּׁבָּת, הִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵא נוֹשֵׂא אוֹתָהּ בָּרְבִיעִי, וּמְסַפְּנָה וְהֵילָךְ, נָהֲגוּ הָעָם לִכְנוֹס בַּשְּׁלִישִׁי, וְלֹא מְחוּ בְיָדָם חֲכָמִים. רָצָה לִכְנוֹס בַּשֵּׁנִי – אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אִם מִפְּנֵי הָאֹנֶס – מֻתָּר. וּמַפְרִישִׁין אֶת הֶחָתָן מִן הַכַּלָּה לֵילֵי שַׁבָּת תְּחִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה חֲבוּרָה. מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ: ׳אַלְמָנָה נִשֵּׂאת בַּחֲמִישִׁי׳? שֶׁאִם נוֹשֵׂא אוֹתָהּ בְּאֶחָד מִכָּל יְמוֹת הַשַּׁבָּת – מַנִּיחָהּ וְהוֹלֵךְ לְמְלַאכְתּוֹ. הִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵא נוֹשֵׂא אוֹתָהּ בַּחֲמִישִׁי, שֶׁיְּהֵא בָּטֵל שְׁלֹשָׁה יָמִים: חֲמִישִׁי, וְעֶרֶב שַׁבָּת וְשַׁבָּת – שְׁלֹשָׁה יְמֵי בַּטָּלָה, נִמְצָא שִׂמְחַ עִמָּהּ שְׁלֹשָׁה יָמִים.

ב. גָּדוֹל הַבָּא עַל הַקָּטַנָּה, וְקָטָן שֶׁבָּא עַל הַגְּדוֹלָה, וּמַכַּת עֵץ – כְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם. מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בֶּן אַגְרָא אָמְרוּ: אֵיזוֹ קְטַנָּה וְאֵיזֶה קָטָן? קָטָן פָּחוֹת מִבֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, קְטַנָּה פָּחוֹתָה מִבַּת שֵׁשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד. הָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת כְּדֶרֶךְ שֶׁהַכֹּהֲנִים עוֹשִׂים, כְּגוֹן בַּת יִשְׂרָאֵל לְכֹהֵן, וּבַת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל – עוֹשִׂין. הַנּוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּכְהוּנָה, וְהַנּוֹתֵן בָּהּ תַּקָּנָה שֶׁהִתְקִינוּ בֵּית דִּין, בַּת יִשְׂרָאֵל לְכֹהֵן בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל – נוֹתֵן אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז.

הַשָּׁלֵם

ג. פִּקֵּחַ שֶׁנִּשָּׂא חֵרֶשֶׁת, אוֹ שׁוֹטֶה – כְּתֻבָּתָן מָאתַיִם, מִפְּנֵי שֶׁרוֹצֶה לְהַחֲזִיק לָהֶם אֶת הַנְּכָסִים. חֵרֵשׁ וְשׁוֹטֶה שֶׁנִּשְׂאוּ פִּקֵּחוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁחָזַר חֵרֵשׁ וְנִתְפַּקַּח, שׁוֹטֶה וְנִשְׁתַּפֶּה – אֵין לָהֶם כְּתֻבָּה. רָצוּ לְקַיֵּם – נוֹתְנִין כְּתֻבָּה מָנֶה. עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְעֶבֶד הַבָּא עַל בַּת יִשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁחָזַר הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְנִתְגַּיֵּר, הָעֶבֶד וְנִשְׁתַּחְרֵר – אֵין לָהֶן כְּתֻבָּה. רָצוּ לְקַיֵּם – נוֹתְנִין כְּתֻבָּה מָנֶה. יִשְׂרָאֵל הַבָּא עַל הַשִּׁפְחָה וְעַל בַּת עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אַף עַל פִּי שֶׁחָזְרָה הַשִּׁפְחָה וְנִשְׁתַּחְרְרָה, בַּת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְנִתְגַּיְּרָה – אֵין לָהֶם כְּתֻבָּה. רָצָה לְקַיֵּם – נוֹתֵן כְּתֻבָּה מָנֶה.

ד. בּוֹגֶרֶת וְאֵילוֹנִית – כְּתֻבָּתָן מָאתַיִם. נִשֵּׂאת בְּחֶזְקַת שֶׁהִיא כְּשֵׁרָה, וְנִמְצֵאת אֵילוֹנִית – אֵין לָהּ כְּתֻבָּה. רָצָה לְקַיֵּם – נוֹתֵן כְּתֻבָּה מָנֶה.

ה. הַבָּא עַל הַחֵרֶשֶׁת, וְעַל הַשּׁוֹטָה, וְעַל הַבּוֹגֶרֶת, וּמַכַּת עֵץ – אֵין לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִין. סוּמָא וְאֵילוֹנִית – יֵשׁ לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִין. סוּמְכוֹס אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: סוּמָא – אֵין לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִין.

ו. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בְּיהוּדָה, בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מְפַשְׁפְּשִׁין[10] אֶת הֶחָתָן וְאֶת הַכַּלָּה שְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם כְּנִיסָתָן לְחֻפָּה, וּבַגְּלִיל לֹא נָהֲגוּ כֵּן. בְּיהוּדָה, בָּרִאשׁוֹנָה, הָיוּ מְיַחֲדִים אֶת הֶחָתָן וְאֶת הַכַּלָּה שָׁעָה אַחַת קֹדֶם לַחֻפָּה – כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לִבּוֹ גַּס בָּהּ. וּבַגְּלִיל לֹא נָהֲגוּ כֵּן. בְּיהוּדָה, בָּרִאשׁוֹנָה, הָיוּ מַעֲמִידִין שְׁנֵי שׁוֹשְׁבִינִין, אֶחָד מִשֶּׁל בֵּית חָתָן, וְאֶחָד מִשֶּׁל בֵּית כַּלָּה. וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא הָיוּ מַעֲמִידִין אֶלָּא לְנִשּׂוּאִין, וּבַגְּלִיל לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין כֵּן. בִּיהוּדָה, בָּרִאשׁוֹנָה, הָיוּ שׁוֹשְׁבִינִין יְשֵׁנִין בְּמָקוֹם שֶׁחָתָן וְכַלָּה יְשֵׁנִין. וּבַגְּלִיל לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין כֵּן. וְכָל שֶׁלֹּא נָהַג כְּמִנְהַג זֶה – אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעֹן טַעֲנַת בְּתוּלִין.

---

[9] הֵינוּ שֶׁתִּהְיֶה מְסִיחָה לִפְנֵי תַּמָּהּ כְּמוֹ פּוּנְדָּקִית.

[10] בּוֹדְקִים.

תּוֹסֶפְתָּא

ז. כְּנָסָהּ רִאשׁוֹן לְשָׁם נִשּׂוּאִין, וְיֵשׁ לָהּ עֵדִים שֶׁלֹּא נִסְתְּרָה, אוֹ אֲפִלּוּ נִסְתְּרָה, וְיֵשׁ לָהּ עֵדִים שֶׁלֹּא נִתְיַחֲדָה עִמּוֹ כְּדֵי בִּיאָה – אֵין הַשֵּׁנִי יָכוֹל לְטָעוֹן טַעֲנַת בְּתוּלִין. לְפִיכָךְ, אֵין כְּתֻבָּתָהּ אֶלָּא מָנֶה. טַעֲנַת בְּתוּלִין כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אִם נִסְתְּרָה מִיָּד, לֹא נִסְתְּרָה אֲפִלּוּ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים.

ח. הַמּוֹצִיא שֵׁם רַע וְנִמְצְאוּ עֵדָיו זוֹמְמִין – הוּא לוֹקֶה וְנוֹתֵן אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז. וְהַזּוֹמְמִין מַקְדִּימִין לְבֵית הַסְּקִילָה. וְאִם הָיְתָה יְתוֹמָה – הוּא לוֹקֶה וּכְתֻבָּתָהּ קַיֶּמֶת. וְנוֹתֵן אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז. וְהַזּוֹמְמִין מַקְדִּימִין לְבֵית הַסְּקִילָה, לֹא אָמַר לָעֵדִים שֶׁיְּעִידוּ, אֶלָּא שֶׁהֵם בָּאוּ מֵאֲלֵיהֶן וְהֵעִידוּ – הוּא אֵין לוֹקֶה וְאֵין נוֹתֵן אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז, וְהַזּוֹמְמִין מַקְדִּימִין לְבֵית הַסְּקִילָה. זְנָתָה כְּשֶׁהִיא נַעֲרָה, וּמְשֻׁבָּגְרָה הוֹצִיא עָלֶיהָ שֵׁם רַע – הוּא אֵין לוֹקֶה, וְאֵין נוֹתֵן אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז, וְהִיא וְזוֹמְמִין מַקְדִּימִין לְבֵית הַסְּקִילָה.

ט. הָיְתָה מְעֻבֶּרֶת, וְאָמְרוּ לָהּ: ׳מָה טִיבוֹ שֶׁל עֻבָּר זֶה׳? – ׳מֵאִישׁ פְּלוֹנִי, כֹּהֵן הוּא׳! רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמְרִים: נֶאֱמָנֶת; שֶׁזּוֹ עֵדוּת שֶׁהָאִשָּׁה כְּשֵׁרָה לָהּ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת. אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: אִי אַתֶּם מוֹדִים בִּשְׁבוּיָה, וְיֵשׁ לָהּ עֵדִים שֶׁנִּשְׁבֵּית, וְהִיא אוֹמֶרֶת: ׳טְהוֹרָה אֲנִי׳ שֶׁאֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת? אָמְרוּ לוֹ: לֹא! אִם אָמְרָתְּ בִּשְׁבוּיָה שֶׁנִּשְׁבֵּית לְבֵין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, שֶׁיֵּשׁ לָהּ עֵדִים, תֹּאמַר בָּזוֹ שֶׁאֵין לָהּ עֵדִים? אָמַר לָהֶם: וְכִי מַה עֵדוּת גְּדוֹלָה מִזּוֹ, שֶׁהֲרֵי כַּרְסָהּ בֵּין שִׁנֶּיהָ?! אָמְרוּ לוֹ: מִפְּנֵי שֶׁרֹב כּוּתִים פְּרוּצִים בָּעֲרָיוֹת. אָמַר לָהֶם: אֵין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לָעֲרָיוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעֵדוּת אִשָּׁה בִּגּוּפָהּ, אֲבָל עֵדוּת אִשָּׁה בִּכְתֻבָּתָהּ – דִּבְרֵי הַכֹּל שֶׁהֲוָלַד שְׁתּוּקִי.

מַסֶּכֶת כְּתֻבּוֹת פֶּרֶק שֵׁנִי

א. עֵדִים שֶׁאָמְרוּ: ׳מְעִידִין אֲנַחְנוּ בִּפְלוֹנִי שֶׁהוּא בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חֲלוּצָה, עוֹבֵד כּוֹכָבִים נָתִין וּמַמְזֵר׳ – עַד שֶׁלֹּא נֶחְקְרָה

הַשָּׁלֵם

עֵדוּתָן בְּבֵית דִּין, אָמְרוּ: ׳בַּדָּאִין אָנוּ׳ – הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִין. מִשֶּׁנֶּחְקְרָה עֵדוּתָן בְּבֵית דִּין, אָמְרוּ: ׳בַּדָּאִין אָנוּ׳ – אֵין נֶאֱמָנִין. זֶהוּ כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: עֵדִים שֶׁהֵעִידוּ לְטַמֵּא, לְטַהֵר, לְרַחֵק וּלְקָרֵב, לֶאֱסוֹר וּלְהַתִּיר, לְפָטוּר וּלְחַיּוֹב, עַד שֶׁלֹּא נֶחְקַר עֵדוּתָן בְּבֵית דִּין אָמְרוּ: ׳בַּדָּאִין אָנוּ׳ – הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִין, מִשֶּׁנֶּחְקְרָה עֵדוּתָן בְּבֵית דִּין אָמְרוּ: ׳בַּדָּאִין אָנוּ׳ – אֵין נֶאֱמָנִין.

ב. יָפֶה כֹּחַ שְׁטַר מִכֹּחַ עֵדִים, וְיָפֶה כֹּחַ עֵדִים מִכֹּחַ שְׁטַר. יָפֶה כֹּחַ שְׁטַר – שֶׁהַשְׁטַר מוֹצִיא אִשָּׁה מִבַּעְלָהּ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּעֵדִים. יָפֶה כֹּחַ עֵדִים – שֶׁהָעֵדִים שֶׁאָמְרוּ: ׳מֵת פְּלוֹנִי׳ תִּנָּשֵׂא אִשְׁתּוֹ. כְּתוּב בִּשְׁטָר: ׳מֵת פְּלוֹנִי׳ – לֹא תִּנָּשֵׂא אִשְׁתּוֹ. אִם אָמְרוּ: מַה שֶּׁכָּתוּב בִּשְׁטָר זֶה שָׁמַעְנוּ וְשָׁכַחְנוּ – תִּנָּשֵׂא אִשְׁתּוֹ. כּוֹתֵב אָדָם עֵדוּתוֹ בִּשְׁטָר וּמֵעִיד עָלֶיהָ אֲפִלּוּ לְאַחַר מֵאָה שָׁנִים.

ג. יָפֶה כֹּחַ שְׁטַר מִכֹּחַ כֶּסֶף, וְיָפֶה כֹּחַ כֶּסֶף מִכֹּחַ שְׁטַר, שֶׁהַשְׁטַר גּוֹבֶה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּכֶסֶף. יָפֶה כֹּחַ כֶּסֶף שֶׁהַכֶּסֶף פּוֹדֶה אֶת הָעֲרָכִין וְאֶת הַחֲרָמִין וְאֶת הַהֶקְדֵּשׁוֹת וְאֶת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁטָר. יָפֶה כֹּחַ שְׁטַר וְכֶסֶף מִכֹּחַ חֲזָקָה, וְכֹחַ חֲזָקָה מִכֹּחַ שְׁטַר וְכֶסֶף. יָפֶה כֹּחַ שְׁטַר וְכֶסֶף, שֶׁשְּׁטַר וְכֶסֶף קוֹנִים עֶבֶד עִבְרִי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּחֲזָקָה. יָפֶה כֹּחַ חֲזָקָה, שֶׁאִם מָכַר עֶשֶׂר שָׁדוֹת, כֵּיוָן שֶׁהֶחְזִיק בְּאֶחָד מֵהֶם – קוֹנֶה אֶת כֻּלָּם. אֲבָל לֹא נָתַן לוֹ אֶלָּא דְּמֵי אַחַת מֵהֶן, אוֹ לֹא כָּתַב לוֹ אֶלָּא עַל אַחַת מֵהֶן – לֹא קָנָה אֶלָּא אוֹתָהּ שָׂדֶה בִּלְבָד.

ד. מָאתַיִם לִבְתוּלָה וּמָנֶה לְאַלְמָנָה, נֶזֶק וַחֲצִי נֶזֶק, תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה – כֻּלָּן אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כְּתוּבִין בִּשְׁטַר גּוֹבִים מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִין.

ה. הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: ׳אִשַּׁת אִישׁ אֲנִי׳, וְחָזְרָה וְאָמְרָה: ׳אֵינִי אִשַּׁת אִישׁ׳ – נֶאֱמֶנֶת, שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר. אָמְרָה: ׳נִשְׂבֵּית וּטְהוֹרָה אֲנִי, וְיֵשׁ לִי עֵדִים שֶׁטְּהוֹרָה אֲנִי׳ –

תּוֹסֶפְתָּא

אֵין אוֹמְרִין נַמְתִּין עַד שֶׁיָּבוֹאוּ עֵדִים וַיַּתִּירוּהָ, אֶלָּא מַתִּירִין אוֹתָהּ מִיָּד, אִם מִשֶּׁהוּתְּרָה בָּאוּ עֵדִים, וְאָמְרוּ: נִשְׂבֵּית הִיא – הֲרֵי זוֹ לֹא תִנָּשֵׂא, נִשְׂבֵּית וּטְמֵאָה הִיא, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ בָּנִים – תֵּצֵא. עֵד אוֹמֵר: נִשְׂבֵּית וּטְמֵאָה הִיא, וְעֵד אוֹמֵר נִשְׂבֵּית וּטְהוֹרָה הִיא. אִשָּׁה אוֹמֶרֶת: נִשְׂבֵּית וּטְמֵאָה הִיא, וְאִשָּׁה אוֹמֶרֶת נִשְׂבֵּית וּטְהוֹרָה הִיא – הֲרֵי זוֹ לֹא תִנָּשֵׂא, וְאִם נִשֵּׂאת – לֹא תֵצֵא.

ו. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁנִּשְׁבּוּ, זֹאת אוֹמֶרֶת: 'אֲנִי טְמֵאָה וַחֲבֶרְתִּי טְהוֹרָה', וְזֹאת אוֹמֶרֶת: 'אֲנִי טְמֵאָה וַחֲבֶרְתִּי טְהוֹרָה' – נֶאֱמָנֶת. 'אֲנִי טְהוֹרָה וַחֲבֶרְתִּי טְמֵאָה' – אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת. 'אֲנִי וַחֲבֶרְתִּי טְמֵאוֹת' – נֶאֱמֶנֶת עַל עַצְמָהּ וְאֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת עַל חֲבֶרְתָּהּ. 'אֲנִי וַחֲבֶרְתִּי טְהוֹרוֹת' – נֶאֱמֶנֶת עַל חֲבֶרְתָּהּ וְאֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת עַל עַצְמָהּ.

ז. וְכֵן שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁנִּשְׁבּוּ, זֶה אוֹמֵר: 'חֲבֵרִי כֹּהֵן', וְזֶה אוֹמֵר: 'חֲבֵרִי כֹּהֵן' – נוֹתְנִין לָהֶן. אֲבָל לַחֲזָקָה אֵין נֶאֱמָנִין, עַד שֶׁיִּהוּ שְׁלֹשָׁה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ שְׁנַיִם מְעִידִין עַל זֶה וּשְׁנַיִם מְעִידִין עַל זֶה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף אֵין נוֹתְנִין לָהֶן עַד שֶׁיִּהְיוּ שְׁלֹשָׁה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ שְׁנַיִם מְעִידִין לָזֶה, וּשְׁנַיִם מְעִידִין לָזֶה. מַעֲלִין לַכְּהֻנָּה לְוִיָּה וְיִשְׂרְאֵלִים עַל פִּי עֵד אֶחָד, אֲבָל אֵין מַשִּׂיאִין אֶלָּא עַל פִּי שְׁנַיִם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף אִינוֹ נֶאֱמָן לְהַאֲכִילוֹ בִּתְרוּמָה, עַד שֶׁיִּהְיוּ שְׁלֹשָׁה, שְׁנַיִם מְעִידִין לָזֶה וּשְׁנַיִם מְעִידִין לָזֶה.

ח. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ עוֹרְרִין, אֲבָל בִּזְמַן שֶׁאֵין עוֹרְרִין – מַעֲלִין לְכְהוּנָה עַל פִּי עֵד אֶחָד, אֵיזֶהוּ עַרְעָר? אִם אָמְרוּ: 'הַאִיךְ קָפַץ פְּלוֹנִי לְכְהוּנָה, שֶׁלֹּא נָשָׂא כַּפָּיו מִיָּמָיו, שֶׁלֹּא נָטַל כַּפָּיו מִיָּמָיו'?! – אֵין זֶה עַרְעָר. 'שֶׁהוּא בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶן חֲלוּצָה, עוֹבֵד כּוֹכָבִים, נָתִין וּמַמְזֵר' – הֲרֵי זֶה עַרְעָר. רַבִּי הֶעֱלָה לְכְהוּנָה עַל פִּי עֵד אֶחָד, רַבִּי יוֹסֵי הֶעֱלָה לְכְהוּנָה עַל פִּי עֵד אֶחָד.

הַשָּׁלֵם

ט. נִפְלָה לְעָזָה בְּעִיר[11]. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין לְעָזָה רְאָיָה, אֶלָּא כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֶרְעָר – יָבֹא וְיֹאמַר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר מִשֵּׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן הַסְּגָן: מַעֲלִין לַכְּהֻנָּה עַל פִּי עֵד אֶחָד, וְלֹא עַל פִּי עֵד אֶחָד בִּלְבַד אָמְרוּ, אֶלָּא אֲפִלּוּ אִשָּׁה, לֹא כְשֶׁתִּבָּא אִשָּׁה לְבֵית דִּין, אֶלָּא לְכְשֶׁתֹּאמַר, יִתְּנוּ לוֹ[12].

מַסֶּכֶת כְּתֻבּוֹת פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. שְׁתֵּי חֲזָקוֹת לְכְהוּנָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם וְחִלּוּק גְּרָנוֹת. וּבְסוּרְיָא וְעַד מָקוֹם שֶׁשִּׁלּוּחֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ מַגִּיעִים – נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם אֲבָל לֹא חִלּוּק גְּרָנוֹת. וּבְכָל כְּסוּרְיָא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף אֲלֶכְסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם בְּרֹאשׁוֹנָה, מִפְּנֵי שֶׁבֵּית דִּין קָבוּעַ שָׁם. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁהַתְּרוּמָה חֲזָקָה לַכְּהֻנָּה בְּחִלּוּק גְּרָנוֹת, כָּךְ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן חֲזָקָה לַלְוִיָּה בְּחִלּוּק גְּרָנוֹת, וְהַמְחֻלָּק בְּבֵית דִּין – אֵין לוֹ חֲזָקָה לַכְּהֻנָּה.

ב. הַכֹּל נֶאֱמָנִים לְהָעִידָהּ, אֲפִלּוּ בְּנָהּ אֲפִלּוּ בִּתָּהּ, חוּץ מִמֶּנָּה וּמִבַּעֲלָהּ, שֶׁאֵין אָדָם מֵעִיד עַל יְדֵי עַצְמוֹ. אָמַר רַבִּי זְכַרְיָה בֶּן הַקַּצָּב: הַמָּעוֹן הַזֶּה! לֹא זֶה יָדָהּ מִתּוֹךְ יָדֵי מִשְׁעָה שֶׁנִּכְנְסוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לִירוּשָׁלַיִם וְעַד שֶׁיָּצְאוּ, וְאַף עַל פִּי כֵן, יְחִד לָהּ בַּיִת בַּחֲצֵרָהּ, וּכְשֶׁהִיא יוֹצְאָה – יוֹצְאָה בְּרֹאשׁ בָּנֶיהָ, וּכְשֶׁהִיא נִכְנֶסֶת – נִכְנֶסֶת בְּסוֹף בָּנֶיהָ, וְהָיְתָה נִזּוֹנֶת מִנְּכָסָיו. לֹא נִתְיַחֲדָה עִמּוֹ אֶלָּא עַל פִּי בָּנֶיהָ.

ג. נֶאֱמָן אָדָם לוֹמַר: 'כְּךָ אָמַר לִי אַבָּא – מְשֻׁפָּחָה זוֹ טְמֵאָה וּמְשֻׁפָּחָה זוֹ טְהוֹרָה,

---

[11] יָצָא לַעֲזָ בָּעִיר שֶׁהוּא פָּסוּל מִן הַכְּהוּנָה, אֲבָל אוֹתוֹ לַעֲזָ יָצָא רַק בָּעִיר, וְלֹא הֶחֱזִק בְּבֵית דִּין.

[12] אִם הִיא אוֹמֶרֶת עַל אִישׁ שֶׁהוּא חוּץ לַבַּיִת שֶׁהוּא כֹּהֵן, שׁוֹמְעִים לָהּ וְיִתְּנוּ לוֹ אֶת תְּרוּמָתָם.

תּוֹסֶפְתָּא

שֶׁאָכְלוּ בִּקְצָצָה שֶׁל בַּת פְּלוֹנִי לִפְלוֹנִי[13], וְשֶׁאָמַר לוֹ רַבּוֹ לְפְלוֹנִי: ׳צֵא וּטְבוֹל לְתִרוּמָתְךָ, וְשֶׁהֵיינוּ מוֹלִיכִין חַלָּה וּמַתָּנוֹת לְפְלוֹנִי כֹּהֵן עַל יְדֵי עַצְמוֹ׳, אֲבָל לֹא עַל יְדֵי אַחֵר, וְכֵן, אִם הָיָה כּוּתִי וְנִתְגַּיֵּר, עֶבֶד וְנִשְׁתַּחְרֵר – אֵין נֶאֱמָנִים. וְאֵין נֶאֱמָן לוֹמַר: ׳דֶּרֶךְ הָיָה לִפְלוֹנִי בַּמָּקוֹם הַזֶּה׳ – ׳מַעֲמָד וּמוֹסֵפֶד הָיָה לִפְלוֹנִי בַּמָּקוֹם הַזֶּה׳. עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְנִתְגַּיֵּר עֶבֶד וְנִשְׁתַּחְרֵר הֲרֵי אֵלּוּ אֵין נֶאֱמָנִים לוֹמַר: ׳זָכוּר הָיִיתִי בִּפְלוֹנִי שֶׁחִיֵּב לִפְלוֹנִי מָנֶה׳, וְ׳דֶּרֶךְ פְּלוֹנִית עוֹבֶרֶת בְּשָׂדֶה פְּלוֹנִי׳, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמֻמוֹן. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: נֶאֱמָנִין.

ד. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה: נֶאֱמֶנֶת אִשָּׁה אוֹ קָטָן לוֹמַר: ׳מִכָּאן יָצָא נָחִיל זֶה׳. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁהֵעִידוּ עַל מַעֲמָדָן, אֲבָל אִם יָצְאוּ וְחָזְרוּ – אֵין נֶאֱמָנִין; שֶׁלֹּא אָמְרוּ אֶלָּא מִתּוֹךְ הַפַּחַד וּמִתּוֹךְ הַיִּרְאָה. אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים, אֶחָד עֲבָדִים וְאֶחָד קְטַנִּים, נֶאֱמָנִין לוֹמַר: ׳מָקוֹם זֶה טָמֵא וּמָקוֹם זֶה טָהוֹר׳.

ה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: קְטַנָּה בַּת יִשְׂרְאֵל שֶׁנִּשְׁבֵּית, אֲפִלּוּ הִיא בַּת עֶשֶׂר שָׁנִים – הֲרֵי הִיא בִּקְדֻשָּׁתָהּ, וּכְתֻבָּתָהּ מָאתַיִם, הַבָּא עַל

---

[13] נוֹהֲגִים הָיוּ, אִם אֶחָד מִן הָאַחִים נָשָׂא אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ, הַיְינוּ שֶׁיֵּשׁ לָהּ פִּסּוּל מִשְׁפָּחָה, בָּאִים בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה, וּמְבִיאִים חֲבִית מְלֵאָה פֵּרוֹת, וְשׁוֹבְרִים אוֹתָהּ בְּאֶמְצַע רְחָבָה, וְאוֹמְרִים: אַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל! אַחֵינוּ פְּלוֹנִי נָשָׂא אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ, וּמִתְיָרְאִים אָנוּ שֶׁמָּא יִתְעָרֵב זַרְעוֹ בְּזַרְעֵנוּ, בּוֹאוּ וּקְחוּ לָכֶם דֻּגְמָא, אוֹת וְסִימָן, זִכָּרוֹן לְדוֹרוֹת שֶׁלֹּא יִתְעָרֵב זַרְעוֹ בְּזַרְעֵנוּ. וּבִירוּשַׁלְמִי קִדּוּשִׁין אִיתָא: ״וְהַתִּינוֹקוֹת מְלַקְּטִים וְאוֹמְרִים: נִקְצִין פְּלוֹנִי מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ״; וְלָכֵן נִקְרֵאת ׳קְצָצָה׳.

הַשָּׁלֵם

הַחֲרֶשֶׁת, וְעַל הַשּׁוֹטֶה, וְעַל הַבּוֹגֶרֶת, וְעַל מֻכַּת עֵץ – אֵין לָהֶן קְנָס. סוּמָא וְאֵילוֹנִית – יֵשׁ לָהֶן קְנָס.

ו. רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה אוֹמֵר: הַבָּא עַל אֲחוֹתוֹ, וְעַל אֲחוֹת אָבִיו, וְעַל אֲחוֹת אִמּוֹ, וְעַל אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ, וְעַל אֵשֶׁת אָחִיו, וְעַל אֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו, וְעַל הַנִּדָּה – אֵין לָהֶן קְנָס. וְכֵן הָיָה רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה אוֹמֵר: יוֹם הַכִּפּוּרִים הֲרֵי הוּא כְּשַׁבָּת לְתַשְׁלוּמִין.

ז. אֶחָד הָאוֹנֵס וְאֶחָד הַמְפַתֶּה. מַה בֵּין אוֹנֵס לִמְפַתֶּה? אוֹנֵס נוֹתֵן אֶת הַצַּעַר, וְהַמְפַתֶּה אֵינוֹ נוֹתֵן אֶת הַצַּעַר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: זֶה וָזֶה אֵין נוֹתְנִין הַצַּעַר, מִפְּנֵי שֶׁסּוֹפָהּ לְהִצְטַעֵר תַּחַת בַּעְלָהּ. אָמְרוּ לוֹ: אֵין דּוֹמֶה נִבְעֶלֶת בְּרָצוֹן, לְנִבְעֶלֶת שֶׁלֹּא בְּרָצוֹן.

ח. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: ׳אוֹנֵס נוֹתֵן מְיָד׳, לְכְשֶׁיּוֹצִיא – אֵין נוֹתֵן כְּלוּם. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נוֹתֵן כְּתֻבָּה מָנֶה, אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: ׳מְפַתֶּה לְכְשֶׁיּוֹצִיא נוֹתֵן׳, אֲבָל בָּשְׁתָּהּ וּפְגָמָהּ – נוֹתֵן מְיָד, מַה בֵּין נוֹתֵן מְיָד לְנוֹתֵן לְאַחַר זְמַן? נוֹתֵן מְיָד, אִם מֵתָה – אֲבִיהָ יוֹרְשָׁהּ, נוֹתֵן לְאַחַר זְמַן, אִם מֵתָה – בַּעְלָהּ יוֹרְשָׁהּ.

ט. אֶחָד הָאוֹנֵס וְאֶחָד הַמּוֹצִיא שֵׁם רַע שֶׁגֵּרְשׁוּ – כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהַחְזִיר, אִם הָיוּ כֹּהֲנִים – לוֹקִים אַרְבָּעִים. אֶחָד הָאוֹנֵס וְאֶחָד הַמְפַתֶּה, בֵּין הִיא בֵּין אָבִיהָ יְכוֹלִין לְעַבֵּב, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כב, טז): ״אִם מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ״ וְגוֹ׳. וְאוֹמֵר (דְּבָרִים כב, כט): ״וְלוֹ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה״; וְלוֹ אַתָּה כּוֹפֶה, וְאִי אַתָּה כּוֹפֶה לָהּ לְיַבֵּם.

י. קְטַנָּה מִבַּת יוֹם אֶחָד וְעַד שֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת – יֵשׁ לָהּ מֶכֶר וְאֵין לָהּ קְנָס. מִשֶּׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת וְעַד שֶׁתִּבָּגֵר – יֵשׁ לָהּ קְנָס וְאֵין לָהּ מֶכֶר; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, שֶׁהָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ קְנָס – אֵין מֶכֶר, וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מֶכֶר – אֵין קְנָס.

תּוֹסֶפְתָּא

וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: קְטַנָּה, מִבַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וְעַד שֶׁתִּבְגַּר – יֵשׁ לָהּ קְנָס.

מַסֶּכֶת כְּתֻבּוֹת פֶּרֶק רְבִיעִי

א. יָפָה כֹּחַ הַבַּעַל מִכֹּחַ הָאָב, וְכֹחַ הָאָב מִכֹּחַ הַבַּעַל. יָפָה כֹּחַ הַבַּעַל – שֶׁהַבַּעַל אוֹכֵל פֵּרוֹת בְּחַיֶּיהָ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּאָב. יָפָה כֹּחַ הָאָב – שֶׁהַבַּעַל חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ, בְּפִרְקוֹנָהּ, וּבִקְבוּרָתָהּ. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַסְפִּיד – מַסְפִּיד, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּאָב.

ב. יָפָה כֹּחַ אִשָּׁה מִכֹּחַ יְבָמָה, וְיָפָה כֹּחַ יְבָמָה מִכֹּחַ אִשָּׁה. יָפָה כֹּחַ אִשָּׁה – שֶׁהָאִשָּׁה אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָהּ, כֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסָה לַחֻפָּה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּיבָמָה. יָפָה כֹּחַ יְבָמָה – שֶׁהַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד, בֵּין בְּאֹנֶס בֵּין בְּרָצוֹן, אֲפִלּוּ בְּבֵית אָבִיהָ – קָנְתָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּאִשָּׁה.

ג. הָלַךְ הָאָב עִם שְׁלוּחֶיהָ, אוֹ עִם שְׁלוּחֵי הַבַּעַל, אוֹ שֶׁהָלְכוּ שְׁלוּחֵי הָאָב עִם שְׁלוּחֵי הַבַּעַל, אוֹ שֶׁהָיְתָה לָהּ חָצֵר בַּדֶּרֶךְ וְנִכְנְסָה וְלָנָה בְּתוֹכָהּ, אוֹ שֶׁנִּכְנְסָה לַחֻפָּה שֶׁלֹּא לְשֵׁם נִשּׂוּאִין וְמָתָה, אַף עַל פִּי שֶׁכָּתְבָה אֵצֶל בַּעְלָהּ – אֲבִיהָ יוֹרְשָׁהּ. מָסַר הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל אוֹ שֶׁמָּסְרוּ שְׁלוּחֵי הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל, אוֹ שֶׁהָיְתָה לָהּ חָצֵר בַּדֶּרֶךְ, וְנִכְנְסָה וְלָנָה בְּתוֹכָהּ, אוֹ שֶׁנִּכְנְסָה לַחֻפָּה לְשֵׁם נִשּׂוּאִין וְמָתָה, אַף עַל פִּי שֶׁכָּתְבָה אֵצֶל אֲבִיהָ, מֵתָה – בַּעְלָהּ יוֹרְשָׁהּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּכְתָבָתָהּ, אֲבָל בִּתְרוּמָהּ אֵין אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה עַד שֶׁתִּכָּנֵס לַחֻפָּה.

ד. נִשְׂבֵּית – אֵין חַיָּב לְפַדּוֹתָהּ, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁבוּיַת מַלְכוּת, אֲבָל בִּשְׁבוּיַת לִסְטִים – פּוֹדֶה. אִם רָצָה לְקַיֵּם – יְקַיֵּם. וְאִם לָאו – יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה מָנֶה. נִשְׂבֵּית לְאַחַר מִיתַת בַּעְלָהּ – אֵין הַיְתוֹמִין חַיָּבִין לְפַדּוֹתָהּ, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ נִשְׂבֵּית בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ, וּלְאַחַר כֵּן מֵת בַּעְלָהּ – אֵין יוֹרְשִׁים חַיָּבִין לְפַדּוֹתָהּ.

הַשָּׁלֵם

ה. הָיְתָה נְזוֹנֶית מִנְכָסָיו, וּצְרִיכָה רְפוּאָה – הֲרֵי הִיא כִּמְזוֹנוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: רְפוּאָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ קְצָבָה – נִתְרַפֵּא מִכְּתֻבָּתָהּ. שֶׁאֵין לָהּ קְצָבָה – הֲרֵי הִיא כִּמְזוֹנוֹת. הָיוּ שְׁנֵי בַצָּרַת, וְאָמַר לָהּ: ׳טְלִי גִיטַּיִךְ וּכְתוּבָּתַיִךְ, צְאִי וּפְרָנְסִי אֶת עַצְמֵךְ׳ – הֲרֵשׁוּת בְּיָדוֹ.

ו. לֹא כָתַב לָהּ: ׳בְּנִין דִּכְרִין דִּיהֱוֹן לָךְ מִינָּאי, אִינוּן יִרְתוּן כָּסָךְ כְּתוּבָּתִיךְ, יַתִּיר עַל חוּלְקֵיהוֹן דְּעִם אֲחוּהוֹן׳[14] – חַיָּב, שֶׁהוּא תְּנַאי בֵּית דִּין, כָּל הָאֲרָצוֹת כּוֹתְבִין כְּאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם.

ז. נוֹשֵׂא אָדָם אִשָּׁה, וּפוֹסֵק עִמָּהּ: ׳עַל מְנָת שֶׁלֹּא לְזוֹן, עַל מְנָת שֶׁלֹּא לְפַרְנֵס׳. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁפּוֹסֵק עִמָּהּ: ׳עַל מְנָת שֶׁתְּהֵא זָנָתוֹ וּמְפַרְנַסְתּוֹ וּמְלַמְּדָתוֹ תּוֹרָה׳. מַעֲשֶׂה בִּיהוֹשֻׁעַ בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה, וּפָסַק עִמָּהּ: ׳עַל מְנָת שֶׁתְּהֵא זָנָתוֹ וּמְפַרְנַסְתּוֹ וּמְלַמְּדָתוֹ תּוֹרָה׳, וְהָיָה שְׁנֵי בַצּוּרוֹת, עָמַד וְחִלֵּק, הִתְחִילָה קוֹבֶלֶת עָלָיו לַחֲכָמִים, וּכְשֶׁבָּא לְבֵית דִּין, אָמַר לָהֶם: ׳הֵיא נֶאֱמֶנֶת עָלַי יָתֵר מִכָּל אָדָם׳. אָמְרָה לָהֶם: ׳וַדַּאי כָּךְ הִתְנָה עִמִּי׳! אָמְרוּ לָהּ חֲכָמִים: אֵין כְּלוּם אַחַר הַקִּיצָּה.

ח. מִצְוָה לְזוֹן אֶת הַבָּנוֹת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אֶת הַבָּנִים; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִצְוָה לָזוֹן אֶת הַבָּנִים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לַבָּנוֹת, אַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן, אֲבָל בְּחַיֵּי אֲבִיהֶן – אֵלּוּ וְאֵלּוּ אֵינָן נְזוֹנִין.

ט. הִלֵּל הַזָּקֵן הָיָה דּוֹרֵשׁ לָשׁוֹן הֶדְיוֹט, שֶׁהָיוּ בְּנֵי אֲלֶכְסַנְדְּרִיָּא מְקַדְּשִׁין נְשׁוֹתֵיהֶן, וּבְשָׁעַת כְּנִיסָתָן לַשּׁוּק – בָּאִין אֲחֵרִים וְחוֹטְפִין אוֹתָן מֵהֶם, בְּקֵשׁוּ חֲכָמִים לַעֲשׂוֹת בְּנֵיהֶן מַמְזֵרִין. אָמַר לָהֶם הִלֵּל הַזָּקֵן: ׳הָבִיאוּ לִי כְּתֻבַּת

---

[14] הַבָּנִים הַזְּכָרִים שֶׁיִּהְיוּ לְךָ מִמֶּנִּי, הֵם יִרְשׁוּ אֶת כֶּסֶף הַכְּתֻבָּה שֶׁלָּךְ, יוֹתֵר עַל חֶלְקֵיהֶם שֶׁעִם אֲחֵיהֶם.

תּוֹסֶפְתָּא

אִמְכֶן׳. וּמָצָא שֶׁכָּתוּב בָּהֶן: ׳לְשֶׁתִּכָּנְסִי לַחֻפָּה, הֱוִי לִי לְאִנְתּוּ כְּדַת מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל׳; וְלֹא עָשׂוּ בְּנֵיהֶן מַמְזֵרִים.

י. רַבִּי מֵאִיר הָיָה דּוֹרֵשׁ לְשׁוֹן הֶדְיוֹט: הַמְקַבֵּל שָׁדֶה מֵחֲבֵרוֹ, וּמִשֶּׁזָּכָה בָּהּ הוֹבִירָהּ – שָׁמִין לוֹ כַּמָּה הִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת, וְנוֹתֵן לוֹ, שֶׁכָּךְ כּוֹתֵב לוֹ: ׳אִם אוֹבִיר וְלֹא אַעֲבִיד אֲשַׁלֵּם בְּמֵיטְבָא׳[15].

יא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָיָה דּוֹרֵשׁ לְשׁוֹן הֶדְיוֹט: אָדָם מֵבִיא קֻרְבָּן עָשִׁיר עַל אִשְׁתּוֹ, וְכֵן כָּל קֻרְבָּן וְקֻרְבָּן שֶׁהִיא חַיֶּבֶת, שֶׁכֵּן כָּתַב לָהּ: ׳אַחֲרָיוּת דִּאִית לִיךְ עָלַי׳. שֶׁבְּרָה לוֹ מִקְצָת כְּתֻבָּתָהּ – שָׁבְרָה לוֹ אֶת כֻּלָּהּ, שֶׁכָּךְ הִיא כּוֹתֶבֶת לוֹ: ׳אַחֲרָיוּת דִּאִית לָךְ עָלַי מִן קַדְמַת דְּנָא׳.

יב. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה הָיָה דּוֹרֵשׁ לְשׁוֹן הֶדְיוֹט: הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמַּשְׁכּוֹן – לֹא יִמַּשְׁכְּנוּ יוֹתֵר מֵחוֹבּוֹ, שֶׁכָּךְ כּוֹתֵב לוֹ: ׳תַּשְׁלֻמְתָּא דְּאִית לְךָ עָלַי, כָּל קֵבֶל דֵּיכִי׳.

יג. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הָיָה דּוֹרֵשׁ לְשׁוֹן הֶדְיוֹט: מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לַעֲשׂוֹת כְּתֻבָּה מִלְוֶה – גּוֹבִין מִלְוֶה. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִכְפֹּל – אֵין גּוֹבִין אֶלָּא מֶחֱצָה.

יד. אֲבִי הַבַּיִת שֶׁנַּעֲשָׂה עֵרֵב לִכְתֻבַּת כַּלָּתוֹ, אִם יֵשׁ נְכָסִים לַבֵּן – גּוֹבִין מִשֶּׁל בֵּן, וְאִם לָאו – גּוֹבִין מִשֶּׁל אָב. עָשָׂה הָאָב בַּיִת אוֹ שָׂדֶה אַפּוֹתִיקִי לִכְתֻבַּת כַּלָּתוֹ – בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ גּוֹבִין מֵהֶן.

טו. מִי שֶׁיָּצָא בְּנוֹ לִמְדִינַת הַיָּם, וְשָׁמַע שֶׁמֵּת בְּנוֹ, וְעָמַד וְכָתַב כָּל נְכָסָיו לַאֲחֵרִים, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע שֶׁבְּנוֹ קַיָּם – מַתְּנָתוֹ מַתָּנָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר: אֵין מַתְּנָתוֹ מַתָּנָה, שֶׁאִלּוּ הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁבְּנוֹ קַיָּם, לֹא הָיָה כּוֹתְבָן. הָיָה חוֹלֶה וּמֵטָל בַּמִּטָּה, אָמְרוּ לוֹ: ׳נְכָסִים לְמִי׳? אָמַר לָהֶם: ׳דְּמִיתִי שֶׁיֵּשׁ לִי בֵּן, עַכְשָׁיו שֶׁאֵין לִי בֵּן – נְכָסַי לִפְלוֹנִי׳. וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּן – לֹא אָמַר כְּלוּם. הָיָה חוֹלֶה וּמֵטָל בַּמִּטָּה, אָמְרוּ לוֹ: ׳נְכָסֶיךָ לְמִי׳? אָמַר לָהֶם: ׳דְּמִיתִי שֶׁאִשְׁתִּי מְעֻבֶּרֶת, עַכְשָׁיו שֶׁאֵין אִשְׁתִּי מְעֻבֶּרֶת – נְכָסַי לִפְלוֹנִי׳, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע שֶׁאִשְׁתּוֹ מְעֻבֶּרֶת – לֹא אָמַר כְּלוּם.

טז. גֵּר שֶׁמֵּת, וּבִזְבְּזוּ יִשְׂרָאֵל אֶת נְכָסָיו, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים בִּמְדִינַת הַיָּם, אוֹ שֶׁאִשְׁתּוֹ מְעֻבֶּרֶת – כֻּלָּם חַיָּבִין לְהַחֲזִיר. הֶחֱזִירוּ הַכֹּל וּמֵתוּ בָּנָיו, אוֹ הִפִּילָה אִשְׁתּוֹ: מַחֲזִיק בִּשְׁנֵיהֶן – זָכָה. בְּרֹאשׁוֹנָה – לֹא זָכָה.

יז. הַבָּנוֹת, בֵּין שֶׁנִּשְׂאוּ עַד שֶׁלֹּא בָּגְרוּ, וּבֵין בָּגְרוּ עַד שֶׁלֹּא נִשְׂאוּ – אָבְדוּ מְזוֹנוֹתֵיהֶן, וְלֹא אָבְדוּ פַּרְנָסָתָן; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֲפִלּוּ נִשְׂאוּ עַד שֶׁלֹּא בָּגְרוּ אוֹמֵר: אַף אָבְדוּ פַּרְנָסָתָן. כֵּיצַד הֵן עוֹשׂוֹת? שׁוֹכְרוֹת לָהֶן בְּעָלִים וּמוֹצִיאִים לָהֶן פַּרְנָסָתָן.

יח. אֶחָד נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת, וְאֶחָד נְכָסִים שֶׁאֵין לָהֶן אַחֲרָיוּת – מוֹצִיאִים לְמִזּוֹן אִשָּׁה וּבָנוֹת. דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם אַחֲרָיוּת – מוֹצִיאִים לְבָנוֹת מִן הַבָּנִים, וּלְבָנוֹת מִן הַבָּנוֹת, וּלְבָנִים מִן הַבָּנוֹת, בְּנָכְסִים מְרֻבִּים, אֲבָל לֹא לְבָנִים מִן הַבָּנוֹת בְּנָכְסִים מוּעָטִים. נְכָסִים שֶׁאֵין לָהֶם אַחֲרָיוּת – מוֹצִיאִים לְבָנִים מִן הַבָּנוֹת, לְבָנוֹת מִן הַבָּנוֹת, אֲבָל לֹא לַבָּנוֹת מִן הַבָּנִים, בֵּין שֶׁשִּׁעְבֵּד הָאָב בְּחַיָּיו בֵּין שֶׁשִּׁעְבְּדוּ הַיּוֹרְשִׁין אַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן – אֵין נִפְרָעִין מֵהֶן לְעִנְיַן כְּתֻבָּה, אֲבָל לְפַרְנָסָה גּוֹבִין מֵהֶן.

מַסֶּכֶת כְּתֻבּוֹת פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. הַבּוֹגֶרֶת כִּתְבִיעָה, וְנוֹתְנִים לָהּ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, אִם הָיְתָה קְטַנָּה – בֵּין הֵיא בֵּין אֲבִיהָ יְכוֹלִין לְעַכֵּב. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: נוֹתְנִין לָהּ הַכֹּל תְּרוּמָה. בְּמֶה דְּבָרִים אֲמוּרִים? מִן הָאֲרוּסִין, אֲבָל מִן הַנִּשּׂוּאִין – מוֹדֶה רַבִּי טַרְפוֹן שֶׁנּוֹתְנִין לָהּ מֶחֱצָה חֹלִין,

הַשָּׁלֵם

[15] אִם אַשְׁאִיר אֶת הַשָּׂדֶה בּוּרָהּ וְלֹא אֲעַבְּדֶנָּה אֲשַׁלֵּם בְּמֵיטַב.

תּוֹסֶפְתָּא

וּמֻחֱצָה תְּרוּמָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּבַת כֹּהֵן לְכֹהֵן, אֲבָל בַּת יִשְׂרָאֵל לְכֹהֵן - דִּבְרֵי הַכֹּל מֻחֱצָה חֻלִּין וּמֻחֱצָה תְּרוּמָה. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה אוֹמֵר: שְׁתֵּי יָדוֹת תְּרוּמָה וְאֶחָד חֻלִּין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נוֹתְנִים לָהּ הַכֹּל תְּרוּמָה, וְהִיא מוֹכֶרֶת וְלוֹקַחַת בְּדָמֶיהָ חֻלִּין. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל מָקוֹם שֶׁהֶזְכִּירוּ שָׁם תְּרוּמָה - נוֹתְנִין לָהּ כִּפְלַיִם חֻלִּין. זוֹ מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה! רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ: אֵין הָאִשָּׁה אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה עַד שֶׁתִּכָּנֵס לַחֻפָּה, וְהַיְבָמָה עַד שֶׁתִּבָּעֵל, וְאִם מֵתָה - בַּעְלָהּ יוֹרְשָׁהּ. אָמַר רַבִּי מְנַחֵם בֶּן נַפָּח מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַקַּפָּר: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁקִּדֵּשׁ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת נָשִׁים לְהַאֲכִילָן בִּתְרוּמָה, שֶׁהָיוּ שְׁנֵי בַצָּרֶת. וּכְבָר שָׁלַח יוֹחָנָן בֶּן בַּג בַּג אֶצֶל רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה לִנְצִיבִים, אָמַר לוֹ: שָׁמַעְתִּי עָלֶיךָ שֶׁאַתָּה אוֹמֵר - 'בַּת יִשְׂרָאֵל הַמְאֹרֶסֶת לְכֹהֵן אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה', שָׁלַח לוֹ וְאָמַר לוֹ: 'מַחְזִק הָיִיתִי בְּךָ שֶׁאַתָּה בָּקִי בְּחַדְרֵי תוֹרָה, לָדוּן קַל וְחֹמֶר אִי אַתָּה יוֹדֵעַ? וּמַה שִּׁפְחָה כְּנַעֲנִית שֶׁאֵין בֵּיאָתָהּ קוֹנָה אוֹתָהּ לֶאֱכֹל בִּתְרוּמָה, כַּסְּפָהּ קוֹנֶה אוֹתָהּ לְהַאֲכִילָהּ בִּתְרוּמָה, בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁהַבִּיאָה קוֹנָה אוֹתָהּ לְהַאֲכִילָהּ בִּתְרוּמָה, אֵינוֹ דִין שֶׁיְּהֵא כֶּסֶף קוֹנֶה אוֹתָהּ לְהַאֲכִילָהּ בִּתְרוּמָה? אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה? שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין אֲרוּסָה בַּת יִשְׂרָאֵל אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה עַד שֶׁתִּכָּנֵס לַחֻפָּה, אִם מֵתָה - בַּעְלָהּ יוֹרְשָׁהּ'.

ב. יְבָמָה מַה הִיא לְמִזּוֹנוֹת? כָּל זְמַן שֶׁנִּתְחַיֵּב הַבַּעַל - יְבָמִין חַיָּבִין, לֹא נִתְחַיֵּב הַבַּעַל - אֵין הַיְבָמִין חַיָּבִין. מַעֲשֶׂה יְדֵיהָ שֶׁל מִי? אִם הָיְתָה נִזּוֹנֶת מִשֶּׁלָּהֶן - הֲרֵי הֵן שֶׁלָּהֶן. וְאִם לָאו - הֲרֵי הֵן שֶׁל עַצְמָהּ. בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ שֶׁל עַצְמָהּ. הַמְקַדֵּשׁ מַעֲשֶׂה יְדֵי אִשְׁתּוֹ - הֲרֵי זֶה מַעֲלֶה לָהּ פַּרְנָסָה מִתּוֹכָן, וְהַשְּׁאָר הֶקְדֵּשׁ.

ג. מְלָאכוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעְלָהּ: שְׁבָעָה גּוּפֵי מְלָאכוֹת מָנוּ, וּשְׁאָר לֹא הִצְרִכוּ לְמָנוֹת. אֵין כּוֹפָהּ לַעֲשׂוֹת לְאָבִיו, וְלֹא לְבָנוֹ, וּלְהַטִּיל לִפְנֵי בְּהֶמְתּוֹ, אֲבָל כּוֹפָהּ לִתֵּן תֶּבֶן

הַשָּׁלֵם

לִפְנֵי בְּקָרוֹ, מָקוֹם שֶׁלֹּא נָהֲגוּ אַחַת מִכָּל אֵלּוּ - אֵינוֹ יָכוֹל לְכוֹפָהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף אֵין כּוֹפָהּ לַעֲשׂוֹת בַּפִּשְׁתָּן, מִפְּנֵי שֶׁפִּשְׁתָּן מַסְרִיחַ אֶת הַפֶּה וּמְשַׁרְבִיט אֶת הַשְּׂפָתַיִם. נְדָרָה שֶׁלֹּא לְהָנִיק אֶת בְּנָהּ - בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: שׁוֹמֶטֶת דַּד מִפִּיהָ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: כּוֹפָהּ וּמֵנִיקָתוֹ. נִתְגָּרְשָׁה - אֵין כּוֹפִין אוֹתָהּ לְהָנִיק. אִם הָיָה בְּנָהּ מַכִּירָהּ - נוֹתְנִין לָהּ שְׂכָרָהּ, וְכוֹפָהּ וּמֵנִיקָתוֹ מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה. אֵין הָאִישׁ כּוֹפָהּ אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁתָּנִיק אֶת בֶּן חֲבֵרוֹ, וְאֵין הָאִשָּׁה כּוֹפָהּ אֶת בַּעְלָהּ שֶׁתָּנִיק אֶת בֶּן חֲבֵרְתָּהּ.

ד. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִתַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת כְּיוֹלְדָה נְקֵבָה. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: שַׁבָּת אֶחָד כְּיוֹלְדָה זָכָר, וְכִימֵי נִדָּתָהּ. יָתֵר עַל כֵּן - יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה.

ה. הַפּוֹעֲלִים - שְׁתַּיִם בַּשַּׁבָּת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעוֹשִׂין מְלָאכָה בְּעִירָן, וְאִם עוֹשִׂין מְלָאכָה בְּעִיר אַחֶרֶת - פַּעַם אַחַת בַּשַּׁבָּת. הַחַמָּרִים - אַחַת לְשִׁתֵּי שַׁבָּתוֹת. הַגַּמָּלִין - אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם. הַסַּפָּנִין - אַחַת לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים.

ו. הַמּוֹרֶדֶת עַל בַּעְלָהּ - פּוֹחֶתֶת לָהּ מִכְּתֻבָּתָהּ שִׁבְעָה דִינָרִים בַּשַּׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שִׁבְעָה טַרְפְּעִיקִים, זוֹ מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה: רַבּוֹתֵינוּ הִתְקִינוּ, שֶׁיְּהוּ מַכְרִיזִין עָלֶיהָ אַרְבַּע וַחֲמִשָּׁה שַׁבָּתוֹת, זוֹ אַחַר זוֹ, פַּעֲמַיִם בַּשַּׁבָּת, וְשׁוֹלְחִין לָהּ בֵּית דִּין: 'חֲוִי יוֹדַעַת, שֶׁאֲפִלּוּ כְּתֻבָּתֵךְ מֵאָה מָנֶה - הִפְסַדְתְּ'. אַחַת אֲרוּסָה וְאַחַת נְשׂוּאָה וְאַחַת שׁוֹמֶרֶת יָבָם, אֲפִלּוּ נִדָּה אֲפִלּוּ חוֹלָה.

ז. הַמַּשְׂרֶה אֶת אִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי שָׁלִישׁ - לֹא יִפְחוֹת לָהּ מִקַּבִּים חִטִּין, אוֹ מֵאַרְבַּע קַבִּין שְׂעוֹרִים, וְכֻלָּם בְּמִדַּת אִיטַלְקִי, וַאֲפִלּוּ נִדָּה וַאֲפִלּוּ חוֹלָה וַאֲפִלּוּ שׁוֹמֶרֶת יָבָם. נוֹתֵן כּוֹס חֲבִית וּקְדֵרָה, פַּךְ נֵר וּפְתִילָה. יַיִן אֵין לָהּ - שֶׁאֵין נְשׂוּתֵיהֶן שֶׁל עֲנִיִּים שׁוֹתוֹת יַיִן. כַּר אֵין לָהּ - שֶׁאֵין נְשׂוּתֵיהֶן שֶׁל עֲנִיִּים יְשֵׁנוֹת עַל כַּר.

תּוֹסֶפְתָּא

ח. מוֹתָר מְזוֹנוֹת לַבַּעַל. וּמוֹתַר בְּלָאוֹת שֶׁל אִשָּׁה. הֶעָשִׁיר – עוֹלֶה עִמּוֹ. הֶעָנִי – אֵין יוֹרֶדֶת עִמּוֹ. מַעֲשֶׂה בְּבִתּוֹ שֶׁל נַקְדִּימוֹן בֶּן גּוּרְיוֹן שֶׁפָּסְקוּ לָהּ חֲכָמִים חֲמֵשׁ מֵאוֹת דִּינְרֵי זָהָב בְּכָל יוֹם לְקֻפַּת בְּשָׂמִים, וְלֹא הָיְתָה אֶלָּא שׁוֹמֶרֶת יָבָם. אַף הִיא קְלָלָה אוֹתָם, אָמְרָה לָהֶם: כָּךְ תִּפְסְקוּ לִבְנוֹתֵיכֶם! אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי צָדוֹק: אֵרְאֶה בְּנֶחָמָה אִם לֹא רְאִיתִיהָ שֶׁמְּלֻקֶּטֶת שְׁעוֹרִים תַּחַת טַלְפֵּי סוּסִים בְּעַכּוֹ, קָרָאתִי עָלֶיהָ מִקְרָא זֶה (שִׁיר הַשִּׁירִים א, ח): ״אִם לֹא תֵּדְעִי לָךְ הַיָּפָה בַּנָּשִׁים״ וְגוֹ׳.

מַסֶּכֶת כְּתֻבּוֹת פֶּרֶק שִׁישִׁי

א. מִי שֶׁמֵּת, וְהִנִּיחַ בָּנִים וּבָנוֹת, בִּזְמַן שֶׁהַנְּכָסִים מְרֻבִּין – הַבָּנִים יִרְשׁוּ וְהַבָּנוֹת נִזּוֹנוֹת וּמִתְפַּרְנְסוֹת. כֵּיצַד הַבָּנִים יִרְשׁוּ? אֵין אוֹמְרִים: ׳אִלּוּ הָיָה אֲבִיהֶם קַיָּם הָיָה נוֹתֵן לָהֶם כָּךְ וְכָךְ׳; אֶלָּא רוֹאִים אֶת אֶחָד כְּאִלּוּ הוּא אֲבִיהֶם וְנוֹתְנִים לָהֶם. כֵּיצַד הַבָּנוֹת נִזּוֹנוֹת וּמִתְפַּרְנְסוֹת? אֵין אוֹמְרִים: ׳אִלּוּ הָיָה אֲבִיהֶן קַיָּם הָיָה נוֹתֵן לָהֶן כָּךְ וְכָךְ׳; אֶלָּא רוֹאִין שֶׁכְּנֶגְדָּן הֵיאַךְ מִתְפַּרְנְסוֹת, וְנוֹתְנִין לָהֶן. רַבִּי אוֹמֵר: כָּל אַחַת וְאַחַת נוֹטֶלֶת עִשָּׂרוֹר נְכָסִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הִשִּׂיא אֶת בַּת הָרִאשׁוֹנָה – יִנָּתֵן לַשְּׁנִיָּה, כְּדֶרֶךְ שֶׁנָּתַן לָרִאשׁוֹנָה. אָמְרוּ לוֹ: יֵשׁ שֶׁמַּשִּׂיא אֶת בִּתּוֹ וְנוֹטֵל מְעוֹתָיו, וְיֵשׁ שֶׁמַּשִּׂיא אֶת בִּתּוֹ, וְנוֹתֵן אַחֲרֶיהָ מָעוֹת. וְכֵן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַמַּשִּׂיא אֶת בִּתּוֹ סְתָם – לֹא יִפְחוֹת לָהּ מֵחֲמֵשׁ סְלָעִים, שֶׁבְּרִאשׁוֹנָה הָיָה לוֹקֵחַ לָהּ כָּל צָרְכָּהּ.

ב. פָּסְקָה לְהַכְנִיס לוֹ שְׁנֵי סְלָעִים, נַעֲשׂוּ שִׁשָּׁה דִּינָרִים, מַה שֶּׁחָתַן פּוֹסֵק – פּוֹסֵק פָּחוֹת חֹמֶשׁ, חוּץ מִמְּאתַיִם לִבְתוּלָה וּמָנֶה לְאַלְמָנָה. פָּסְקָה לְהַכְנִיס לוֹ זָהָב – הֲרֵי הוּא כְּכֻלִּים. דִּינְרֵי זָהָב – הֲרֵי הֵן כִּכְסָפִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: וְכֵן הוּא הַדָּבָר, בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא נָהֲגוּ שֶׁלֹּא לִפְרָטָן דִּינְרֵי זָהָב – שָׁמִין אוֹתָן וַהֲרֵי הֵן בְּשׁוְוֵיהֶן, וְהַזָּהָב – הֲרֵי הוּא כְּכֻלִּים.

הַשָּׁלֵם

ג. הִכְנִיסָהּ לוֹ, בֵּין שׁוּם בֵּין כְּסָפִים, וְנָתַן עֵינָיו לְגָרְשָׁהּ – הֵיא לֹא תֹאמַר לוֹ: ׳תֵּן לִי שׁוּמִי׳, וְהוּא לֹא יֹאמַר לָהּ: ׳טְלִי כַּסְפֵּךְ׳, אֶלָּא נוֹטֶלֶת מַה שֶּׁכָּתַב לָהּ בִּכְתֻבָּתָהּ.

ד. פָּסְקָה לְהַכְנִיס לוֹ כְּסָפִים, סַלָּעָהּ נַעֲשֶׂה שִׁשָּׁה דִּינָרִים, חָתָן מְקַבֵּל עָלָיו עֲשָׂרָה דִּינָרִים לְמָנֶה לְקֻפַּת בְּשָׂמִים. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְכֵן כָּל מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לִפְחוֹת מִן הַשּׁוּם, וְשֶׁלֹּא לְהוֹסִיף עַל הַכְּסָפִים – אֵין מְשַׁנִּין מִמִּנְהַג הַמְּדִינָה.

ה. פָּסְקָה לְהַכְנִיס לוֹ חֲמֵשׁ מֵאוֹת דִּינָר שׁוּם, וְכָתַב לָהּ אֶלֶף דִּינָר בִּכְתֻבָּתָהּ, אִם עָשְׂתָה קִיצָתָהּ – נוֹטֶלֶת מַה שֶּׁכָּתוּב לָהּ. וְאִם לָאו – גּוֹרֵעַ כְּנֶגְדָּן שָׁלֹשׁ דִּינָרִין לְכָל סֶלַע וְסֶלַע. פָּסְקָה לְהַכְנִיס לוֹ חֲמֵשׁ מֵאוֹת דִּינְרֵי כְּסָפִים, וְכָתַב לָהּ אֶלֶף דִּינָר בִּכְתֻבָּתָהּ, אִם עָשְׂתָה קִיצָתָהּ - נוֹטֶלֶת מַה שֶּׁכָּתוּב לָהּ, וְאִם לָאו – גּוֹרַעַת כְּנֶגְדָּן חֲמִשָּׁה דִּינָרִין לְכָל סֶלַע וְסֶלַע. הִכְנִיסָהּ לוֹ אֶלֶף דִּינָר בִּכְתֻבָּתָהּ, וְכָתַב לָהּ שׁוּם מִשְׁנַיִם עָשָׂר מָנֶה, אִם עָשְׂתָה קִיצָתָהּ – נוֹטֶלֶת מַה שֶּׁכָּתוּב לָהּ. וְאִם לָאו – לֹא יִפְחוֹת לְבְתוּלָה מִמָּאתַיִם וּלְאַלְמָנָה מִמָּנֶה.

ו. הַמַּשִּׂיא אֶת בִּתּוֹ, וּפָסַק עִם חָתָנוֹ שֶׁיַּעֲמֹד עָרֹם וְיִכָּסָּנָּה, אֵין אוֹמְרִים: ׳יַעֲמוֹד עָרֹם וְיִכָּסָּנָּה׳, אֶלָּא מְכַסֶּה אֶת הָרָאוּי לָהּ. וְכֵן הַמַּשִּׂיאִין אֶת הַיְתוֹמָה – לֹא יִפְחֲתוּ לָהּ מֵחֲמִשִּׁים דִּינָר, וְאִם יֵשׁ בַּכִּיס – מְפַרְנְסִין אוֹתָהּ לְפִי כְּבוֹדָהּ.

ז. יְתוֹמָה שֶׁהִשִּׂיאָהּ אִמָּהּ אוֹ אֲחֶיהָ וְכָתְבוּ לָהּ מֵאָה אוֹ חֲמִשִּׁים זוּז אַף עַל פִּי שֶׁכָּתַב לָהֶן הַבַּעַל: ׳דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עִמָּהֶם׳, יְכוֹלָה הִיא כְּשֶׁתַּגְדִּיל לְהוֹצִיא מִיָּדָם מַה שֶּׁרָאוּי לְהִנָּתֵן לָהּ. הָאִישׁ פּוֹסֵק עַל יְדֵי בִתּוֹ, וְאֵין הָאִשָּׁה פּוֹסֶקֶת עַל יְדֵי בִתָּהּ.

ח. יָתוֹם וִיתוֹמָה שֶׁמְּבַקְּשִׁין לְהִתְפַּרְנֵס – מְפַרְנְסִין אֶת הַיְתוֹמָה וְאַחַר כָּךְ מְפַרְנְסִין אֶת הַיָּתוֹם, מִפְּנֵי שֶׁהָאִישׁ דַּרְכּוֹ לְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים וְאֵין הָאִשָּׁה דַּרְכָּהּ לְחַזֵּר.

תּוֹסֶפְתָּא

הַשָּׁלֵם

ט. יָתוֹם וְיִתוֹמָה שֶׁמְּבַקְּשִׁין לִינָּשֵׂא - מַשִּׂיאִין אֶת הַיִּתוֹמָה תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ מַשִּׂיאִין אֶת הַיָּתוֹם; מִפְּנֵי שֶׁבּשְׁתָּהּ שֶׁל אִשָּׁה מְרֻבֶּה מִשֶּׁל אִישׁ. יָתוֹם שֶׁמְּבַקֵּשׁ לִישָּׂא - שׁוֹכְרִין לוֹ בַּיִת, וּמַצִּיעִין לוֹ מִטָּה, וְאַחַר כָּךְ מַשִּׂיאִין לוֹ אִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים טו, ח): "דֵּי מַחְסוֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ"; דֵּי מַחְסוֹרוֹ - זֶה הַבַּיִת. אֲשֶׁר יֶחְסַר - זֶה הַמִּטָּה וְהַשֻּׁלְחָן. לוֹ - זוֹ אִשָּׁה; שֶׁנֶּאֱמַר לְהַלָּן (בְּרֵאשִׁית ב, יח): "אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ", מַה "לוֹ" הָאָמוּר לְהַלָּן - אִשָּׁה, אַף "לוֹ" הָאָמוּר כָּאן - אִשָּׁה.

י. הַמַּשְׁלִישׁ מָעוֹת לַחֲתָנוֹ לִקַּח בָּהֶן שָׂדֶה לְבִתּוֹ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: יִתְּנוּ לְבַעְלִי מִן הָאֲרוּסִין - יַעֲשֶׂה הַשָּׁלִישׁ מַה שֶּׁהוּשְׁלָשׁ בְּיָדוֹ. מִן הַנִּשּׂוּאִין - הָרְשׁוּת בְּיָדָהּ; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אִם הָיְתָה קְטַנָּה, בֵּין מִן הָאֲרוּסִין בֵּין מִן הַנִּשּׂוּאִין - יַעֲשֶׂה שָׁלִישׁ מַה שֶּׁהוּשְׁלָשׁ בְּיָדוֹ. אִם הָיְתָה גְּדוֹלָה, בֵּין מִן הַנִּשּׂוּאִין בֵּין מִן הָאֲרוּסִין - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ.

יא. הָאוֹמֵר: תְּנוּ שֶׂקֶל מִנְּכָסַי לִבְנִי בַשַּׁבָּת, וּרְאוּיִן לִתֵּן לָהֶן סֶלַע - נוֹתְנִין לָהֶם סֶלַע. וְאִם אָמַר: אַל תִּתְּנוּ לָהֶם אֶלָּא שֶׂקֶל - אֵין נוֹתְנִין אֶלָּא שֶׂקֶל. אִם אָמַר: אִם מַתִּי יִרְשׁוּ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן, בֵּין שֶׁאָמַר תְּנוּ בֵּין שֶׁאָמַר אַל תִּתְּנוּ - אֵין נוֹתְנִין לָהֶם אֶלָּא שֶׂקֶל. לְמִזּוֹן אִשָּׁה וּבָנוֹת - בֵּין שֶׁאָמַר תְּנוּ בֵּין שֶׁאָמַר אַל תִּתְּנוּ - נוֹתְנִין לָהֶן סֶלַע. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר - הָאוֹמֵר: תְּנוּ שֶׂקֶל מִנְּכָסַי לִבְנִי בַשַּׁבָּת, וְהֵן רְאוּיִן לִטּוֹל סֶלַע - נוֹתְנִין לָהֶם שֶׂקֶל, וְהַשְּׁאָר - מִתְפַּרְנְסִין מִן הַצְּדָקָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: נְזוֹנִין וְהוֹלְכִין עַד שֶׁיִּכְלוּ נְכָסָיו, וְהַשְּׁאָר מִתְפַּרְנְסִין מִן הַצְּדָקָה.

ישעיהו פרק ז

א וַיְהִי בִּימֵי אָחָז בֶּן־יוֹתָם בֶּן־עֻזִּיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה
עָלָה רְצִין מֶלֶךְ־אֲרָם וּפֶקַח בֶּן־רְמַלְיָהוּ מֶלֶךְ־
יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם לַמִּלְחָמָה עָלֶיהָ וְלֹא יָכֹל לְהִלָּחֶם
עָלֶיהָ: **ב** וַיֻּגַּד לְבֵית דָּוִד לֵאמֹר נָחָה אֲרָם עַל־
אֶפְרָיִם וַיָּנַע לְבָבוֹ וּלְבַב עַמּוֹ כְּנוֹעַ עֲצֵי־יַעַר מִפְּנֵי־
רוּחַ: {ס} **ג** וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְשַׁעְיָהוּ צֵא־נָא
לִקְרַאת אָחָז אַתָּה וּשְׁאָר יָשׁוּב בְּנֶךָ אֶל־קְצֵה
תְּעָלַת הַבְּרֵכָה הָעֶלְיוֹנָה אֶל־מְסִלַּת שְׂדֵה
כוֹבֵס: **ד** וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִשָּׁמֶר וְהַשְׁקֵט אַל־תִּירָא
וּלְבָבְךָ אַל־יֵרַךְ מִשְּׁנֵי זַנְבוֹת הָאוּדִים הָעֲשֵׁנִים
הָאֵלֶּה בָּחֳרִי־אַף רְצִין וַאֲרָם וּבֶן־רְמַלְיָהוּ: **ה** יַעַן
כִּי־יָעַץ עָלֶיךָ אֲרָם רָעָה אֶפְרַיִם וּבֶן־רְמַלְיָהוּ
לֵאמֹר: **ו** נַעֲלֶה בִיהוּדָה וּנְקִיצֶנָּה וְנַבְקִעֶנָּה אֵלֵינוּ
וְנַמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֵת בֶּן־טָבְאַל: {פ}
ז כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לֹא תָקוּם וְלֹא תִהְיֶה: **ח** כִּי
רֹאשׁ אֲרָם דַּמֶּשֶׂק וְרֹאשׁ דַּמֶּשֶׂק רְצִין וּבְעוֹד
שִׁשִּׁים וְחָמֵשׁ שָׁנָה יֵחַת אֶפְרַיִם מֵעָם: **ט** וְרֹאשׁ
אֶפְרַיִם שֹׁמְרוֹן וְרֹאשׁ שֹׁמְרוֹן בֶּן־רְמַלְיָהוּ אִם לֹא
תַאֲמִינוּ כִּי לֹא תֵאָמֵנוּ: {פ}
י וַיּוֹסֶף יְהוָה דַּבֵּר אֶל־אָחָז לֵאמֹר: **יא** שְׁאַל־לְךָ
אוֹת מֵעִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַעְמֵק שְׁאָלָה אוֹ הַגְבֵּהַ
לְמָעְלָה: **יב** וַיֹּאמֶר אָחָז לֹא־אֶשְׁאַל וְלֹא־אֲנַסֶּה
אֶת־יְהוָה: **יג** וַיֹּאמֶר שִׁמְעוּ־נָא בֵּית דָּוִד הַמְעַט
מִכֶּם הַלְאוֹת אֲנָשִׁים כִּי תַלְאוּ גַּם אֶת־
אֱלֹהָי: **יד** לָכֵן יִתֵּן אֲדֹנָי הוּא לָכֶם אוֹת הִנֵּה
הָעַלְמָה הָרָה וְיֹלֶדֶת בֵּן וְקָרָאת שְׁמוֹ עִמָּנוּ
אֵל: **טו** חֶמְאָה וּדְבַשׁ יֹאכֵל לְדַעְתּוֹ מָאוֹס בָּרָע
וּבָחוֹר בַּטּוֹב: **טז** כִּי בְּטֶרֶם יֵדַע הַנַּעַר מָאֹס בָּרָע
וּבָחַר בַּטּוֹב תֵּעָזֵב הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה קָץ מִפְּנֵי
שְׁנֵי מְלָכֶיהָ: **יז** יָבִיא יְהוָה עָלֶיךָ וְעַל־עַמְּךָ וְעַל־
בֵּית אָבִיךָ יָמִים אֲשֶׁר לֹא־בָאוּ לְמִיּוֹם סוּר־
אֶפְרַיִם מֵעַל יְהוּדָה אֵת מֶלֶךְ אַשּׁוּר: {פ}
יח וְהָיָה | בַּיּוֹם הַהוּא יִשְׁרֹק יְהוָה לַזְּבוּב אֲשֶׁר
בִּקְצֵה יְאֹרֵי מִצְרָיִם וְלַדְּבוֹרָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ
אַשּׁוּר: **יט** וּבָאוּ וְנָחוּ כֻלָּם בְּנַחֲלֵי הַבַּתּוֹת
וּבִנְקִיקֵי הַסְּלָעִים וּבְכֹל הַנַּעֲצוּצִים וּבְכֹל
הַנַּהֲלֹלִים: **כ** בַּיּוֹם הַהוּא יְגַלַּח אֲדֹנָי בְּתַעַר
הַשְּׂכִירָה בְּעֹבְרֵי נָהָר בְּמֶלֶךְ אַשּׁוּר אֶת־הָרֹאשׁ
וְשַׂעַר הָרַגְלַיִם וְגַם אֶת־הַזָּקָן תִּסְפֶּה: {פ}
כא וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יְחַיֶּה־אִישׁ עֶגְלַת בָּקָר
וּשְׁתֵּי־צֹאן: **כב** וְהָיָה מֵרֹב עֲשׂוֹת חָלָב יֹאכַל
חֶמְאָה כִּי־חֶמְאָה וּדְבַשׁ יֹאכֵל כָּל־הַנּוֹתָר בְּקֶרֶב
הָאָרֶץ: {ס} **כג** וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה כָּל־מָקוֹם
אֲשֶׁר יִהְיֶה־שָּׁם אֶלֶף גֶּפֶן בְּאֶלֶף כֶּסֶף לַשָּׁמִיר
וְלַשַּׁיִת יִהְיֶה: **כד** בַּחִצִּים וּבַקֶּשֶׁת יָבוֹא שָׁמָּה כִּי־
שָׁמִיר וְשַׁיִת תִּהְיֶה כָּל־הָאָרֶץ: **כה** וְכָל הֶהָרִים
אֲשֶׁר בַּמַּעְדֵּר יֵעָדֵרוּן לֹא־תָבוֹא שָׁמָּה יִרְאַת
שָׁמִיר וְשָׁיִת וְהָיָה לְמִשְׁלַח שׁוֹר וּלְמִרְמַס שֶׂה:
{פ}

ישעיהו פרק ח

א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קַח־לְךָ גִּלָּיוֹן גָּדוֹל וּכְתָב עָלָיו
בְּחֶרֶט אֱנוֹשׁ לְמַהֵר שָׁלָל חָשׁ בַּז: **ב** וְאָעִידָה לִּי
עֵדִים נֶאֱמָנִים אֵת אוּרִיָּה הַכֹּהֵן וְאֶת־זְכַרְיָהוּ בֶּן
יְבֶרֶכְיָהוּ: **ג** וָאֶקְרַב אֶל־הַנְּבִיאָה וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן
{ס} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קְרָא שְׁמוֹ מַהֵר שָׁלָל חָשׁ
בַּז: **ד** כִּי בְּטֶרֶם יֵדַע הַנַּעַר קְרֹא אָבִי וְאִמִּי יִשָּׂא |
אֶת־חֵיל דַּמֶּשֶׂק וְאֶת שְׁלַל שֹׁמְרוֹן לִפְנֵי מֶלֶךְ

אַשּׁוּר: {ס} **ה** וַיֹּסֶף יְהוָה דַּבֵּר אֵלַי עוֹד
לֵאמֹר: **ו** יַעַן כִּי מָאַס הָעָם הַזֶּה אֶת מֵי הַשִּׁלֹּחַ
הַהֹלְכִים לְאָט וּמְשׂוֹשׂ אֶת רְצִין וּבֶן־
רְמַלְיָהוּ: **ז** וְלָכֵן הִנֵּה אֲדֹנָי מַעֲלֶה עֲלֵיהֶם אֶת מֵי
הַנָּהָר הֶעָצוּמִים וְהָרַבִּים אֶת מֶלֶךְ אַשּׁוּר וְאֶת־
כָּל כְּבוֹדוֹ וְעָלָה עַל כָּל אֲפִיקָיו וְהָלַךְ עַל כָּל
גְּדוֹתָיו: **ח** וְחָלַף בִּיהוּדָה שָׁטַף וְעָבַר עַד צַוָּאר
יַגִּיעַ וְהָיָה מֵטוֹת כְּנָפָיו מְלֹא רֹחַב אַרְצְךָ עִמָּנוּ
אֵל: {ס} **ט** רֹעוּ עַמִּים וְחֹתּוּ וְהַאֲזִינוּ כֹּל מֶרְחַקֵּי־
אָרֶץ הִתְאַזָּרוּ וְחֹתּוּ הִתְאַזָּרוּ וְחֹתּוּ: **י** עֵצוּ עֵצָה
וְתֻפָר דַּבְּרוּ דָבָר וְלֹא יָקוּם כִּי עִמָּנוּ אֵל:
{ס} **יא** כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אֵלַי כְּחֻזְקַת הַיָּד וְיִסְּרַנִי
מִלֶּכֶת בְּדֶרֶךְ הָעָם־הַזֶּה לֵאמֹר: **יב** לֹא־תֹאמְרוּן
קֶשֶׁר לְכֹל אֲשֶׁר־יֹאמַר הָעָם הַזֶּה קֶשֶׁר וְאֶת־
מוֹרָאוֹ לֹא־תִירְאוּ וְלֹא תַעֲרִיצוּ: **יג** אֶת־יְהוָה
צְבָאוֹת אֹתוֹ תַקְדִּישׁוּ וְהוּא מוֹרַאֲכֶם וְהוּא
מַעֲרֻצְכֶם: **יד** וְהָיָה לְמִקְדָּשׁ וּלְאֶבֶן נֶגֶף וּלְצוּר
מִכְשׁוֹל לִשְׁנֵי בָתֵּי יִשְׂרָאֵל לְפַח וּלְמוֹקֵשׁ לְיוֹשֵׁב
יְרוּשָׁלִָם: **טו** וְכָשְׁלוּ בָם רַבִּים וְנָפְלוּ וְנִשְׁבָּרוּ
וְנוֹקְשׁוּ וְנִלְכָּדוּ: {פ}
טז צוֹר תְּעוּדָה חֲתוֹם תּוֹרָה בְּלִמֻּדָי: **יז** וְחִכִּיתִי
לַיהוָה הַמַּסְתִּיר פָּנָיו מִבֵּית יַעֲקֹב וְקִוֵּיתִי־
לוֹ: **יח** הִנֵּה אֲנֹכִי וְהַיְלָדִים אֲשֶׁר נָתַן־לִי יְהוָה
לְאֹתוֹת וּלְמוֹפְתִים בְּיִשְׂרָאֵל מֵעִם יְהוָה צְבָאוֹת
הַשֹּׁכֵן בְּהַר צִיּוֹן: {ס} **יט** וְכִי־יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם דִּרְשׁוּ
אֶל־הָאֹבוֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים הַמְצַפְצְפִים וְהַמַּהְגִּים
הֲלוֹא־עַם אֶל־אֱלֹהָיו יִדְרֹשׁ בְּעַד הַחַיִּים אֶל־
הַמֵּתִים: **כ** לְתוֹרָה וְלִתְעוּדָה אִם־לֹא יֹאמְרוּ
כַּדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אֵין־לוֹ שָׁחַר: **כא** וְעָבַר בָּהּ
נִקְשֶׁה וְרָעֵב וְהָיָה כִּי־יִרְעַב וְהִתְקַצַּף וְקִלֵּל בְּמַלְכּוֹ

וּבֵאלֹהָיו וּפָנָה לְמָעְלָה: **כב** וְאֶל־אֶרֶץ יַבִּיט וְהִנֵּה
צָרָה וַחֲשֵׁכָה מְעוּף צוּקָה וַאֲפֵלָה מְנֻדָּח: **כג** כִּי
לֹא מוּעָף לַאֲשֶׁר מוּצָק לָהּ כָּעֵת הָרִאשׁוֹן הֵקַל
אַרְצָה זְבֻלוּן וְאַרְצָה נַפְתָּלִי וְהָאַחֲרוֹן הִכְבִּיד דֶּרֶךְ
הַיָּם עֵבֶר הַיַּרְדֵּן גְּלִיל הַגּוֹיִם:

ישעיהו פרק ט

א הָעָם הַהֹלְכִים בַּחֹשֶׁךְ רָאוּ אוֹר גָּדוֹל יֹשְׁבֵי
בְּאֶרֶץ צַלְמָוֶת אוֹר נָגַהּ עֲלֵיהֶם: **ב** הִרְבִּיתָ הַגּוֹי
לֹא לוֹ הִגְדַּלְתָּ הַשִּׂמְחָה שָׂמְחוּ לְפָנֶיךָ כְּשִׂמְחַת
בַּקָּצִיר כַּאֲשֶׁר יָגִילוּ בְּחַלְקָם שָׁלָל: **ג** כִּי | אֶת־עֹל
סֻבָּלוֹ וְאֵת מַטֵּה שִׁכְמוֹ שֵׁבֶט הַנֹּגֵשׂ בּוֹ הַחִתֹּתָ
כְּיוֹם מִדְיָן: **ד** כִּי כָל־סְאוֹן סֹאֵן בְּרַעַשׁ וְשִׂמְלָה
מְגוֹלָלָה בְּדָמִים וְהָיְתָה לִשְׂרֵפָה מַאֲכֶלֶת
אֵשׁ: **ה** כִּי־יֶלֶד יֻלַּד־לָנוּ בֵּן נִתַּן־לָנוּ וַתְּהִי הַמִּשְׂרָה
עַל־שִׁכְמוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּלִא יוֹעֵץ אֵל גִּבּוֹר אֲבִי־
עַד שַׂר־שָׁלוֹם: **ו** לְמַרְבֵּה הַמִּשְׂרָה
וּלְשָׁלוֹם אֵין־קֵץ עַל־כִּסֵּא דָוִד וְעַל־מַמְלַכְתּוֹ
לְהָכִין אֹתָהּ וּלְסַעֲדָהּ בְּמִשְׁפָּט וּבִצְדָקָה מֵעַתָּה
וְעַד־עוֹלָם קִנְאַת יְהוָה צְבָאוֹת תַּעֲשֶׂה־זֹּאת: {פ}
ז דָּבָר שָׁלַח אֲדֹנָי בְּיַעֲקֹב וְנָפַל
בְּיִשְׂרָאֵל: **ח** וְיָדְעוּ הָעָם כֻּלּוֹ אֶפְרַיִם וְיוֹשֵׁב
שֹׁמְרוֹן בְּגַאֲוָה וּבְגֹדֶל לֵבָב לֵאמֹר: **ט** לְבֵנִים נָפָלוּ
וְגָזִית נִבְנֶה שִׁקְמִים גֻּדָּעוּ וַאֲרָזִים נַחֲלִיף: **י** וַיְשַׂגֵּב
יְהוָה אֶת־צָרֵי רְצִין עָלָיו וְאֶת־אֹיְבָיו
יְסַכְסֵךְ: **יא** אֲרָם מִקֶּדֶם וּפְלִשְׁתִּים מֵאָחוֹר
וַיֹּאכְלוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־פֶּה בְּכָל־זֹאת לֹא־שָׁב
אַפּוֹ וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה: **יב** וְהָעָם לֹא־שָׁב עַד־
הַמַּכֵּהוּ וְאֶת־יְהוָה צְבָאוֹת לֹא דָרָשׁוּ:
{ס} **יג** וַיַּכְרֵת יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל רֹאשׁ וְזָנָב כִּפָּה

וְאַגְמוֹן יוֹם אֶחָד: **יד** זָקֵן וּנְשׂוּא־פָנִים הוּא הָרֹאשׁ
וְנָבִיא מוֹרֵה־שֶׁקֶר הוּא הַזָּנָב: **טו** וַיִּהְיוּ מְאַשְּׁרֵי
הָעָם־הַזֶּה מַתְעִים וּמְאֻשָּׁרָיו מְבֻלָּעִים: **טז** עַל־כֵּן
עַל־בַּחוּרָיו לֹא־יִשְׂמַח | אֲדֹנָי וְאֶת־יְתֹמָיו וְאֶת־
אַלְמְנוֹתָיו לֹא יְרַחֵם כִּי כֻלּוֹ חָנֵף וּמְרַע וְכָל־פֶּה
דֹּבֵר נְבָלָה בְּכָל־זֹאת לֹא־שָׁב אַפּוֹ וְעוֹד יָדוֹ
נְטוּיָה: **יז** כִּי־בָעֲרָה כָאֵשׁ רִשְׁעָה שָׁמִיר וָשַׁיִת
תֹּאכֵל וַתִּצַּת בְּסִבְכֵי הַיַּעַר וַיִּתְאַבְּכוּ גֵּאוּת
עָשָׁן: **יח** בְּעֶבְרַת יְהוָה צְבָאוֹת נָעְתַם אָרֶץ וַיְהִי
הָעָם כְּמַאֲכֶלֶת אֵשׁ אִישׁ אֶל־אָחִיו לֹא
יַחְמֹלוּ: **יט** וַיִּגְזֹר עַל־יָמִין וְרָעֵב וַיֹּאכַל עַל־
שְׂמֹאול וְלֹא שָׂבֵעוּ אִישׁ בְּשַׂר־זְרֹעוֹ
יֹאכֵלוּ: **כ** מְנַשֶּׁה אֶת־אֶפְרַיִם וְאֶפְרַיִם אֶת־מְנַשֶּׁה
יַחְדָּו הֵמָּה עַל־יְהוּדָה בְּכָל־זֹאת לֹא־שָׁב אַפּוֹ
וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה: {ס}

ישעיהו פרק י

א הוֹי הַחֹקְקֵי חִקְקֵי־אָוֶן וּמְכַתְּבִים עָמָל
כָּתָבוּ: **ב** לְהַטּוֹת מִדִּין דַּלִּים וְלִגְזֹל מִשְׁפַּט עֲנִיֵּי
עַמִּי לִהְיוֹת אַלְמָנוֹת שְׁלָלָם וְאֶת־יְתוֹמִים
יָבֹזּוּ: **ג** וּמַה־תַּעֲשׂוּ לְיוֹם פְּקֻדָּה וּלְשׁוֹאָה מִמֶּרְחָק
תָּבוֹא עַל־מִי תָּנוּסוּ לְעֶזְרָה וְאָנָה תַּעַזְבוּ
כְּבוֹדְכֶם: **ד** בִּלְתִּי כָרַע תַּחַת אַסִּיר וְתַחַת
הֲרוּגִים יִפֹּלוּ בְּכָל־זֹאת לֹא־שָׁב אַפּוֹ וְעוֹד יָדוֹ
נְטוּיָה: {פ}
ה הוֹי אַשּׁוּר שֵׁבֶט אַפִּי וּמַטֶּה־הוּא בְיָדָם
זַעְמִי: **ו** בְּגוֹי חָנֵף אֲשַׁלְּחֶנּוּ וְעַל־עַם עֶבְרָתִי אֲצַוֶּנּוּ
לִשְׁלֹל שָׁלָל וְלָבֹז בַּז ולשימו וּלְשׂוּמוֹ מִרְמָס
כְּחֹמֶר חוּצוֹת: **ז** וְהוּא לֹא־כֵן יְדַמֶּה וּלְבָבוֹ לֹא־כֵן
יַחְשֹׁב כִּי לְהַשְׁמִיד בִּלְבָבוֹ וּלְהַכְרִית גּוֹיִם לֹא
מְעָט: **ח** כִּי יֹאמַר הֲלֹא שָׂרַי יַחְדָּו
מְלָכִים: **ט** הֲלֹא כְּכַרְכְּמִישׁ כַּלְנוֹ אִם־לֹא כְּאַרְפַּד
חֲמָת אִם־לֹא כְּדַמֶּשֶׂק שֹׁמְרוֹן: **י** כַּאֲשֶׁר מָצְאָה
יָדִי לְמַמְלְכֹת הָאֱלִיל וּפְסִילֵיהֶם מִירוּשָׁלַם
וּמִשֹּׁמְרוֹן: **יא** הֲלֹא כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְשֹׁמְרוֹן
וְלֶאֱלִילֶיהָ כֵּן אֶעֱשֶׂה לִירוּשָׁלַם וְלַעֲצַבֶּיהָ: {פ}
יב וְהָיָה כִּי־יְבַצַּע אֲדֹנָי אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂהוּ בְּהַר צִיּוֹן
וּבִירוּשָׁלִָם אֶפְקֹד עַל־פְּרִי־גֹדֶל לְבַב מֶלֶךְ־אַשּׁוּר
וְעַל־תִּפְאֶרֶת רוּם עֵינָיו: **יג** כִּי אָמַר בְּכֹחַ יָדִי
עָשִׂיתִי וּבְחָכְמָתִי כִּי נְבֹנוֹתִי וְאָסִיר | גְּבוּלֹת
עַמִּים ועתידתיהם וַעֲתוּדֹתֵיהֶם שׁוֹסֵיתִי וְאוֹרִיד
כַּאבִּיר יוֹשְׁבִים: **יד** וַתִּמְצָא כַקֵּן | יָדִי לְחֵיל
הָעַמִּים וְכֶאֱסֹף בֵּיצִים עֲזֻבוֹת כָּל־הָאָרֶץ אֲנִי
אָסָפְתִּי וְלֹא הָיָה נֹדֵד כָּנָף וּפֹצֶה פֶּה
וּמְצַפְצֵף: **טו** הֲיִתְפָּאֵר הַגַּרְזֶן עַל הַחֹצֵב בּוֹ אִם־
יִתְגַּדֵּל הַמַּשּׂוֹר עַל־מְנִיפוֹ כְּהָנִיף שֵׁבֶט וְאֶת־
מֵרִימָיו כְּהָרִים מַטֶּה לֹא־עֵץ: {פ}
טז לָכֵן יִשַׁלַּח הָאָדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת בְּמִשְׁמַנָּיו רָזוֹן
וְתַחַת כְּבֹדוֹ יֵקַד יְקֵד כִּיקוֹד אֵשׁ: **יז** וְהָיָה אוֹר־
יִשְׂרָאֵל לְאֵשׁ וּקְדוֹשׁוֹ לְלֶהָבָה וּבָעֲרָה וְאָכְלָה
שִׁיתּוֹ וּשְׁמִירוֹ בְּיוֹם אֶחָד: **יח** וּכְבוֹד יַעְרוֹ וְכַרְמְלוֹ
מִנֶּפֶשׁ וְעַד־בָּשָׂר יְכַלֶּה וְהָיָה כְּמְסֹס
נֹסֵס: **יט** וּשְׁאָר עֵץ יַעְרוֹ מִסְפָּר יִהְיוּ וְנַעַר
יִכְתְּבֵם: {ס} **כ** וְהָיָה | בַּיּוֹם הַהוּא לֹא־יוֹסִיף עוֹד
שְׁאָר יִשְׂרָאֵל וּפְלֵיטַת בֵּית־יַעֲקֹב לְהִשָּׁעֵן עַל־
מַכֵּהוּ וְנִשְׁעַן עַל־יְהוָה קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל
בֶּאֱמֶת: **כא** שְׁאָר יָשׁוּב שְׁאָר יַעֲקֹב אֶל־אֵל
גִּבּוֹר: **כב** כִּי אִם־יִהְיֶה עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם
שְׁאָר יָשׁוּב בּוֹ כִּלָּיוֹן חָרוּץ שׁוֹטֵף צְדָקָה: **כג** כִּי
כָלָה וְנֶחֱרָצָה אֲדֹנָי יְהוִה צְבָאוֹת עֹשָׂה בְּקֶרֶב כָּל־

הָאָרֶץ׃ {פ}
כד לָכֵן כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה צְבָאוֹת אַל־תִּירָא
עַמִּי יֹשֵׁב צִיּוֹן מֵאַשּׁוּר בַּשֵּׁבֶט יַכֶּה וּמַטֵּהוּ יִשָּׂא־
עָלֶיךָ בְּדֶרֶךְ מִצְרָיִם׃ **כה** כִּי־עוֹד מְעַט מִזְעָר
וְכָלָה זַעַם וְאַפִּי עַל־תַּבְלִיתָם׃ **כו** וְעוֹרֵר עָלָיו
יְהוָה צְבָאוֹת שׁוֹט כְּמַכַּת מִדְיָן בְּצוּר עוֹרֵב
וּמַטֵּהוּ עַל־הַיָּם וּנְשָׂאוֹ בְּדֶרֶךְ מִצְרָיִם׃ **כז** וְהָיָה |
בַּיּוֹם הַהוּא יָסוּר סֵבְלוֹ מֵעַל שִׁכְמֶךָ וְעֻלּוֹ מֵעַל
צַוָּארֶךָ וְחֻבַּל עֹל מִפְּנֵי־שָׁמֶן׃ **כח** בָּא עַל־עַיָּת
עָבַר בְּמִגְרוֹן לְמִכְמָשׂ יַפְקִיד כֵּלָיו׃ **כט** עָבְרוּ
מַעְבָּרָה גֶּבַע מָלוֹן לָנוּ חָרְדָה הָרָמָה גִּבְעַת שָׁאוּל
נָסָה׃ **ל** צַהֲלִי קוֹלֵךְ בַּת־גַּלִּים הַקְשִׁיבִי לַיְשָׁה
עֲנִיָּה עֲנָתוֹת׃ **לא** נָדְדָה מַדְמֵנָה יֹשְׁבֵי הַגֵּבִים
הֵעִיזוּ׃ **לב** עוֹד הַיּוֹם בְּנֹב לַעֲמֹד יְנַפֵּף יָדוֹ הַר
בית־ בַּת־ צִיּוֹן גִּבְעַת יְרוּשָׁלִָם׃ {פ}
לג הִנֵּה הָאָדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת מְסָעֵף פֹּארָה
בְּמַעֲרָצָה וְרָמֵי הַקּוֹמָה גְּדוּעִים וְהַגְּבֹהִים
יִשְׁפָּלוּ׃ **לד** וְנִקַּף סִבְכֵי הַיַּעַר בַּבַּרְזֶל וְהַלְּבָנוֹן
בְּאַדִּיר יִפּוֹל׃ {ס}

ישעיהו פרק יא

א וְיָצָא חֹטֶר מִגֵּזַע יִשָׁי וְנֵצֶר מִשָּׁרָשָׁיו
יִפְרֶה׃ **ב** וְנָחָה עָלָיו רוּחַ יְהוָה רוּחַ חָכְמָה וּבִינָה
רוּחַ עֵצָה וּגְבוּרָה רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת
יְהוָה׃ **ג** וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת יְהוָה וְלֹא־לְמַרְאֵה עֵינָיו
יִשְׁפּוֹט וְלֹא־לְמִשְׁמַע אָזְנָיו יוֹכִיחַ׃ **ד** וְשָׁפַט בְּצֶדֶק
דַּלִּים וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לְעַנְוֵי־אָרֶץ וְהִכָּה־אֶרֶץ
בְּשֵׁבֶט פִּיו וּבְרוּחַ שְׂפָתָיו יָמִית רָשָׁע׃ **ה** וְהָיָה
צֶדֶק אֵזוֹר מָתְנָיו וְהָאֱמוּנָה אֵזוֹר חֲלָצָיו׃ **ו** וְגָר
זְאֵב עִם־כֶּבֶשׂ וְנָמֵר עִם־גְּדִי יִרְבָּץ וְעֵגֶל וּכְפִיר
וּמְרִיא יַחְדָּו וְנַעַר קָטֹן נֹהֵג בָּם׃ **ז** וּפָרָה וָדֹב
תִּרְעֶינָה יַחְדָּו יִרְבְּצוּ יַלְדֵיהֶן וְאַרְיֵה כַּבָּקָר יֹאכַל־
תֶּבֶן׃ **ח** וְשִׁעֲשַׁע יוֹנֵק עַל־חֻר פָּתֶן וְעַל מְאוּרַת
צִפְעוֹנִי גָּמוּל יָדוֹ הָדָה׃ **ט** לֹא יָרֵעוּ וְלֹא־יַשְׁחִיתוּ
בְּכָל־הַר קָדְשִׁי כִּי־מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת־יְהוָה
כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים׃ {ס} **י** וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא שֹׁרֶשׁ
יִשַׁי אֲשֶׁר עֹמֵד לְנֵס עַמִּים אֵלָיו גּוֹיִם יִדְרֹשׁוּ
וְהָיְתָה מְנֻחָתוֹ כָּבוֹד׃ {פ}
יא וְהָיָה | בַּיּוֹם הַהוּא יוֹסִיף אֲדֹנָי | שֵׁנִית יָדוֹ
לִקְנוֹת אֶת־שְׁאָר עַמּוֹ אֲשֶׁר יִשְׁאַר מֵאַשּׁוּר
וּמִמִּצְרַיִם וּמִפַּתְרוֹס וּמִכּוּשׁ וּמֵעֵילָם וּמִשִּׁנְעָר
וּמֵחֲמָת וּמֵאִיֵּי הַיָּם׃ **יב** וְנָשָׂא נֵס לַגּוֹיִם וְאָסַף
נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל וּנְפֻצוֹת יְהוּדָה יְקַבֵּץ מֵאַרְבַּע
כַּנְפוֹת הָאָרֶץ׃ **יג** וְסָרָה קִנְאַת אֶפְרַיִם וְצֹרְרֵי
יְהוּדָה יִכָּרֵתוּ אֶפְרַיִם לֹא־יְקַנֵּא אֶת־יְהוּדָה
וִיהוּדָה לֹא־יָצַר אֶת־אֶפְרָיִם׃ **יד** וְעָפוּ בְכָתֵף
פְּלִשְׁתִּים יָמָּה יַחְדָּו יָבֹזּוּ אֶת־בְּנֵי־קֶדֶם אֱדוֹם
וּמוֹאָב מִשְׁלוֹחַ יָדָם וּבְנֵי עַמּוֹן
מִשְׁמַעְתָּם׃ **טו** וְהֶחֱרִים יְהוָה אֵת לְשׁוֹן יָם־
מִצְרַיִם וְהֵנִיף יָדוֹ עַל־הַנָּהָר בַּעְיָם רוּחוֹ וְהִכָּהוּ
לְשִׁבְעָה נְחָלִים וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים׃ **טז** וְהָיְתָה
מְסִלָּה לִשְׁאָר עַמּוֹ אֲשֶׁר יִשְׁאַר מֵאַשּׁוּר כַּאֲשֶׁר
הָיְתָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם עֲלֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃

ישעיהו פרק יב

א וְאָמַרְתָּ בַּיּוֹם הַהוּא אוֹדְךָ יְהוָה כִּי אָנַפְתָּ בִּי
יָשֹׁב אַפְּךָ וּתְנַחֲמֵנִי׃ **ב** הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח
וְלֹא אֶפְחָד כִּי־עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ יְהוָה וַיְהִי־לִי
לִישׁוּעָה׃ **ג** וּשְׁאַבְתֶּם־מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעַיְנֵי
הַיְשׁוּעָה׃ **ד** וַאֲמַרְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא הוֹדוּ לַיהוָה

קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילֹתָיו הַזְכִּירוּ כִּי
נִשְׂגָּב שְׁמוֹ: **ה** זַמְּרוּ יְהוָה כִּי גֵאוּת עָשָׂה
מִידֵעַת מוּדַעַת זֹאת בְּכָל־הָאָרֶץ: **ו** צַהֲלִי וְרֹנִי
יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן כִּי־גָדוֹל בְּקִרְבֵּךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: {ס}

ישעיהו פרק יג

א מַשָּׂא בָּבֶל אֲשֶׁר חָזָה יְשַׁעְיָהוּ בֶּן־אָמוֹץ: **ב** עַל
הַר־נִשָּׂא הָרִימוּ נֵס הָרִימוּ קוֹל לָהֶם הָנִיפוּ יָד
וְיָבֹאוּ פִּתְחֵי נְדִיבִים: **ג** אֲנִי צִוִּיתִי לִמְקֻדָּשָׁי גַּם
קָרָאתִי גִבּוֹרַי לְאַפִּי עַלִיזֵי גַּאֲוָתִי: **ד** קוֹל הָמוֹן
בֶּהָרִים דְּמוּת עַם־רָב קוֹל שְׁאוֹן מַמְלְכוֹת גּוֹיִם
נֶאֱסָפִים יְהוָה צְבָאוֹת מְפַקֵּד צְבָא
מִלְחָמָה: **ה** בָּאִים מֵאֶרֶץ מֶרְחָק מִקְצֵה הַשָּׁמָיִם
יְהוָה וּכְלֵי זַעְמוֹ לְחַבֵּל כָּל־הָאָרֶץ: {ס} **ו** הֵילִילוּ
כִּי קָרוֹב יוֹם יְהוָה כְּשֹׁד מִשַּׁדַּי יָבוֹא: **ז** עַל־כֵּן כָּל־
יָדַיִם תִּרְפֶּינָה וְכָל־לֵבַב אֱנוֹשׁ יִמָּס: **ח** וְנִבְהָלוּ |
צִירִים וַחֲבָלִים יֹאחֵזוּן כַּיּוֹלֵדָה יְחִילוּן אִישׁ אֶל־
רֵעֵהוּ יִתְמָהוּ פְּנֵי לְהָבִים פְּנֵיהֶם: **ט** הִנֵּה יוֹם־
יְהוָה בָּא אַכְזָרִי וְעֶבְרָה וַחֲרוֹן אָף לָשׂוּם הָאָרֶץ
לְשַׁמָּה וְחַטָּאֶיהָ יַשְׁמִיד מִמֶּנָּה: **י** כִּי־כוֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם וּכְסִילֵיהֶם לֹא יָהֵלּוּ אוֹרָם חָשַׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ
בְּצֵאתוֹ וְיָרֵחַ לֹא־יַגִּיהַ אוֹרוֹ: **יא** וּפָקַדְתִּי עַל־תֵּבֵל
רָעָה וְעַל־רְשָׁעִים עֲוֹנָם וְהִשְׁבַּתִּי גְּאוֹן זֵדִים וְגַאֲוַת
עָרִיצִים אַשְׁפִּיל: **יב** אוֹקִיר אֱנוֹשׁ מִפָּז וְאָדָם
מִכֶּתֶם אוֹפִיר: **יג** עַל־כֵּן שָׁמַיִם אַרְגִּיז וְתִרְעַשׁ
הָאָרֶץ מִמְּקוֹמָהּ בְּעֶבְרַת יְהוָה צְבָאוֹת וּבְיוֹם חֲרוֹן
אַפּוֹ: **יד** וְהָיָה כִּצְבִי מֻדָּח וּכְצֹאן וְאֵין מְקַבֵּץ אִישׁ
אֶל־עַמּוֹ יִפְנוּ וְאִישׁ אֶל־אַרְצוֹ יָנוּסוּ: **טו** כָּל־
הַנִּמְצָא יְדֻקָּר וְכָל־הַנִּסְפֶּה יִפּוֹל
בֶּחָרֶב: **טז** וְעֹלְלֵיהֶם יְרֻטְּשׁוּ לְעֵינֵיהֶם יִשַּׁסּוּ
בָּתֵּיהֶם וּנְשֵׁיהֶם תִּשְׁגַּלְנָה: **יז** הִנְנִי
מֵעִיר עֲלֵיהֶם אֶת־מָדָי אֲשֶׁר־כֶּסֶף לֹא יַחְשֹׁבוּ
וְזָהָב לֹא יַחְפְּצוּ־בוֹ: **יח** וּקְשָׁתוֹת נְעָרִים
תְּרַטַּשְׁנָה וּפְרִי־בֶטֶן לֹא יְרַחֵמוּ עַל־בָּנִים לֹא־
תָחוּס עֵינָם: **יט** וְהָיְתָה בָבֶל צְבִי מַמְלָכוֹת
תִּפְאֶרֶת גְּאוֹן כַּשְׂדִּים כְּמַהְפֵּכַת אֱלֹהִים אֶת־סְדֹם
וְאֶת־עֲמֹרָה: **כ** לֹא־תֵשֵׁב לָנֶצַח וְלֹא תִשְׁכֹּן עַד־
דֹּור וָדֹור וְלֹא־יֶהֱל שָׁם עֲרָבִי וְרֹעִים לֹא־יַרְבְּצוּ
שָׁם: **כא** וְרָבְצוּ־שָׁם צִיִּים וּמָלְאוּ בָתֵּיהֶם אֹחִים
וְשָׁכְנוּ שָׁם בְּנוֹת יַעֲנָה וּשְׂעִירִים יְרַקְּדוּ־
שָׁם: **כב** וְעָנָה אִיִּים בְּאַלְמְנוֹתָיו וְתַנִּים בְּהֵיכְלֵי
עֹנֶג וְקָרוֹב לָבוֹא עִתָּהּ וְיָמֶיהָ לֹא יִמָּשֵׁכוּ:

לוח מוהרא"ש

לפי אופק יבנאל עיר ברסלב - עיר השמחה

פרשת צו

יום **ראשון** 6	ח	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין ק"י **ירושלמי:** יבמות ד' **תוספתא:** יבמות י"ד **נ"ך:** ישעיהו ז **משניות:** זבחים א **זהר:** חלק ב עמ' קסג-קסד	**עלות השחר** (72 דק') ... 5:05 **נץ החמה** ..... 6:20 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:43 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:30 **סו"ז תפילה** ..... 10:34 **חצות היום** ..... 12:40 **שקיעה** ..... 7:01 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:14
יום **שני** 7	ט	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין קי"א **ירושלמי:** יבמות ה' **תוספתא:** כתובות א **נ"ך:** ישעיהו ח **משניות:** זבחים ב **זהר:** חלק ב עמ' קסה-קסו	**עלות השחר** (72 דק') ... 5:04 **נץ החמה** ..... 6:18 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:43 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:29 **סו"ז תפילה** ..... 10:33 **חצות היום** ..... 12:40 **שקיעה** ..... 7:01 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:14
יום **שלישי** 8	י	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין קי"ב **ירושלמי:** יבמות ו' **תוספתא:** כתובות ב **נ"ך:** ישעיהו ט **משניות:** זבחים ג **זהר:** חלק ב עמ' קסז-קסח	**עלות השחר** (72 דק') ... 5:03 **נץ החמה** ..... 6:17 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:42 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:28 **סו"ז תפילה** ..... 10:32 **חצות היום** ..... 12:40 **שקיעה** ..... 7:02 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:15
יום **רביעי** 9	יא	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין קי"ג **ירושלמי:** יבמות ז' **תוספתא:** כתובות ג **נ"ך:** ישעיהו י **משניות:** זבחים ד **זהר:** חלק ב עמ' קסט-קע	**עלות השחר** (72 דק') ... 5:01 **נץ החמה** ..... 6:16 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:41 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:28 **סו"ז תפילה** ..... 10:32 **חצות היום** ..... 12:40 **שקיעה** ..... 7:03 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:16
יום **חמישי** 10	יב	**לימוד יומי:** **בבלי:** מכות ב' **ירושלמי:** יבמות ח' **תוספתא:** כתובות ד **נ"ך:** ישעיהו יא **משניות:** זבחים ה **זהר:** חלק ב עמ' קעא-קעב	**תענית בכורים מוקדם, בלילה בדיקת חמץ** **עלות השחר** (72 דק') ... 5:00 **נץ החמה** ..... 6:15 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:40 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:27 **סו"ז תפילה** ..... 10:31 **חצות היום** ..... 12:39 **שקיעה** ..... 7:03 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:16
יום **ששי** 11 **הדלקת נרות** (40 דק'): 6:24 (20 דק'): 6:44	יג	**לימוד יומי:** **בבלי:** מכות ג' **ירושלמי:** יבמות ט' **תוספתא:** כתובות ה **נ"ך:** ישעיהו יב **משניות:** זבחים ו **זהר:** חלק ב עמ' קעג-קעד	**סוף זמן ביעור חמץ : 11:19** **עלות השחר** (72 דק') ... 4:58 **נץ החמה** ..... 6:13 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:39 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:26 **סו"ז תפילה** ..... 10:31 **חצות היום** ..... 12:39 **שקיעה** ..... 7:04 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:17
שב"ק **הדלקת נרות ברבינו תם: 8:18**	יד	**לימוד יומי:** **בבלי:** מכות ד' **ירושלמי:** יבמות י' **תוספתא:** כתובות ו **נ"ך:** ישעיהו יג **משניות:** זבחים ז **זהר:** חלק ב עמ' קעה-קעו	**שבת הגדול פרשת צו, ערב חג הפסח** **סוף זמן אכילת חמץ: 9:58** **סוף זמן ביעור חמץ: 11:18** **עלות השחר** (72 דק') ... 4:57 **נץ החמה** ..... 6:12 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:38 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:25 **סו"ז תפילה** ..... 10:30 **חצות היום** ..... 12:39 **שקיעה** ..... 7:05 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:18

מַה זֶּה ׳חָמֵץ׳ ? עַצְבוּת, מָרָה שְׁחוֹרָה, חוּמְרוֹת יְתֵרוֹת, גַּאֲוָה וְיֵשׁוּת. מָה הַהֶפֶךְ מִזֶּה ? מַצָּה ! מַהִי ׳מַצָּה׳ ? אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה ! כְּמוֹ שֶׁאוֹפִים מַצָּה - לֶחֶם וּמַיִם בִּלְבַד, פְּשׁוּט בְּתַכְלִית הַפְּשִׁיטוּת, כָּךְ צְרִיכָה לִהְיוֹת הָאֱמוּנָה אֵצֶל הָאָדָם - פַּשְׁטוּת ! לִזְרֹק אֶת כָּל הַחָכְמוֹת ! (משיחותיו של מו"ר הרה"צ שליט"א)